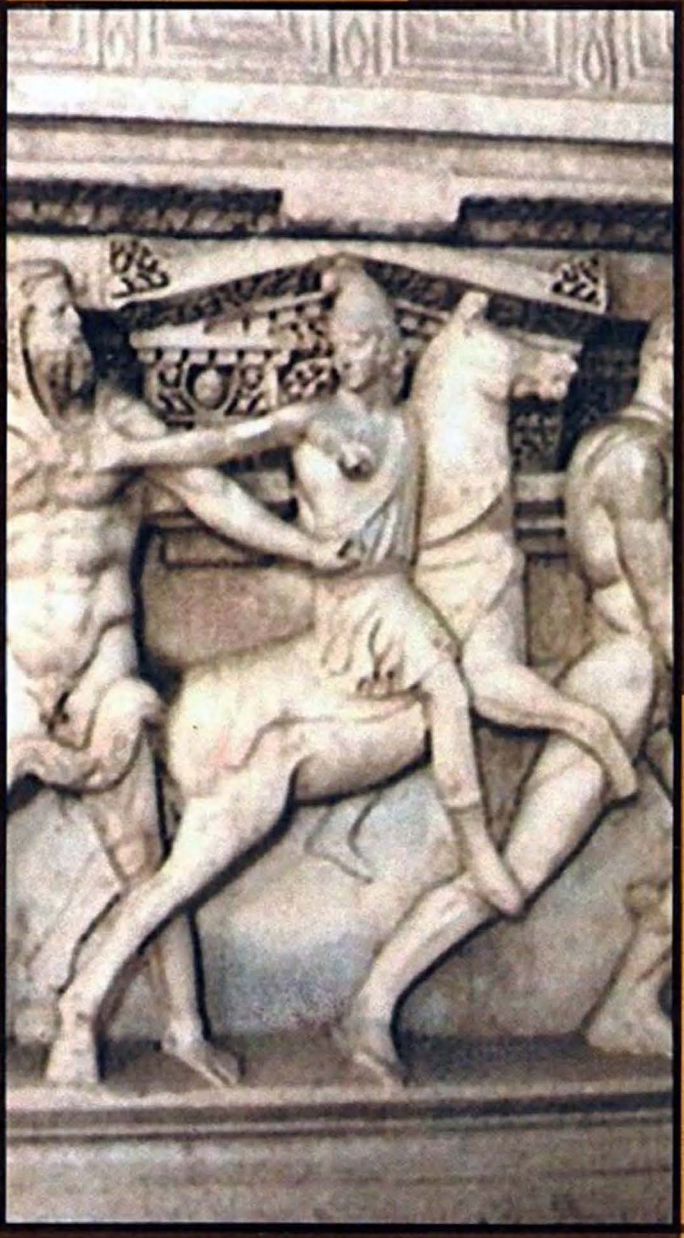
Yunan Mitolojisinde AMAZONLAR

donald j. sobol

ÖTEKİ YAYINEVİ

Öteki
KÜLTÜR

Yapım
ÖTEKİ AJANS

Kapak Tasarımı
KORAY ARIKAN

Redaktör
SEVAL BOZKURT

Baskı ve Cilt
ÖTEKİ MATBAASI

Birinci Basım
EKİM 1999

YÖNETİM YERİ
Mediha Eldem Sokak 52/1
06420 Kızılay/ANKARA
Tel: 312 435 38 33
Fax: 312 433 96 09

ISBN 975-584-136-9

Donald J. Sobol

(YUNAN MİTOLOJİSİNDE)

AMAZONLAR

Türkçesi
Burcu YUMRUKÇAĞLAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 9

I. BÖLÜM - ESKİ KAYITLAR

1. Libya Amazonları 17
2. Anadolu Amazonları 30
   - Bellerophon 36
   - Herakles 39
   - İskitler 45
   - Theseus 48
   - Penthesilea 59

II. BÖLÜM - AÇIKLAMA

3. Amazonlar ve Yunan Tarihçileri 78
4. Sanatta ve Edebiyatta Amazonlar 89
5. Amazonlar - Mit mi Gerçek mi? 112

Gittikleri her yere güneş ışığı saçan
Sigmund ve Sadie Morey'in
anısına

ÖNSÖZ

Amazonlar henüz megatonların alkışlarına açılmamış, büyük bir kısmı bakir olan dünyada savaş çığlıklarıyla dehşet saçarak ilerlediler.

Eski Yunanlılar onları şaşaalı bir üslupla, erkeklere zulmeden genç ve güzel bakireler olarak anlattılar. Barışta cilveli bir genç kız edasına sahip olan bu kadınlar, savaşta erkeklerden kurulu orduları acımasızca yok ediyorlardı. Binicilikleri ve okçulukları, korku yaratmadığı zamanlar, hayranlık uyandırırdı. Onlar uygarlığın kıyısında buzları ve kızgın kumları birbirine katarak dörtnala ilerlediler, yerleşim merkezlerini talan ettiler ve uzun, vahşi tarihlerinin çeşitli dönemlerinde, doğru bildikleri uğruna ulusların ön saflarında dövüştüler.

Truva'nın düşmesi ve soylarının tükenmesinden çok sonraları da insanlar onlara hayranlık duymaya devam ettiler. Sanatçı

ve yazarlar, bu kadın kahramanların serüvenleri ile zafer ve yenilmezlikle dolu tarihlerinden sayısız konu çıkardılar. Bugün, üç bin yıl sonra bile etkilerinden hiçbir şey kaybetmediler.

Orijinal Yunan hikâyelerinin yabancı uzmanlar üzerindeki etkisi çok güçlüydü. Roma efsanelerinden Vergilius'un Camilla'sını, açıkça örneklediği Amazon Penthesilea'dan ayırmak çok zordur: Camilla, Latinus'un kuşatılmasında tek göğsü çıplak savaşan "sadaklı Amazon" olarak süvarileri komuta eder; kargı, mızrak ve savaş baltası kullanarak düşmanlarını öldürür. Penthesilea, bir diğer Amazon kraliçesi Hippolyte ile birlikte, sonraki aşk romanlarında ün kazanır. Shakespeare, Chaucer ve Boccaccio, Hippolyte'ten savaş meydanlarını pek aramayan, uysal ve halinden hoşnut bir eş olarak bahsederler, Akhilleus'un ilk çarpışmalarında, Truva önünde katlettiği Penthesilea için durum farklıdır. Anlatıların birçoğunda Penthesilea kadın savaşçının eşsiz örneğidir. Fakat ne yazıktır ki, hikâye konularında çok cüretli davranılmıştır. Uç örneklerden birinde birçok çarpışmada Akhilleus'a üstün gelir ve onu sahneden siler, bir diğerinde Akhilleus'tan Cäyster adında bir çocuğu olur, hatta orijinal versiyonda Truva'ya ulaşmadan ölen Hektor'a bir çocuk verir.

Savaşçı kadınlar, edebiyatta Yunan dekorundan uzaklaştırılmış Amazonlar olarak ortaya çıkar. Dokuz sıradan adamı vahşi bir hamleyle yere sererler ya da hiçbir zaman küçük düşürülmemiş kibirli şampiyonları saf dışı bırakırlar. Tabii ki bu neoklasik şövalyelerin en ünlüleri; Edmund Spencer'ın *"Faerie Queene"*inde Radigunel ve Britomartis, Torquato Tasso'nun *"Jerusalem Delivered"*inde Clorinda, Ludovico Ariosto'nun *"Orlando Furioso"*sunda Marphisa, Ortunez de Calahorra'nın *"Mirrour of Knighthood"*unda Clairidiano ve Ordonez de Montalvo'nun *"Las Sergas de Espladian"*ında Calafre'dir.

Tiyatro da kendi Amazon yorumunu üretmiştir. Thomas Heywood *"Iron Age"*inde (1611) Penthesilea destanını geleneksel hatlarıyla dramatize ederken, Heinrich von Kleist'ın *Penthesilea* (1808) versiyonundan eklediği yeniliklerle destanın patolojik yönünü işler.[1] Çok daha kısa bir süre önce *"The Warrior's Husband," "By Jupiter!,"* ve *"The Rape of the Belt"* Broadway izleyicilerinin karşısına çıktı.[2] Amazonlar süslü miğferler, yüksek topuklu sandaletler ve tüylerle donatılmış olarak Paris'te *Folies Bergeres* skeçlerinde bayağı danslar sergiledi. 1939-1940 New York Dünya Fuarı'nın ziyaretçileri, şov kızlarının tahta kılıçlar ve karton kalkanlarla silahlanmış, badmington maçlarında çalınan tekrar müziği eşliğinde sundukları *fantezi-piyes*'i izlemek gibi ender karşılaşılır bir fırsat yakaladı. Gösterinin geniş omuzlu devasa starı kendine "Amazonlar Kraliçesi" lakabını takarak gece kulüplerinin striptiz şovlarına terfi etti. Altı ayağa iki ayaklık bir ağır sıkletin striptizi etkileyici olsa da seyirciye tarihsel duygular aşılamaktan uzaktı.[3]

---

1 Unutulmuş yazmalar denizinde dolaşan kayda değer uzunluktaki diğer iki eser: *The Amazon Qvear* (Amazon Kraliçesi); veya *The Amaurs of Thalestris to Alexander The Great* (Thalestris'in Büyük İskender'e Aşkı), yazar John Weston'un 1667'de yazdığı destan nazmında bir trajikomedidir; *The Amazon Maske* (Amazon Maskesi) söylendiğine göre Kraliçe J. Elizabeth'in ve Fransız büyükelçisinin önünde 1578-1579 kışında sahnelenmiştir.

2 Üçü de Amazon Kraliçesi Hippolyte'in kuşağını ele geçirme girişimini dramatize eder. *The Warrior's Husband* 1921'den beri *The Little Theatres* tarafından tek perdelik komedi olarak sergilenmektedir. Üç perdeye yayılarak 11 Mart 1932'de Broadway açılışını yaptı. 83 gösteri süresince devam etti ve çaylak, genç Katharine Hepburn'u film versiyonunda Moğollar tarafından safdışı bırakılıp Antiape rolünün İtalyan aktrist Elissa Landi'ye verileceği Hollywood'a uçurdu. Rogers ve Hart oyunu müzikal haline getirdiler ve *By Jupiter!* (Jupiter adına!) olarak yeniden isimlendirdiler, oyun heyecan uyandırarak yeniden canlandı ve 427 gösteriden sonra 12 Haziran 1943'te sona erdi. Müzikal bir komedi olan *Rape of the Belt* (Kuşak Tecavüzü), Kasım 1960'da 9 kez oynandı.

3 19. yüzyıl striptizinin demirbaşlarından biri *"The Amazons parade of legs,"* (Amazonlar'ın bacak resmi geçidi), uyluk ve baldırının kalınlığından dolayı seçilmiş genç kızlardan oluşuyordu. Bu oyunlardan biri olan *"The*

Hollywood konuya gösterdiği ilgi ile seyircinin eğilimini ticarileştirmedeki maharetini bir kez daha ispatladı. Yıldızcıklar mızraklar, kalkanlar ve Yunan miğferleriyle izleyicilere yıkanan güzelin kostümlü versiyonunu sunarak sahneden hızla geçip gittiler. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'daki düşük prodüksiyon ücretleri ve vergi avantajlarından yararlanarak, Amerikalı vücut şampiyonlarıyla kotarılan uydurma ve yoksul bir fantezinin eseri birçok mitolojik film üretildi. Bu filmlerde Amazonlar her türlü aksiyon, seks ve şiddetin konusu olarak özgürce kullanıldılar. Sonunda bu suiistimalci yaratıcılıkta senaristler öyle bir noktaya geldiler ki; önce Afrika'nın ücra köşelerinde buldukları bir kabileyi Tarzan'ın karşısına çıkarırken, en sonunda *"Tarzan ve Amazonlar"* karşı karşıya getirildiler. Sonunda Amazonlar ucuz komedi ve rezalet aksiyon filmlerinin çerezi oldular.[1]

Başlığında Amazon kelimesini taşıyan 20. yüzyıl romanları arasında en tutkulusu Ovor Bennet'in *"The Amazons"*udur. Theseus ve Antiope'un aşk macerası, Mary Renault'nun zenginleştirilmiş ve cilalanmış nesri *"The Bull From the Sea"*de yeniden yaratıldı. Fakat günümüzde, haklarında sıkça yazılan Amazonlar uzaylıdır ve bilinen dünyada birdenbire ortaya çıkmaları, anayurtları medeniyet sınırlarının dışında kalan antik kız kardeşlerinin istilalarını anımsatır. İki nesildir uydurma bilimkurgu dergileri, okuyucularını "Altın Amazon" ve "Mars'ın Zenci Amazon"u gibi isimleri olan uzay Amazonlarına dair "sağlam

---

*March of the Amazons'u The Black Crook!"*da izleyen dönemin eleştirmenlerinden biri "kostüm seçimini," "kolların ve bacakların tüm kıvrımlarını ve hareketlerini" açığa çıkararak "... sanatsal olarak sahneye konmuş, cafcaflı ışıklarla arzuların tutuşmasını hızlandıran bir ahlaksızlık resmi geçidi" diyerek protesto etti.

1 Universal-International yapımı, Don Taylor ve Grianna Segale'nin oynadıkları, Brezilya cangılında çekilen *Love Slaves of the Amazons* (Amazonların Aşk Köleleri), 1957'de yayına girişinden itibaren gece yarısı 01:00'da yayınlanan bir uyku ilacı olarak sonsuz kez tekrarlandı. Gazetelerin olağan araştırmalarına göre reytingi: x 1/2 idi.

vesikalarla" besledi. 1950'lerin ortasında bilimkurgu dergilerinin yok olmasıyla güldürü kitapları, gazete ekleri ve aylık erkek macera dergileri (bilimkurgu dergilerinin mirasçıları) antik neslin yerine, gelecek nesil Amazonlarını ebedileştirerek varlıklarını sürdürdüler. Dergi "makalesi" yazarları ayak basılmamış topraklarda Amazonya'yı arayan eski gezginleri konu ettiler: Esrarengiz Güney Amerika cangıllarına ve unutulmuş adalara iri, saldırgan kadın kolonileri yerleştirdiler. 1958'de *"Amazonların Aşk Kölesi: Güney Pasifik'ten Gerçek Bir Hikâye"* bir erkek dergisine kapak oldu. Bu başlık yeterince açıklayıcı bir örnek olarak kabul edilebilir ve tiraj Amazonlarıyla daha fazla uğraşmamamız için iyi bir neden oluşturur.

Bu tür istismarlar Amazonların tarihin gerçek yaratıkları olarak kabul edilmesini önleyici önyargılara neden olmuştur. Benzer şekilde 15. ve 16. yüzyıllarda toplumca lanetlendiler. Kâşifler ve misyonerler Güney Amerika'da "soluk benizli" on Kızılderili gücünde kadınlar tarafından yönetilen yerlilerin saldırısına uğradıklarını rapor ettiler. Buna benzer hayal ürünü tanıklıklar, gerçeği saçma abartılara dönüştürerek, antik çağın savaşçı kadınlarına şüpheyle bakanları memnun ederken, onlara inananları hayal kırıklığına uğrattı.[1]

Yunan anlatılarına daha vefakâr davranan sanatçılar onlar hakkında daha verimli eserler yaratabilmişlerdir. 15. yüzyıldan itibaren iki ve üç figürlü gruplardan tüm bir savaş sahnesine veya Amazon benzerlerine kadar değişen, Rubens ve Delacroix'ninkileri de kapsayan tablolar önde gelen Avrupa stüdyolarından çıktı. En sık tasvir edilen bölümler; Theseus'un Atina'yı zafer kazanarak müdafaa etmesi ve Büyük İskender'le Amazon kraliçesi Thalestris'in karşılaşmasıydı. İtalyanların favorile-

1 Bu kitabın metni hazırlanırken, Brezilya'dan bir grup antropologun Bolivya yakınlarındaki Rondonia ve Amazon Nehri Basin dolaylarındaki üç mağarada uzun boylu savaşçı kadınlar - kabilesinin yaşam alanlarını bulduklarına inandıkları haberi geldi.

ri'nden Tassa'nın kadın haçlı Clorinda'sı üçüncü sırayı alır. Daha yakın bir zamanda sanatçılar "Erdemi bir Amazon olarak simgelemek" konusunda fikir birliği etmişlerdir. Virjinya'nın eyalet mührünün üzerindeki resim tipik bir örnektir. Figürün sağ eli bir kılıcın üzerinde durur. Sol ayağı gaddarlığı temsil eden Yunan savaşçısı giysileri içindeki bir erkek figürünü yere bastırır. Erkek figürün tacı yanı başına düşmüştür, sol eline kırılmış bir zincir ve sağ eline bir kırbaç tutuşturulmuştur. Figürün altında eyalet düsturu vardır: *Sic Semper Tyrannis–Thus Ever to Tyrants.**

Eski tarihçilerin hiçbiri Amazonların öyküsünü başından sonuna kadar anlatmaz. Her biri ilgisini çeken kısma değinip geri kalanı şuna benzer izahlarla geçiştirir: "Fakat Amazonlar hakkında yeterince konuştuk" (Diodorus), "Amazonlarla ilgili olarak bu kadarıyla yetinelim" (Procopius) ve "Amazonlar hakkında anlatılmaya değeceklerin hepsi işte bu kadar" (Plutarkhos). Ve böylece Amazonların mirası, birçok nesilden ve otoriteden temsilcilere mal olarak parça parça dağılmış, Yunan ve Roma klasik düşüncesinin kayıtlarını oluşturmuştur.

Amazonların iki kavmi, ayrı ve birleşmez tarihleriyle Yunan Mitolojisini güzelleştirir. İlk önce Kuzey Afrika kıyılarında, kayıp bir adanın yerlileri olan Libya Amazonları geldi. Sonraki kavim Azak Denizi çevresinde ortaya çıktı. Karadeniz'in güney kıyılarına yerleşti ve Anadolu'da bir imparatorluk kurdu. Libyalıların çöküşü ile Asyalıların yükselişi açıkça birbirini izler. İki kavim de Anadolu'da mücadele verdi, fakat farklı zamanlarda. İki bağlantı dışında birbirleriyle ilişkiye girdiklerine hatta birbirlerinin varlığından haberdar olduklarına dair hiçbir kanıt yoktur: Asyalılar, Efes'te, Libyalı mültecilerin Dionysos'tan kaçmak için sığındıkları Artemis Tapınağı'nı kurdular ve Herakles her iki kavimle de savaştı.

* *Gaddarlara karşı hep böyle.*

Çöküşlerinden sonra, kocaları olan ve heteroseksüel topluluklarda yaşayan Libyalılardan bir daha ses seda çıkmadı. Bahardaki çiftleşme döneminin dışında erkekleri reddedenler Asyalılardı. Kahramanlıkları sanatta ve yazımda işlenenler, klasik sözlüklerde tarihleri ve alışkanlıkları özetlenenler, ülkeleri Herakles tarafından altın kemeri ele geçirmek için istila edilenler hep Anadolulu Amazonlardır. Asyalıların Atina'ya kadar ilerledikleri rivayet edilirken, Libyalıların Avrupalı Yunanlılarla hiç ilişkiye girmemeleri mitolojideki rollerinin ihmal edilmesine neden olur. Eskilerin arasında, tek bir ressam veya heykeltıraş Libyalılarla ilgilenmez ve sadece birkaç yazarın merakını uyandırırlar.

Bu kitapta, tüm küçük bilgi kırıntılarını ve parçaları bir araya getirdim -üzerinde ölü yakılan tümseklerden, gösterişli seferlere kadar- ve etkileyici, mantıksal, sağlam izlekleri olan hikâyesel bir tarih oluşturmak için birbirleriyle kaynaştırdım (1. ve 2. bölümler). Bazı kaynaklar küçük bilgi parçacıkları, bazılarıysa büyük külçeler kazandırdı fakat (okuyucuyu şimdiden uyarmak isterim ki) hiçbiri en samimi dileğimizi -Amazonların varolduğuna dair tartışılmaz kanıtı- sağlayamadı. Bu yüzden, elinizdeki kitap ne savaşçı kadınların gerçekdışılığını göstermek, ne de, onları inanmayanlara karşı savunmak amacıyla tasarlandı. Bu, meraklıların konu üzerine şu ana kadar bilinen tüm temel verileri toplu halde bulabileceği bir el kitabıdır.

Amazonlar ve İskitli gençlerle ilgili kısım için Herodotus'a başvurdum. Libyalı Amazonların yükseliş dönemi için Diodorus temel kaynağım oldu. Penthesilea'nın çevresinde gelişen olaylar ve diyalogların kaynağı Quintus Smyrnaeus'tan geldi. İlk iki bölümün Amazonların hikâyesini anlatan geri kalan kısmında çoğunluk kuralının yöntemini izledim. Otoritelerin belirli bir nokta üzerinde farklı görüşler belirttikleri durumlar için, çoğunluğun üzerinde birleştiği versiyonu kullandım ve farklı görüşler

hakkında kitabın arkasındaki notlarla bilgi verdim. Heracles veya Theseus gibi Amazon olmayan şahsiyetlerle ilgili detaylardaki anlaşmazlıklar durumunda, basitçe Amazonların hikâyesine en uygun olan versiyonu kullandım ve diğerlerini terk ettim. Kullandığım iki metot da çarpıklığa neden olmayacak metotlardır. Çoğunluğun fikirlerini kullanmam, karşıtlıklar denizinde boğulmuş Amazon kronolojisini kurnazca bir rahatlamaya taşıdı. Mitolojik kahramanların, kullanılan tüm hikâyeleri popüler antolojilerde genel olarak verilenler olduğundan, gözü rahatsız edecek hiçbir karışıklık olmayacaktır.

İşte karşınızda uzak geçmişten, Amazonlar.

Donald J. Sobol

I. BÖLÜM

ESKİ KAYITLAR

1. LİBYA AMAZONLARI

İnsanların büyük bir kısmı Amazonların yalnızca Thermodon nehri civarında yerleşenler olduğuna inanır... fakat gerçek tam tersidir, çünkü Libya Amazonları tarihte çok daha önce ortaya çıktılar ve müthiş işler başardılar.*

–Sicilyalı Diodorus

İlk Amazonlar -benzeri görülmemiş bir görev değişimiyle, her yerdeki kadınlar gibi ailenin bir parçası olarak yaşadılar. Hükmettiler, üstelik askeri bir disiplinin katı kurallarıyla hükmettiler. Uzun boylu, güçlü ve haşindiler. Erkeklere boyun eğdirdiler ve devlet işlerinde ve ordunun yöneltilmesinde söz hakkı tanımadılar. Genç erkekler suratları asık, sürüleri güttü-

* Günümüzde Karadeniz'deki Terme Çayı'na verilen eski isim.

ler, meyve topladılar ve hizmetçilik yaptılar. Kocalar çocuklara baktılar, ev işi yaptılar, şişmanladılar ve emirlere uydular. Bir oğul, sevgili ya da koca karşılık vermeye kalktığında, konuşma özgürlüğü kadınlara tanınan bir ayrıcalık olduğundan, ölesiye dayak yedi. Her durumda güçlü cins olan kadınlar patrondu.

Bu ilk Amazon topluluğu, -dünya genç olduğu ve Zeus'un tanrıların krallığı ve cennetin tahtı için devlerle savaştığı zamanlarda- edebiyat öncesi kabile tarihinde yerini aldı. Evleri Hespera,* batı Libya'nın düzlüklerinde, bilinen dünyanın sınırlarının ötesindeki büyük bir adaydı. Hespera, Triton çayı içine aktığı için Tritonis diye adlandırılan bataklık bir gölün ortasındaydı. Yaşamı sürdürecek ürünler kolayca bulunabildiğinden tarım henüz keşfedilmemişti. Çok sayıda yabani meyve ağacı vardı, sayısız koyun ve keçi sürüleri bolca et ve süt sağlıyordu.

Bu ilk Amazonların günümüze ulaşan hikâyeleri ne yazıktır ki kaybolmuş bir olayın -erkekleri evcilleştirdikleri ve rol değişimine zorladıkları isyanın- sonrasına tarihlenir. Ülkeleri, ilk keşfedildiğinde çoktandır kadınların erkek işleriyle meşgul oldukları ve kahramanlığın kültürleştiği Amazonya idi.

Günlük yaşam, savaşçı bir ulusun ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmişti. Her kadının yaşamının belli bir bölümünde orduda talim yapması ve savaş sanatını yay, ok, kargı ve kılıcı merhametsiz bir ustalıkla kullanmayı öğrenmesi zorunluydu. Görevini tamamladıktan sonra evlenmesine ve çocuk doğurmasına izin verilirdi. Bebekler hemen onları uysalca yetiştiren kocalara emanet edilirken kadın ordudaki veya devlet yönetimindeki görevine dönerdi. Eşit haklar isteyen küskün erkekler vardı, fakat isyan çıkardıklarında sonucun ne olacağını bilmeleri için askeri talimler sırasında çevik genç kadınları izlemeleri yeterliydi.

---

* Hespera eski Yunanca'da batı bölgesi anlamında kullanılan bir sözcüktür.

İktidar kadınlara öylesine heyecan verici geldi ki, Hespera çevresindeki komşularını egemenlikleri altına almak üzere kılı kırk yaran hazırlıklara giriştiler. Aylar ayları, yıllar yılları kovalarken, kendilerini savaş hileleri ve manevraları arasında kaybederek talim yaptılar. Sonunda ölmeye ve öldürmeye hazır oldukları gün geldi ve hevesle savaşmaya koyuldular. Artık dünya -yalnız kadınların oluşturduğu- yeni bir ordu ile karşı karşıyaydı.

Geçmişte kadınların savaş oyunları hakkında anlatılanları endişeden uzak zevkle karşılayan komşuları, ilk çarpışmadan sonra kayıtsızlıklarını bıraktılar. Gerçek, kanla yazılmıştı. İnsafsız ve yorulmak nedir bilmez kadınlar o zamana dek görülmüş en iyi savaşçılardı. Çarpışma sırasında, o zamanlar Libya'da yaşayan dev sürüngenlerin kalın pullu derilerini giydiklerinden görünüşleri ölümlüden çok canavarları andırıyordu. Okçuları yerden veya at üstünden, saldırırken veya geri çekilirken inanılmaz bir ustalıkla vuruyorlardı. Okların uçuştuğu gökyüzünün altında gece veya gündüz saldırdılar, savaş çığlıkları düşmanlarını dehşet içinde bıraktı.

Kadınların savaş hırsıyla sarhoş ilerlediklerini ve sağa sola tekinsizce saldırdıklarını gören erkekler perişan oldular. Yaralılar kanlı göğüslerini tutarak şaşkınlık ve dehşet içinde savaş alanından kaçarken, ancak bir hayvandan çıkacak korku dolu çığlıklarla direnenlerinse hiçbir şansı yoktu.

Amazonlar hepsini sistematik bir şekilde öldürdüler. Bu korkunç dişiler karşısında hiçbir dünyasal savunma şekli yoktu.

Ümitsizlik ateşi Hespera çevresinde yayıldı. İlerleyen Amazonların yaklaştığına dair söylentiler bir şehre ulaştığında halk ağlayıp dua etmeye başladı. Liderler vatanperverliğe ve bağımsızlığa başvurdular; generaller çalım sattılar, nutuklar attılar, heyecanlı, büyük sözler verdiler. Kadınlar kabul edilemez küs-

tahlıkları yüzünden öldürülmeliydiler! Amazon süvarileri ufukta sessizce ortaya çıktıklarında ağızlardan düşmeyen kurumlanmalar kurudu, parçalandı ve panik içinde koşturan ayakların altında çatırdadı. Amazon yayları aman vermeden vınladı, zırhlı göğüsleri delip geçti ve şişirilmiş erkeklik patladı. Birçok kahraman itibarlarını kaybetmeyi kesin ölüme tercih ederek, savaşmayı bırakıp dizüstü çöktüler, iki kollarıyla bir Amazon'un bacaklarına sarılıp merhamet için yalvardılar.

Kendi zaferleriyle beslenen bu durmak bilmez devler, Mene'nin dışında adanın üstündeki tüm ülkeleri ele geçirdiler. Devamlı lav püskürmeleri yüzünden Mene'de sayısız yakut, lal ve değerli taşlar vardı. Savaş sandıklarını bu zenginlikle doldurma arzusu güçlüydü. Fakat Mene Etiyopyalı balıkçıların sığınağıydı ve kutsaldı. Amazonlar yönlerini değiştirdiler. Libya anakarasına akınlar düzenlediler, şehirleri yağmaladılar, esmer göçebe aşiretlerine boyun eğdirdiler ve arkalarında kanla yıkanmış, lanetlerle ve ağıtlarla yankılanan topraklar bıraktılar.

Sonra kadınlar kılıçlarını dinlendirdi. Kendilerini başarılarının ve üstünlüklerinin hatırasını kutlayacak bir anıt dikmeye adadılar. Bu fatihlerin soyuna yakışır bir şehir olmalıydı. Tritonis bataklığına çıkıntı yapan bir dağ sırasını gözlerine kestirdiler ve üzerine zenginliği ve ihtişamıyla nefes kesen bir başkent kurdular. İsmini Cherronesus veya "Penisula"* koydular.

Cherronesus tamamlandıktan ve fethedilen topraklar Amazon devlet yönetimi içinde eritildikten sonra kadınlar yüzyıllar boyunca hazla egemenliklerini sürdürdüler. Fakat nesiller geçtikçe, güçlerini arttırma istekleri yeniden canlandı. Kraliçeleri hızlı seken Myrina, adaleleri güç ve çeviklikle kabaran, yürekleri cinslerinin zaferini dövüşerek ispatlama şevkiyle tutuşan tüm genç kızları askere alarak, eskisinden çok daha geniş isti-

* Yarımada.

lacı bir güç oluşturdu. Erkekleri, daha önceleri erkekler tarafından kendi hemcinslerine "kadın işleri" olarak yaptırılan küçültücü işlerde kullandılar.

Bir kez daha Amazonlar savaş saflarında yerlerini aldılar. Cherronesus'un dışındaki alanı dolduran kalabalık 30.000 piyade ve 3.000 süvariden oluşuyordu. Başlarında kumandanlar, Cyme, Pitana ve Riene at üstündeydi. Onların önünde kraliçe'nin kardeşi Korkunç Mitylene savaş arabasıyla yerini almıştı. Herkes hazır olduktan sonra Myrina güçlü adımlarla saraydan çıktı. Şehrin surlarında mahiyetini gözden geçirmek için durakladı. Yüzünde haşin bir gülümseme vardı. Sonra beyaz atlı savaş arabasına atladı ve batıya bakıp elini kaldırdı. İşaret verilmişti, ordu fırtına gibi öne atıldı. Hedef Asya'dan daha büyük bir ada kıtası olan Atlantis idi. Atlantisliler Zeus'un kardeşi deniz tanrısı Poseidon'un soyundan geliyordu. Kanunları, ordu düzenleri ve aile kurumları Amazonlarınkinden daha gelişmiş, kültürlü bir toplumdu. Bu üstünlük savaşçı kadınların kıskançlığını biledi ve iki cinsin eşit koşullarda yaşaması vahşi Amazonların öfkesini kışkırttı.

Atlantis'e girmelerinin hemen ardından Amazonlar Cerne şehrinin üzerine yürüdüler. Kuşatma o kadar hızlı ve etkiliydi ki şehrin yardım istemeye fırsatı olmadı. Şehir sakinleri surların dışına çıktılar ve okların açık hedefleri oldular. Gökyüzü tekrar tekrar Atlantisli okçuların ulaşamayacağı uzaklıktan atılan oklarla karardı. Fakat erkekler yine de teslim olmadılar. Amazonlar yaklaşmak zorunda kaldılar.

Savaşın şokuyla aklı karışan Atlantisliler, her ne kadar düzenli bir şekilde geri çekilmeye çalışsalar da, saflarındaki dağılmayı önleyemiyorlardı. Amazonlar onların dağılan saflarında tıpkı bir ölüm makinesi gibi çalışıyorlardı. Bozguna uğrayan erkekler kaçarken, Amazonlar şehri zapt ettiler.

Myrina Cerne'de örnek bir davranış sergiledi. Delikanlılık çağını geçmiş tüm erkekleri kılıçtan geçirdi. Devriyeler her evi, her binayı altüst ederek şehrin sokaklarını arşınladılar. Amazonlar saklanan bir erkek bulur bulmaz, yaka paça yakalayıp çığlıklar arasında cellada sürüklediler. Bu sahneler bütün gece devam etti, sonunda barbarlık sona erdi ve kadınlarla çocuklar esir alındı. Cerne yakılarak kül ve moloz yığınına dönüştü.

Tam Myrina'nın istediği gibi başka çarpışma ve katliama gerek kalmadan Atlantis'in geri kalanı onun oldu. Cerne'nin akıbetinden ders alan insanlar, şehirlerini Myrina'nın yönetimine teslim ettiler ve onu kraliçeleri olarak kabul ettiler. Myrina teslim olanlara merhamet gösterdi ve Cerne'nin harabelerinin üzerine yeni bir şehir kurarak onları yatıştırdı. Bu şehre kendi adını verdi. İçine kadınları çocukları ve orada yaşamaya istekli erkekleri yerleştirdi. Bu iyi niyet gösterilerinden sonra Atlantisliler güvensizliklerinden vazgeçtiler. Ona ihtişamlı hediyeler yağdırdılar, sayısız onur bahşettiler ve onu bir istilacıdan çok koruyucu olarak gördüler.

Korunmaya ihtiyaçları vardı. Bitişik ülkede yaşayan Gorgonlar Atlantislilere pusu kurmayı eğlence haline getirmişlerdi. Sınırlarını askerlerini kullanarak temizlemesi ve koruması Myrina'dan topluca talep edildi.

Myrina Gorgonları eski suçlarından dolayı cezalandırmak ve Atlantisliler için bir tehdit olmaktan bütünüyle çıkarmak için bir sefer düzenlemeye karar verdi. Bununla birlikte Gorgonlar da en az amazonlar kadar usta ve insafsız savaşçılardı. Birliklerini topladılar ve iki ordu çarpıştı. Amazonlar yetenekli oldukları yakın savaş tekniği ile safları içten göçertene dek iki taraf da avantajlı duruma geçemedi. Silahların çıkarttıkları seslerle kendinden geçen Amazonlar, sanki savaş alanında değil, erkeklerin

parçalanarak kurban edildiği bir ayinde gibiydiler. Gorgonlar şiddetli saldırıda zorlukla nefes alacak bir delik buldular. Bozguna uğramış ve dehşete kapılmış, artlarında kendi ölümlerinin ayak seslerini duyan Cerneli erkekler gibi kaçtılar. Amazonlar çok sayıda insanı katlettiler, 3.000 esir aldılar fakat düşmanın temel gücünü oluşturan grubun sık bir ormana kaçmasını önleyemediler. Direnmelerine kızan Myrina tüm kabileyi yok etmeye karar verdi. Ormanın ateşe verilmesini emretti. Odunlar ıslaktı ve orman ateş almadı. Girişimin başarısızlığını gören Myrina Atlantis'e yöneldi. Sınırı geçen esir kervanında birçok Gorgon kadını vardı. Galipler erkekleri güvenlice bağladıkları halde kadınları önemsemeyerek hizmetlerinde kullanmak üzere zincirlememişlerdi. O gece kamp dikkatsizce kuruldu. Savaş bitkinliği, kısa süre sonra başı öne düşüp uyuklamaya başlayan gözcü de dahil, hepsinin üzerine çöktü. Gorgon kadınları bu fırsattan faydalanıp uyuklayan gardiyanlarının yanına emekleyerek yaklaşıp kılıçlarını çaldılar, yaralananların çığlıkları oynadıkları oyunu ele verene kadar etraflarındakileri kılıçtan geçirdiler. Uyanan Amazonlar bu cesur kadınların üzerine çullanıp hepsini katlettiler.

Ölen Amazonlar için özenli cenaze törenleri düzenlendi. Myrina yüksek toprak yığınlarından oluşan üç mezarın üzerine cesetleri yakmak için odun yığdırdı. Bu tümsekler o zamandan sonra "Amazon Tepeleri" olarak adlandırıldı.

Çok sayıda askerini kaybettiği için yas tutan ve ıstırabını savaş heyecanıyla hafifletmek isteyen Myrina yeni fetihlere girişti. Atlantis'te iktidarını pekiştirmeye yetecek sayıda asker bırakıp Libya'nın henüz imparatorluğuna katılmamış geniş çayırlarına boyun eğdirdi.

Libya'dan Mısır'a ilerledi. Kral Isis zekice davrandı ve istilacıları karşılamak üzere tanrılara benzeyen oğlu Horus'u gön-

derdi. Yakışıklı prens gösterdiği dostlukla Amazonların kalbini kazanmayı başardı. Mısır'a kılıçları kında giren Amazonlar uzun süre orada kaldılar. Mısır'da bu kadar uzun kalmaktan kumandanlarının huzursuzlandığını gören Myrina Mısır'dan çıkarak batıya doğru ilerledi. Arabistan'a ulaşan bu erkek katili savaşçılar, artık sabırsızlıkla bekledikleri görevlerini icra edebilirlerdi.

Araplar hilekârlıkları ve çevikliklerivle nam salmış savaşçılardı, fakat bu becerileri kendilerini kurtarmalarına yetmedi. Amazonlar sanki Mısır'da vahşilik depolamışlarcasına Araplara üzerine çullandılar. Çeviklikte onları yaya bıraktılar, hile yapmalarını engellediler ve onları akbabalara terk ettiler.

Amazonlar Arabistan'dan Suriye'ye ilerlediler. İyi silahlanmış ve hazırlıklı oldukları halde Suriyelilerin de sonu Araplarınkinden farklı olmadı. Amazon savaş makinelerinin karşısında Suriyelilerin stratejileri dağınık, manevraları eksik kaldı. Ölümle kısalmış ve ağırlaşmış bir günün sonunda savaşçıların en alışılmamışı, en hızlısı ve en kullanışlısı olan Amazon süvarileri piyadelerin yerini aldılar ve moralleri bozulan Suriyelilerin peşine düştüler. Kasırga gibi savrulan savaş tozunun içinden biniciler dalga dalga çıktılar. Yayları gergindi, atların yeleleri üzerine dümdüz yatmışlar sadece bir ok seli boşaltmak için doğruluyorlar ve düşman sendeleyip geri çekildiğinde kılıçlarına sarılıyorlardı.

Yerle bir edici süvari birlikleri Suriye direnişini yıktı ve kadınlar bitkin düşmüş toprakları kuzeye doğru boylu boyunca geçip Klikia'ya* doğru ilerlediler. Klikialıların çoğu genç erkeklerinin tazeliğini savaşın vahşi atletlerine karşı kışkırtmanın beyhudeliğini görüp arabalar dolusu armağanlar sundular. Myrina cömertçe karşılık verdi. Kendisine bağlılık yemini eden herkesin özgürlüğünü garantiledi ve yemin edenler daha sonra

* Adana Bölgesi'nin eski ismi.

"Özgür Kilikyalılar" olarak anıldılar. Fakat Tauris* olarak bilinen dağlık kesimde yaşayanlar geleneklerine bağlıydılar ve silahlı kadınlara boyun eğmeye hiç niyetleri yoktu. Ciddi ve dayanıklı Tauriler bağımsızlıklarını korumak için ellerinden geleni yapmaya karar verdiler. Fakat Amazonlarla karşılaşır karşılaşmaz gururları ve erkeklikleri çatlaklardan sızan su gibi kurudu. Amazonlu okçular hedef şaşırmaz oklarıyla saflarını erittiler. Amazon piyadeleri coşkunlukla kendilerinden geçerek birebir savaşta önemli başarılar kazandılar, karşılarına çıkan her Tauri savaşçısını bir kılıç darbesiyle yere serip çırpınarak ölmelerini seyrettiler. Kaçanların ardından sabırsızlıkla bekleyen Amazon atları vahşi santorlar** gibi fırladı. Taurilerin cesetleri çığ gibi dağlardan aşağı yuvarlandı.

Myrina'nın doymak bilmeyen fetih isteği onu ileri taşıdı. Büyük Frigya*** düştü ve Ege kıyılarına inen Myrina Anadolu'nun kıyılarını fethederek güneye Bergama'nın altına ve Caicus nehrine kadar uzandı. Böylece seferlerinin çizdiği sınır sabitleşti ve enerjisini tüm insanlığa Amazonların gelişini ve kraliçelerinin zekâsını hatırlatacak şehirler kurmaya yöneltip geçici bir süre için savaş meydanlarını terk etti. Deniz kenarında başlıcası Aeolis'teki Myrina olan kendi adını taşıyan üç şehir inşa etti. Diğer şehirler generalleri -Cyme, Pitano ve Priene- için Anadolu'nun içlerine doğru yükseldi. Daha sonra Myrina bakışlarını Ege'nin ada ganimetlerine yöneltti.[1] Birçok limandan gemilere kumanda

* Toroslar.

** Yarı insan yarı at mitolojik yaratık.

*** Küçük Asya'nın geniş bir kısmının yaklaşık olarak MÖ 1000 yıllarından kalma adı.

1 Amazonlar tarafından kurulduğu söylenen şehirlerin yakınlarında (özellikle İzmir çevresinde) üzerinde bir kadın savaşçı başı ya da figürü taşıyan sikkelerin bulunması, özellikle başka yerlerdeki sikkelerde benzeri işaretlere nadiren rastlandığından bazı modern bilim adamlarınca bu iddiaların kanıtı olarak gösterilmiştir. (Bennett: pp. 8-9). Diğerleri bu iddianın, sikkelerde Amazonları temsil ettiği söylenen figürlerin büyük kısmının gerçekte şehirlerdeki üstün yetenekli insanlar oldukları gerekçesiyle son derece şüphe uyandırdığında ısrarlıdırlar.

ederek ani saldırılar düzenledi. Ortak düşmanlarına karşı birleşecek zaman bulamayan adalılar çabucak teslim oldular. Myrina Lesbos'un* da kardeşinin onuruna bir kısmı ana adaya bir kısmı daha küçük bir adaya yayılan güneyde ve kuzeyde iki güzel limana sahip Mitylene şehrini inşa etti.

Sonra felaket kapıya dayandı. Amazon filosu fırtınaya yakalandı. Askerlerle fazlasıyla ağırlaşmış gemiler çalkalanan denizin ortasında zayıfça direndiler. Myrina tanrıların anası Kibele'ye ordusunun kurtulması için yalvardı.[1] Cevapmışçasına, gemiler güvenli bir şekilde yüksek, kayalık bir adaya yanaştılar. Doğal bir liman olmasa da kadınlar mucizevi bir şekilde adaya çıkabildiler. Myrina minnettarlığını göstermek için adayı tanrıçaya adadı, altarlar inşa ettirdi ve kurbanlar verdi.

Tanrıların Anası memnun edilmişti ve Amazonlar anakaraya döndükten sonra adanın bundan böyle tapınak olarak kullanılmasını emretti. Myrina adaya insanlar yerleştirdi ve kendi oğullarını rahip olarak görevlendirdi. Korybantes diye tanınan oğullar adanın gizemlerini meşhur ettiler ve sadece özel ayinlerinde adı geçen babalarının kimliğini sıkıca sakladılar.

Amazonlar yıllarca zaferin meyvelerinin tadını çıkararak Ege Denizi kıyılarında yaşadılar. Yerleşik yaşamda kaçınılmaz olarak değiştiler. Daha önceki fatihler gibi güçleri azaldı ve savaştan bu kadar uzun süre uzak kalmaları savaşçı ruhlarını törpüledi. Onları büyüleyici Hespera'dan Atlantis'e ve Akdeniz medeniyetlerine sürükleyen barbarca hareketlilikleri, zenginlik ve refahla duruldu.

Düşüşlerinin tohumları kuzeyde, Thrake** kralı Lycurgus'un zorlu rakibi Mopus'u sürgüne göndermesiyle ekildi. Güç kazanmaya giden yoldan kolay caymayan Mopus, Trake'nin sı-

* Midilli.

1 Amazonların dini inançları hakkında güvenilir bir araştırma olarak *Religious Culta Associated with the Amazons* (Amazonlarla İlişkili Dinsel Kültler), Florence Mary Bennett. AMS Press Inc., New York, 1967, incelenmeye değerdir.

** Trakya.

nırındaki ülkelerden İskit'ten sürülen Sipylus'la müttefik oldu. Sadık takipçilerinden ve Amazonların egemenliği altındaki bölgelerdeki kadın hâkimiyetinden kurtulmak için deliye dönmüş erkeklerden derlenmiş birleşik güç Myrina'nın üzerine yürüdü. Amazonlar yine cesaretle savaştılar, fakat yaşlanmış ve rahat yaşamlarıyla yetenekleri körelmiş olduğundan ilk yenilgilerini aldılar. Myrina'nın da içlerinde olduğu çok sayıda Amazon katledildi. Kahraman kraliçe, Baticia'nın altına, Truva düzlüklerine defnedildi. Çok sonraları Asyalı Amazonların bir taburu Truvalıların yanında savaşırken, erkekler düzlüğün ortasında yükselen belirgin tepe için bir isim kullanıyorlardı. Tepeye Baticia veya "Diken Tepesi" diyorlardı, fakat tanrılar onun Myrina'nın mezarı olduğunu biliyorlardı.

Mopus ve Sipylus Amazonların yaşadığı bölgelere akın üstüne akın düzenledi ama kadınları Ege kolonilerinden çıkarmayı başarmaları yıllarını aldı. Tükenme tehlikesiyle karşılaşan Amazonlar Libya'ya doğru geri çekildiler.

Tüketilmiş bir ırk oldukları halde Amazonlar yaşam ideallerine -savaşta ve barışta kadınların üstünlüğüne- ihtirasla sarıldılar. Zaman içinde Libya'nın büyük bölümünü Nil Deltasına kadar ele geçirdiler. Emsalsiz metanetlerini, cesaretlerini ve dayanıklıklarını duyan Dionisos onları Titanlara karşı savaşında kendisine katılmaya davet etti.

Şarabın yaratıcısı ve eğlencenin tanrısı Dionisos, uçarı başıboşluğuna, Kral Ammon'u Coraunia'daki tahtına yeniden oturtmak için, bir süre ara verdi. Ammon Kronos tarafından Titanların yardımıyla tahttan indirilmiş ve Crete'ye* kaçmıştı.

Dionisos sadece Amazonları ve komşuları Libyalıları değil süt kardeşlerinden 200'ünü de kapsayan bir ordu topladı. Topluluk iki gruba ayrıldı. Erkekler Dionisos'un ve kadınlar kısa bir süre önce doğan Athena'nın emri altındaydı.

---

* Girit.

Titanlara karşı verilen mücadelede Amazonlar kendilerini tehlikeye atmaktan çekinmeyip dev düşmanlarının üzerine arı oğulu gibi saldırdılar ve onları parçalara ayırdılar. İki taraftan da çok kayıp verildi. Sonunda Titanlar pes ettiğinde toprak paramparça olmuş bedenler ve kanla dolmuştu. Amazonlar hoşnutsuzluk içinde ülkelerine geri döndüler. Dövüşte belirgin bir rol oynamışlardı fakat Dionisos tüm şerefi ve onuru kendisine mal etti.

Bu zafer Dionisos'un en büyük kahramanlığı oldu. Askeri başarıda, şaraptan daha büyük bir çekicilik buldu ve Kral Ammon'u yeniden tahta çıkardıktan sonra, Hindistan'ı fethetmek için yola çıktı. Yolda Euphrates* Nehri'nde Damascus** Kralı'nın direnişiyle karşılaştı. Dionisos onu ölene kadar kamçıladı. Tigris*** nehrinden geçmek için sarmaşık ve asmalardan bir köprü kurdurdu. Babası Zeus ona yol göstermesi için bir kaplan gönderdi. Devamlı savaşarak Hindistan'a girdi ve ülkeyi kontrolü altına aldı. Güzel şehirler inşa ettirdi, kanunlar koydu ve insanlara üzüm kültürünü tanıttı.

Libya'ya döndüğünde, Titanların mağlup edilmesindeki katkılarının görmezlikten gelinmesinden hâlâ rahatsız olan Amazonların kendisine karşı ayaklandıklarını gördü. Ordusunu kesin bir zafere, ölümlülerin karşısına ölümsüzlerin çıkarıldığı eşit olmayan kavgaya gönderdi. Kadınların birçoğunu kuzeye Efes'e, bir kısmının sığındıkları ve torunlarının yüzyıllarca yaşadıkları Artemis Tapınağı'na kadar kovaladı. Diğerleri Dionisos'un önünden çılgınca kaçmaya uğraşırken Zeus ile Hera'nın evlilik gecelerini geçirdikleri Samos Adası'na çıkmak gibi bir gaflette bulundular. Oysaki Samos tanrılar için kutsal değildi. Dionisos sığınanların etrafını çevirdi ve o kadar çok Amazonu katletti ki, savaş alanına Panhaema (*Kanla Kaplı*) ismi verildi.

Böylece, tarihlerinde ikinci kez, Libyalı Amazonlar neredeyse tamamen yok oldu. Mopus ve Sipylus'la yaptıkları savaşlar-

* Fırat.
** Şam.
*** Dicle.

dan kurtulmuşlardı, fakat bu kez dünyanın en güçlü düşmanıyla karşılaşmadan önce eski kuvvetlerini kazanmalarını sağlayacak yeni kuşaklar yetiştirememişlerdi. Kudretli Herakles üzerlerine çullandı.

Herakles dokuzuncu işi olarak, Pontus Euxinus (Karadeniz) kıyılarında yaşayan yeni bir Amazon ırkının kraliçesi, Hippolyte'in kemerini yeni ele geçirmişti. Libya'ya onuncu işi olan üç vücutlu Geryon'un kırmızı öküzünü Erytheia'dan alıp geri götürmek için gelmişti.

Amazonların Libya'da varlıklarını sürdürdüğü haberi, erkeklerin küçümsenmesine göz yumulamayacağından, Herakles'i çok kızdırdı. Kendini tüm erkek ırkının koruyucusu olarak gördüğünden, herhangi bir ülkenin kadınların topukları altında ezilmesine izin veremezdi. Bu yüzden Erytheia'daki görevini savaşçı kadınlarla ilgilenmek üzere erteledi.

Herakles on iki işinin ilkinde Nemea aslanını boğazlayarak, kendi pençeleri dışında hiçbir şey tarafından yaralanamaz postunu ele geçirmişti. Herakles kendini posta bürüyerek, Amazonların arasına karıştı ve erkek işlerini bırakıp kadın işlerine dönmezlerse yok edileceklerini duyurdu. Amazonlar tepeden bakarak reddettiler. Savaş için mevzilendiler ve saldırısına karşılık verdiler. Bütün gün cesur kadınlarla savaştı ve erkekliğin kutsallığını kutlayan karanlıkların en yüce rahibi sıfatıyla onları katletti. Gece çöktüğünde, sopasını yere sapladı, bitkinlikten titreyerek üzerine yaslandı... Artık ne bir ok vınlaması ne kılıç şakırtısı, yalnızca gecenin karanlık sessizliği vardı. Savaş meydanı ılık ölü bedenlerin altında uyuyordu. Tüm ırkı yok etmişti.

Libyalı Amazonlar yok olmuştu fakat başkentleri Cherronesus yıllar boyunca ayakta kaldı. Dünyanın en iyi ordularını mağlup eden gücün hatırlatıcısı olarak dikildi. Sonra birdenbire Amazonların Libya'daki tüm kalıntıları ortadan yok oldu. Korkunç bir depremde Cherronesus Tritonis bataklığına gömüldü ve bataklığın kendisi de yutuldu. Bazıları aynı depremde Amazonların boyun eğdirdiği Atlantis kıtasının da denize gömüldüğünü söyler.

2. ANADOLU AMAZONLARI

Bir millet yükselmişti, hiçbir zorbaya boyun eğmeyen, hiçbir kibirli, üstünlük taslayan erkek sesinin duyulmadığı, bir kadın milleti; kendi kanunlarını koyan, kendi iradesine uyan ve kendini düşmanlarına karşı savunabilen bir topluluk.

–Heinrich von Kleist

Myrina ve onun Libyalıları Ege Denizi'nin batı kıyılarına henüz yerleşmişken, uzak ve karanlık kuzeyde başka bir kadın topluluğu ilerliyordu. Erkekleri hor gören, bu fetihci Amazonlar ilerde Anadolu'ya yürüyecekler, Yunan dünyasının kalbine girecekler ve hatta Atina'nın bir kısmını işgal edeceklerdi. Savaşçılarının şöhreti öylesine korku saldı ki, onlarla aynı savaş meydanına adım atan erkeğin cesareti alkışlanmaya değerdi.

Bu yeni Amazonlar, Kafkas Dağları sınırının kuzeyindeki bölgede ortaya çıktılar. Gezginlerin pek azı barbar aşiretlerce devamlı yağmalanıp yakılan, uygarlığın kıyısındaki bu tehlikeli bölgeye ayak basacak cesaretteydi. Anadolu Amazonlarının er-

ken tarihi neredeyse kendilerine beşiklik eden bölgelerinki kadar karanlıktır.

Soyları, zalimlikleri yüzünden tahttan indirilen ve sürülen iki İskit prensesi; Scolopotus ve Hylinos ile başladı. İkili, aileleri, takipçileri ve takipçilerinin aileleriyle birlikte sınırı geçerek -küçük bir devlet kurdular- Kafkasların eteklerinde kümelendiler. Yeni bir ülke arayışındaki tüm göçebe kavimlerin ortak töresine uyarak, kendilerini besleyecek genişlikte toprakları ele geçirene dek öldürdüler ve yağmaladılar. Fakat ele geçirilen halklar öç almak amacıyla gizlice silahlandılar. Ayaklandılar, İskitli efendilerinin şaşkınlığından yararlanıp nihai misillemeyi gerçekleştirdiler. İskitli erkekler yok edildi. Kadınlar, her nasılsa İskit'te savaş eğitimi gördüklerinden, katliam sırasında kaçtılar. Kendilerini yakalayıp geri götürmek için gönderilen küçük birliği mağlup etmeyi başardılar ve ıssız dağların kalesine sığındılar.

Erkekleri olmayan ve eskiden hükmettikleri insanlar tarafından esir edilmenin aşağılayıcılığına katlanmayı reddeden kadınlar müthiş bir çözüm buldular. Meotis Gölü (Azak Denizi) bölgesinde tamamen kadınlardan oluşan bir devlet kurdular. Biri devlet işlerini biri de orduyu yönetecek iki kraliçe seçtiler. Kudretli bir ordu yarattıktan sonra, savaşçılıklarını denemek üzere sakınımlı süvari akınları gerçekleştirerek, savunmayı bırakıp saldırıya geçtiler. Buna rağmen, başarılı olmaktan uzaktılar; nüfuslarının artmaması onlar için ciddi bir handikaptı. Yeni kazandıkları özgürlük onları evliliğin kölelik olduğuna inandırdığı halde soylarının tükenmesi tehlikesi, yakın topluluklarla anlaşma yapmalarını gerektirdi. Bu geçici birliktelikler den doğan erkek bebekler babalarına geri verildi, kızlar yaya ve at üstünde dövüşebilmek üzere çocukluktan itibaren talim gördüler.

Başlangıçta genç kabile Amazon (Don) Nehri kıyılarında yaşadı. Nehre daha sonra Amazon ordusu kraliçesi Lysippe'in

oğlu Tanais'in ismi verildi. Tanais savaşa olan tutkusu ve evliliğe değer vermeyişi yüzünden Afrodit'i kızdırdı ve annesine âşık olmakla cezalandırıldı. Tanais ensest ilişkiye girmektense kendini nehirde boğdu. Bu duruma kızan Lysippe Amazonları harekete geçirdi. Mükemmel binicilikleri sayesinde Kafkaslar'ın tehlikeli doruklarını aştılar, Kapadokya'yı pusuya düşürdüler ve boyun eğdirdiler. Lysippe savaşçılarını Kapadokya'dan Pontus'a (Karadeniz) getirdi ve güney kıyısına yerleştirdi.[1]

Anadolu Amazonları doğmuştu. Dünyanın en karanlık topraklarından insanın hayal dünyasını zorlayan bir çıkışla kendi efsanelerini yaratan bu kadınlar, erkeksi bir tarihin bütün çehresini değiştirdiler.

Krallıklarının batı sınırını belirlemek için kızıl topraklı ormanlara Sinop şehrini kurdular ve hâkimiyetlerini doğuya, Kolkhis'e* kadar genişlettiler.

Amazon Dağları'ndaki derelerin birleşmesiyle oluşan, geniş, kısa bir nehir olan ve Karadeniz'e dökülen Thermodon Nehri'nin ağzındaki güzel bir burnun üzerine başkentleri Themiserya'yı** kurdular.

Themiserya, konumu ve ihtişamıyla Amazonların ölümsüz soyunun tanığı oldu. Şehrin çevresindeki yemyeşil düzlükler, sürülere, otlayan öküzlere ve çevik savaş atlarına zengin otlaklar sağladı. Dağların güney bölgesinde öylesine bol elma, armut, fındık ve üzüm yetişiyordu ki büyük kısmı ağaçların üzerinde çürümeye terk ediliyordu. Libya Amazonlarından farklı olarak, Karadeniz Amazonları toprağı işlediler ve çeşitli tahıllar yetiştirdiler. Çiftçilik ve atların eğitilmesi iki savaş arasında sürdü-

1 Orijinal hikâyenin kısaltılmış bir versiyonuna göre Skolopotus ve Hylinos takipçilerini doğrudan Thermodon'a götürürler. (Justin; II. iv).

* Eskiden Karadeniz ile Kafkasya'nın güneyi arasındaki bölgeye verilen isim.

** Bugünkü Terme.

rülen görevlerdi. Bununla beraber Amazon savaşçılarının en mağrurları, barışta kendilerini özellikle avlanmaya ve savaş talimlerine adadılar.

Savaşçılar her yıl iki aylarını çocuk sahibi olmaya ayırdılar. Yalnızca savaşta adam öldürenlerin çiftleşmesine izin verilirdi; bu buyruğu yerine getiremeyen bazıları, annelikten ve aşk diye bilinen duygudan yaşamları boyunca mahrum bırakılırdı. Başarılı olan savaşçılar, bekârlığın özgürlüğünü simgeleyen kemerlerini çıkarır ve kendilerini komşuları Gargarianlardan ayıran dağa giderlerdi. Ülkelerinde zarar görmeden yaşamalarına izin veren anlaşmaya uyan Gargarian erkekleri kurbanlar sunulurken onlara katılırlardı. Bir Amazon hamile kaldığında eve dönerdi. Bu gizli birleşmelerden doğan kızlar Amazonlarla kalırlar ve asker olarak yetiştirilirlerdi. Kadın üstünlüğü, kadın hakları, erkeklerin görevleri gibi konular öğretilirdi. Oğlanlar Gargarianlara geri verilirdi. Bir Gargarian erkeği kendisine getirilen çocuğu kendi oğlu olarak büyütür fakat hiçbir zaman gerçek babası olup olmadığını bilemezdi. Buna karşın Amazonlar birkaç çocuğu alıkoyarlar ve isyan etmelerini önlemek için kollarını, bacaklarını sakatlarlardı. Bu kötürümler köle olarak kullanılırdı. Kadın elleri için uygun olmayan yün eğirmek gibi işlerde çalıştırılırlardı.

Gargarianlarla geçirilen veya tarımla uğraşılan birkaç ayın dışında Karadeniz kıyısındaki Amazonya bir ordu devletiydi. Ekonomik, politik ve sosyal yapılanmalar savaş temelliydi. Savaşa giden ordu, gençliklerinin en seçkin dönemindeki savaşçıları kapsardı. Barış zamanlarında baş döndürücü güzellikleri erkekleri çılgına çeviriyordu. Bununla birlikte bu büyüleyici güzelliğe yaklaşma şansına sahip olup da hayatta kalabilen çok az sayıda erkek vardı. Uzun boylu, küçük, dik göğüslüydüler ve görünüşte savaş deneyimi için çok narin oldukları halde inanılmaz zorluklara göğüs gerecek şekilde eğitilirlerdi. Uzun bacak-

ları, yapılı gövdeleri ve güçlü kasları olsa da kadınsı güzelliklerini koruyorlardı. Ancak gözleri bir kadının hülyalı bakışlarından çok, bir kartalın keskin dikkatini taşırdı. Güç ve dayanıklılıkta zorlu erkeklere üstün geldiler. Usta biniciydiler; ata çıplak binerlerdi ve çoğu zaman yulardan başka araç kullanmazlardı. Bazıları Anadolu'ya biniciliği onların tanıttığını söyler. Cengiz Han ve Moğol ordusu ortaçağda soğuk steplerden gelip Avrupa'yı çiğneyene dek, hiçbir ordu binicilikte onlar kadar iyi olamadı. Binicilikleri, güçlerini ve içgüdülerini tamamlayarak, onları yenilmezleştiriyordu. Acil durumlarda, kargılarını atın üzerine atlamak için sırık gibi kullanırlar, dörtnala giderken yaylarına ok sürüp yerdeymişçesine sabit ve isabetli atarlardı. Bazen, bir düşmanı tuzağa düşürmek için geri çekilme numarası yaparlar, etraflarından dolaşıp kuşatırlardı. Bu avantajlı durumda aralıksız ok yağdırmaya devam ederlerdi.

Bir Amazon daha küçük yaşta erkeklerin merkezde olduğu bir toplumla alay etmeyi ve aşağılamayı öğrenir, bunu savaşçı yeteneğiyle birleştirerek mükemmel bir ölüm enstrümanı olarak yetişirdi. Okçuluktaki ustalıkları tartışılmazdı. Kalkanlar ve zırhlar onların okları karşısında bir korunma olmaktan çıkıyordu. Kargılar ve *bigennis* denilen çift ağızlı savaş baltalarıyla dans eder gibi savaşıp ölüm saçarlardı.

Geleneksel savaş kıyafetleri saldırgan doğalarını vurgulardı. Korunmak için yalnızca hilal şeklinde bir kalkan taşırlardı. Kısa, ince tunikleri rahat hareket edebilmeleri için vücutlarını sıkıca sarar, kolları, bacakları, tek göğsü veya iki göğsü birden açıkta bırakırdı. Kış seferlerinde soğuğa karşı korunmak için yün veya kürk bir pelerin eklenirdi ve sandaletlerin yerini tabaklanmamış deriden, üstleri kürklü dize kadar botlar alırdı. Karda yürümek için uçları yukarı kalkık, özel yüksek çizmeler giyilirdi. Frigya'ya akın etmeye başladıktan sonra başlarına

Frigyalılarınkine benzer kepler takmaya başlasalar da, birçoğu renk etkisi için saçlarına bir file bağlardı. Ancak tarihlerinin doruğa ulaşan döneminde, Yunan kahramanlarıyla ilişkiye girdikten sonradır ki Yunan zırhı içinde görünürler: Korseler, tüylü kasklar, bacağın alt ön kısmında tozluklar ve bazen metal levhalar.

Bu yaman savaşçı kadınlar yüzyıllar boyu Karadeniz'deki üstlerinden çok uzaklarda da ölüm danslarını sürdürdüler. Üç kraliçe tarafından yönetilen - Marpesia, Lampado ve Hippo - üç kabile, batıda Thrake'ye doğuda Suriye'ye ilerledi. Başkentleri Themiserya savaş ganimetleri arttıkça Artemis'in ilkel bir versiyonu için tapınaklar inşa edildi ve iki tanrının onuruna festivaller düzenlendi.

Marpesia ve Hippo'nun önderliğinde Anadolu geçilerek Ege Denizi'ne sefer yapıldı. Kraliçeler Sujrene, Efes ve Thiba şehirlerini kurdular. Efes'te Hippo'nun Artemis'in ahşaptan heykelini bir hurma ağacının altına koyduğu yerde sonraları büyük bir tapınak yapıldı. Hippo burada adaklar sundu ve arkasından, silahlı savaşları, kaval (Athena henüz geyik kemiklerini delerek yaptığı flütü icat etmemişti) ve gırtlaktan atılan zevk çığlıkları eşliğinde, önce vahşi bir kalkan dansı ardından da bir çember dansı yaptılar. Sesleri Sard'a ve Berecynthian'a kadar ulaştı. Hippo'nun komutasında ordunun büyük bir kısmı savaş ganimetleriyle yüklü, Themiserya'ya dönerken, Marpesia yeni fethedilen arazilere göz kulak olmak için kaldı. Boyun eğdirilen kabilelerin birçoğu birleşerek isyan etme olanağını elde etti. Marpesia ayaklanmayı bastırdı fakat aldığı yaralar yüzünden öldü. Ölümü, deliye dönen savaşçılarının intikam hırsıyla suçlu, masum dinlemeden çevreye saldırmalarına neden oldu. Bu pervasız akınlar, kendi ülkesine de girilip, mahvedileceğini gören Likya kralı Iobates'i korkuttu. Amazonlar Ares'in ve su perisi Harmonia'nın

soyundan geldikleri fikrini güçlendirdiler.[1] İleri kolları Likya'ya baskı uyguladıkça Iobates'in paçası tutuştu. İleri karakolları ve sınır kasabaları yağmalandı. Ümitsizlik içinde, kadın dalgasını püskürtebilecek tek adama -Bellerophon'a- başvurdu.

BELLEROPHON

Canavar-katillerinin en büyüklerinden olan Bellerophon (Hipponous doğumlu) Karinthia Kralı Glaukus ile Eurimede'nin oğludur. Önce Bellerus diye bir adamı öldürdü (bazıları adının bu yüzden Bellerophontes'ten kısaltılarak Bellerophon olduğunu söyler), daha sonra kaza sonucu kardeşi Deliades'i öldürerek Korinth'den rezilce kaçtı. Kral Proetus'a sığınmacı olarak başvurmak için Tyrins'e doğru yola çıktı.

Proetus onu himayesine aldı ve karısı, Kraliçe Antia, bu yakışıklı gence âşık oldu. Bellerophon'un tekliflerini geri çevirmesi üzerine, onu kendisine saldırmakla suçladı. Proetus bu iftiraya inandı. Hakarete uğramış, fakat bir sığınmacıyı öldürmeye isteksiz, Proetus Bellerophon'u şifreli bir kil tabletle birlikte Antia'nın babası Iobates'e gönderdi. Tablette taşıyıcısının öldürülmesi yazılıydı. Iobates bir kraliyet misafirini öldürme riskini almakla dost bir kralın ricasını reddetmek arasında eşit şekilde isteksizdi. Sorunu, Bellerophon'u, öleceğinden emin, Khimaera'yı katletmeye göndererek çözdü. Khimaera Likya'ya ve çevredeki ülkelere dehşet saçan, ateş püskürten tanrısal bir ya-

1 Birkaç eski referans Asyalı Amazonları ölümsüzlerin çocukları olarak gösterir. Olimpos soyağacı onları Ares ve Harmonia'nın evlatları olarak alır. Bununla birlikte Ares'in kendi kızı Otrere de Afrodit ve Aremnia ile birlikte Amazonların annesi olarak isimlendirilir. Bu tip tanrılarla ilişkilendirme klişedir ve nesillerin menşeinin Meotis Gölü civarı olduğuna dair evrimsel anlatıyla çelişir. Kaybolan Aithiopis'te Aretinus Penthesilea'dan Trakyalı ve Ares'in kızı olarak bahseder ve Amazonların kendilerini Ares'e adadıklarına dair teorinin buradan çıkarılmış olması çok muhtemeldir. Bu aynı zamanda ölümsüz ebeveynler fikrinin Amazonların hikâyesine çok sonraları eklendiğini gösterir.

ratıktı. Bir aslanın kafasına, bir keçinin bedenine ve bir yılanın kuyruğuna sahipti. Iobates, tehlikeli görevi, canavarın ezeli düşmanı Karya Kralı'nın evcil hayvanı olduğunu söyleyerek açıkladı.

Bellerophon, kâhin Polyeidos'a danıştı ve Polyeidos kanatlı at Pegasus'u ele geçirmesini öğütledi. Athena'nın armağan ettiği altın eyerin yardımıyla Bellerophon bu harikulade küheylanı evcilleştirdi. Pegasus'un arkasına atlayan Bellerophon Khimaera'yı, üzerinde uçup oklarla rahatsız ederken kılıcının ucuna bağlanmış kurşun topunu ağzına sokarak katletti. Ateş saçan nefesi kurşunu eritti ve boğazından iç organlarına kayıp onu öldürücü biçimde kavurdu.

Iobates ona hiç gecikmeden yeni bir görev verdi. Saldırgan insanlar olan Solymianlıların yok edilmesi. Bellerophon bu sınavı da uçan Pegasus'un üzerinden attığı oklarla hepsini kalbura çevirerek geçti. Iobates daha sonra onu görevlerin en tehlikelisine gönderdi: Amazonların kovulması.

Bellerophon vahşi kadınlarda Khimaera ve Solymianlılardan daha büyük bir meydan okuma hissetti. Bu yüzden hazırlıklarını büyük bir kurnazlık ve dikkatle yaptı. Bellerophon silahsız ve saldırganlığa dair hiçbir hareket yapmadan Pegasus'u Amazonların kampları üzerinde pek çok keşif seferine çıkardı. Bu geziler sırasında sayılarını, düzenlerini ve yakınlarındaki saklanabilinecek noktaları öğrendi. Biliyordu ki Amazonlar, Solymianlılar gibi ilk ok yağmurunda teslim olmayacaklardı. Savaş uzun ve yorucu olacak gibi görünüyordu. Uçan Pegasus'un üzerinde yaralanmayacak kadar yüksekte olacaktı fakat koca bir ordunun hakkından gelebilmek için cephaneliğe ihtiyacı vardı. Bu yüzden işçilere depolar dolusu ok yapmalarını emretti. Bu iş bittiğinde, geceleyin yola çıkarak daha önce havadan belirlediği yerlere gizlice okları dağıttı. Ertesi sabah saldırdı.

Bir Amazon birliği parlak sabah güneşinin altında genç, kıvrak leoparlar gibi talim yapıyordu. Gökyüzündeki garipliği önemsemediler. Daha önce atı ve binicisini barış içinde rüzgâra tırmanırken, dalarken ve süzülürken görmüşlerdi. Bellerophon altın eyeri çekti. Hava dalgalandı ve ıslık çaldı. Ansızın Amazonların biri sarsıldı, bir diğeri şiddetle titredi. Diğerleri savaş çığlıkları atarak gökyüzüne baktılar. Talim silahları olan kargıları boşu boşuna fırlattılar. Okları da yetersiz kaldı. Bellerophon soğukkanlı, sadaklarını boşalttı ve ölülerinin başında, yumrukları sıkılı, titreyerek diz çökmüş Amazonları bırakarak uzaklaştı.

Bellerophon gizli cephaneliklerinin birinden sadaklarını tekrar doldurup döndü ve tek yanlı saldırı yeniden başladı. Amazonlar bir süre kibir ve hiddetle birleşen bir tedbirsizlikle açık arazide kaldı. Ölülerin ve yaralıların sayısı arttıkça çaresizliklerinin farkına vardılar. Kargılar, kılıçlar ve savaş baltaları yararsızdı; en iyi okçular üzerlerinde dönüp duran amansız katile ulaşmakta başarısız oldular. Geri çekilmeyi kabul etmekten başka alternatifleri yoktu. Yaralılarını alarak, savaş alanının yakınındaki evlerine kaçtılar. Arkalarından yağan oklar Amazonların evlerinin çatılarından zararsızca döküldü. İşi bozulan Bellerophon, cesetlerle dolu savaş alanının üzerinde üç daire çizdi. Sonra Pegasus'un başını çevirdi ve uzaklaştı.

Günlerce Amazonların üzerinde uçtu. Okları Amazonlar intihara benzer gururlarını bir kenara bırakıp, çılgın misilleme çabalarından vazgeçene kadar, büyük bir katliama neden oldu. Gökyüzünde yabancı bir benek görür görmez hemen fırlayıp saklandılar. Binalarda ve mağaralarda, köprü altlarında, ters çevrilmiş arabaların ve kayıkların altında yorulmak bilmez işkencecilerinden korundular.

Bellerophon gökyüzünde çaresiz dolaştı. Geçtiği yerlerde kamplar sessiz ve hareketsizdi. Tek hayat belirtisi başıboş do-

laşan inek ve koyun sürüleri ve ara sıra otlaktan aptal bir merakla bakışlarını kaldıran bir savaş atının kafasını sallamasıydı. Böylece yaşamını, kuşların varlığıyla paylaşan Bellerophon, yayını bir kenara bıraktı. Başka bir silah gerekliydi. Pegasus'u dağlara yönlendirdi ve büyük kaya parçaları topladı. Tekrar Amazonların üzerinde uçtu ve azimle mahvedici cephanesini - çatıları göçerterek, köprüleri yıkarak, kayıkları ve arabaları ezerek- boşalttı. Günler boyunca yok etmekle eğlendi, -parçalayarak ve un ufak ederek- başıboş dolaştı. Sekizinci gün Amazonlar at bindi ve Thermodon'a doğru geri çekildiler. Zafer kazanan Bellerophon Frigya'nın asma bahçelerine kadar onları oklarıyla aralıksız taciz etti. Oradan zaferini Kral Iobates'e rapor etmek için geri döndü. Likya güvenlikteydi.

Ün ve onur, ölümlülüğün ötesini isteyecek kadar kibri kabarıncaya dek, üzerine yağdı. Gökyüzünün sınırsızca mavi olduğu bir gün tacını takıp kaftanını giydi ve kanatlı küheylanıyla Olimpos'a doğru uçtu. Zeus bu küstahça girişime kızarak Pegasus'u ısırması için bir at sineği gönderdi. At şahlandı, binicisini üzerinden attı, Olimpos'a uçuşunu yalnız tamamladı, Zeus'un sarayında yaşadı ve onun şimşekleriyle yıldırımlarını dağıttı. Bellerophon ölümlülerin dünyasına, dikenli bir çalının üzerine düştü. Aleian çayırında kör ve sakat, insanlardan kaçarak dolaştı. Istırap ve yalnızlık içinde öldü.

HERAKLES

Bellerophon'un ölümüyle Amazonlar tekrar topraklarına döndüler. Artık eskisi kadar güçlü olmasalar da saldırganlıklarıyla Yunan dünyasında bir kez daha varlıklarını hissettirdiler.

Havai bir kraliçe olan Admete için Amazonlar sadece, göz diktiği nesneyle arasına giren bir engeldiler. Ares, Amazon kraliçesi Hippolyte'e altın bir kuşak veya kılıç kemeri vermişti ve

Admete babası Mikene Kralı Eurystheus'tan kendisine kemeri getirmek üzere Herakles'i göndermesi için yalvardı.[1]

Herakles görevi reddetmeye cüret edemedi. Delfi Büyücüsü tarafından ün ve ölümsüzlük kazanmak için, kuzeni Eurystheus'un emrine girmesi gerektiği bildirilmişti. Eurystheus ona on iki olağanüstü iş emretmişti. Admete Hippolyte'in kemerini istediğini açıkladığında bu işlerden sekizini başarıyla tamamlamıştı. Nemea Vadisi'nde dehşet salan aslanı boğazlamış ve yaralanmaz postunu geri getirmişti, Lerna Hidra'sını öldürmüş, Arkadia'nın altın boynuzlu geyiğini yakalamış, Erymanthus Dağı domuzunu yakalamış, Elis'teki Augeas ahırlarını temizlemiş, Girit'teki boğayı yakalamış ve Trakya'da Diamedes'in kısraklarını kovalamıştı.

Sınırsız gücüne ve aslan postuna olan kesin güveniyle bu işlerin her birini tek başına becermişti. Fakat Bellerophon gibi o da Amazonlarda benzersiz bir tehlike hissetti ve tek başına onlarla başa çıkıp çıkamayacağına dair ciddi kuşkulara düştü. Bu yüzden Yunanistan'ın en asil gençlerini topladı ve onları, kendileri de cesur kahramanlar olan 29 yüzbaşının emrine verdi. Aralarında Atina kralı, Theseus; daha sonra Akhilleus'un babası olacak, Peleus; ve Büyük Ajas'ın babası, Peleus'un kardeşi, Telamon'da vardı. Filo, minyatür halinde, gerçek bir ordu olarak dokuz görkemli kadırgayla yola koyuldu.

Filo Themiserya yolunda mermeriyle ünlü Paros Adası'nda konakladı. Paros Kral Aleaeus tarafından idare ediliyordu, fakat Girit Kralı Minos'un dört oğlu da adada yaşıyordu. Herakles'in tayfalarından birkaçı su aramak için kıyıya çıktıklarında Minos'un oğulları tarafından öldürüldüler. Herakles intikam için dördünü de öldürdü. Öfkesi yatışmadı, Parosluları kuşattı ve öylesine korkuttu ki ölü tayfaları için tazminat öneren elçiler

1 Euripedes tarafından tarif edildiği üzere kuşak "Savaşçı Kraliçe'nin kemeri ve cüppesinin kopçasıydı" (Madness IX, 413-14).

gönderildi. Herakles istediği iki Paroslu'yu kölesi olarak alabilecekti. Kral Aleaeus'u ve kardeşi Sthenelus'u seçerek gemiye aldı.

Paros'tan sonra Herakles, Çanakkale Boğazı'ndan ve Boğaziçi'nden geçti. Misya'daki Mariandyne'e vardığında Paphlagonia Kralı Lycus tarafından karşılandı ve krallara yaraşır biçimde ağırlandı. Memnun kalan Herakles istilacı Bebrycanlara karşı Lycus'a ülkesini savunması için yardım etti. Bebrycanlar öldürülen kralları Mygdon'ın ganimetlerini de bırakıp gittiler ve böylece Bebrycanların zorla ele geçirdikleri Paphlagonia bölgesi Kral Lycus'a iade edildi. Minnettar kalan Lycus bölgenin adını Herakleia olarak değiştirdi.

Paphlagonia'dan ayrılan Herakles Pontus'a (Karadeniz) ulaştı ve ismini Euxinus veya *"Yabancılara Karşı Konuksever"* koydu. Themiserya Limanı'nda demirledi, Thermodon Nehri'ne doğru ilerledi. Aslan postunu giyerek yoldaşlarıyla birlikte, endişe içinde karaya çıktı.

Karaya çıktıktan sonra gereksiz yere endişelendiğini anladı. Gelişine dair haberler kendisinden önce ulaşmıştı ve yelkenlisi bölgeye girdiğinde Amazonlar çoktan kumsalda toplanmıştı. Kargıları ellerinde, meraklı ve tetikte harekete hazır bekliyorlardı. İhtiyatı elden bırakmadan Yunanlılara saraya kadar eşlik ettiler.

Hippolyte Herakles'i özel görüşmeye kabul etti. Herakles'in görevini açıklayışını dalgın dinledi, çünkü dikkati kulaklarında değil, Herakles'in sert bedenine, güçlü kaslarına ve siyah kıvırcık sakalına yönelttiği bakışlarındaydı. Hiç ona benzer bir adama sahip olmamıştı. Ricasını reddetmenin ötesinde, altın kemerini bir aşk hediyesi olarak kendisi verdi.

Tam bu anda savaş yaygarası koptu. Herakles kılıcını çekti ve kraliçenin kendisini aldattığını düşünerek dışarı fırladı.[1] Kocası Zeus'un kaçamak ilişkilerinin birinden doğduğu için

1 Ayrıca Amazonya'nın üçlü kabile devletinin Hippolyte ve kız kardeşleri Antiope ile Oreithyia (Orithya)'nın yönetiminde olduğu, fakat Herakles

Herakles'i kıskanan Hera, Amazonları kışkırtmıştı. Amazon kılığına giren tanrıça, kadınların arasına karışarak Yunanlıların kraliçelerini altın kemeriyle birlikte kaçırmak için geldikleri söylentisini yaymıştı. Amazonlar zaman kaybetmeden saldırdı.

Amazonların savaş çığlıklarından ürkerek geri çekilen Yunanlılar, Herakles'in ortaya çıkmasıyla yüreklenerek geri döndüler. Herakles elinde kılıcı ve korkunç kükremesiyle Amazonların karşısına dikilmişti. Amazonlar bu yeni tehdide karşı çıkmak üzere çabucak gruplar halinde toplandılar. Kraliçe'nin kardeşi Melanippe'in komutasında toplanan en cesurları Herakles'e karşı çıkma cesaretini gösterirken, geriye kalanlar ordunun büyük bir kısmını gemilere doğru geri çekilmeye zorladılar.

Herakles onları aslan postuna bürünmüş olarak karşıladı. Her biri öldürmeye susamış Amazonlar tüylü yaratığa saldırdılar. Aella -rüzgâr gibi savaş alanını geçerek- ilk saldırma onuruna erişti ve delinmez posttan geri dönen kılıcı ikiye biçilmesine neden oldu. Birbiri ardı sıra Philippia, Prothoe ve Eriabea düştüler.

Amazonlar yine de bu muazzam gücün üzerine birer birer hücum ederek meydan okudular. Deianeira, Asteria, Marpe, Tecmessa ve Alcippe, gözleri hiddetle parlayarak, bu tanrısal adamın üzerine atıldılar ve katledildiler.

Korkunç tören bir kurban ayininin ritmik düzenini andırmaya başladı. Sonunda üç kadın kargıcı -birlikte avlanan ve dövüşte omuz omuza çarpışan Celaeno, Eurybia ve Phoebe- onu birleşerek devirmeyi amaçladılar. Kılıç menzilinin hemen dışında durup kargılarını savurdular. Bu üç cesur kadının fırlattığı kargılar da bir işe yaramadı. Aslan postu delinmez bir zırh olarak

karaya çıktığında Oreithyia'nın ülke dışında savaşta olduğu da anlatılır. Bu yüzden, alarm verildiğinde savaşçıların yalnızca küçük bir kısmının Yunanlılara karşı koyduğu ve kolayca yenilgiye uğratıldıkları söylenir. (Justin, II. iv).

Herakles'i koruyordu. Herakles kükreyerek arkaya döndü, güçlü bir kılıç darbesiyle üçünü de öldürdü.

Amazonlar delice bir kibirle tanrısal bir koruma altında olan Herakles'le ayrı ayrı düelloya girerek ölüme meydan okudular. Sonunda, gruplar halinde atılarak zayıf noktalarına saldırdılar fakat yine de amaçlarına ulaşamadılar. Herakles her manevrayı geri püskürtüyordu. Ağır kalkanına rağmen panter kadar çevikti. Canavarların ve devlerin üstesinden geldiği gücü ve çevikliğiyle, çıplak bileklerine ve baldırlarına yapılan tüm hamleleri savdı. Kadınlar gururlarından vazgeçip kuşatma taktiğini kullanana kadar onu tehlikeye düşüremediler. Bazıları dikkatlerini üzerlerine çekip oyalamak için direkt önden saldırırken, diğerleri arkasına kayıp postun sallanan kuyruğunu veya boşta kalan arka ayaklarını yakalayıp üzerinden çıkarmaya çalıştılar. Herakles bu manevrayı engelledi fakat harcadığı güç yüzünü şarap kırmızısına döndürdü ve nefesi boğuk solumalara dönüştü. Sendelediğini gören Telamon, Theseus ve Tiamides, gemilerin yanındaki genel dövüşten ayrılıp liderlerinin arkasında ve yanlarında yer aldılar. Bu fırsattan yararlanan Herakles, kuyruğu ve arka bacakları kemerine sıkıştırdı.

Üç Yunan yüzbaşısı kumsaldaki savaşı gözden kaçırmadılar. Genç Amazon, Pantariste, kumandanı Thraso'yu katleden Tiamides'in ayrılışını fark etti. Pantariste çarpışmadan sıyrılarak Tiamides'e yan taraftan yaklaşmak üzere geniş bir yay çizdi.

İki güçlü Yunanlı yolunu kesti. İlkini saçlarından kavradı ve ayaklarını yerden kesti. İkinci Yunanlı yaklaşmadan önce, kalkanının üzerine bastırdı ve kılıcını kalbine soktu. Kılıcını kurtaramadığından, ayağa fırladı ve uçar gibi iki adım atıp parmak uçlarında hafifçe döndü. Ellerini uzattı ve şaşkına dönen saldırganı boğazından yakalayarak hareketsiz bıraktı. Yunanlının

vurmak için kaldırdığı kılıcı elinden kaydı ve işkence edilen bir hayvan gibi uluyup debelenerek Pantariste'in bileklerine umutsuzca sarıldı. Dizleri titredi ve büküldü. Pantariste'i öldürmek üzere kılıcı kaldıran kolu şimdi avucu yukarıda merhamet diliyordu. Pantariste merhamet etmedi ve boğazını ancak kalp atışları durup ışık gözlerini terk ettikten sonra bıraktı. Kılıcını kaptı ve Tiamides'e doğru hızla koştu.

Tiamides, Pantariste'nin savaş çığlıkları atarak üzerine geldiğini görmüştü. Parlak tunikli, kalkansız ve miğfersiz, saçları iki mavi bantla tutturulmuş, kılıcı yukarıda uzun boylu bir kızdı bu. Pantariste'nin bedeni yaylandı ve kılıcını savurdu. Tiamides yılan armalı kalkanını döndürdü. Kılıcı durdurdu fakat darbe onu yere devirdi. Pantariste, kanlı bir savaş baltasını alarak, düştüğü yerden kalkmaya çalışan Tiamides'in üzerine hırçın bir yay çizerek savurdu ve onu bir anda çöken karanlığın içinde bıraktı. Kurbanı başsız yere yığılırken, gemilerin yanındaki meydan kavgasına katılmak için hızla atıldı.

Sahildeki manzara Amazonlardan yanaydı. Areto, Barkida, Ainippe, Hypsyple ve Iphito, içlerinde yaşamları boyunca kahramanca izler yapmış ve ün kazanmış olanlardan sadece bir kaçıydı. Fakat sonunda neticeyi belirleyen Herakles oldu. Amazon liderlerinin en onurlularını katledip Hippolyte'in kız kardeşi Melanippe'i yakaladıktan sonra adamlarının bozguna uğratılmasını önlemek için gemilerin yanında süren savaşa katıldı.[1] Kaçamayan Amazonlar esir edildi.

Herakles Hippolyte'in parıldayan kemerini Melanippe'i serbest bırakmak için fidye olarak kabul etti ve Themiserya'dan ayrıldı. Uzun ve maceralı bir yolculuktan sonra zafer ganimet-

1 Telamon'un, bazen ordunun kumandanı olarak anılan, Melanippe'i katlettiği de söylenir (Pinolar, 3. Nemean Ode. 64) Herakles-Theseus-Amazonlar ilişkisindeki diğer ihtilaflar için Üçüncü bölüm 85-86. sayfalara bakınız.

leriyle Miken'e vardı. Kemeri, onu kızı Admete'ye veren Kral Eurystheus'a ulaştırdı. Delphi'deki Apollo Tapınağı'nın hizmetkârlarına zengin kaftanlar getirdi. Hippolyte'in savaş baltasını, onu Lidya kraliyet hazinesinin kutsal hazineleri arasına koyan, Lidya kraliçesi Omphale'ye hediye etti. Savaş baltası daha sonra Labrandalı Zeus'un Karya tapınağına taşındı ve tanrının heykellerinden birinin eline verildi.

Amazonlar onursuzca olmasa da yenilmişlerdi ve hemen hemen on yıl boyunca -Theseus onları tekrar ziyaret edene kadar- Karadeniz'deki ülkelerinde hareketsiz kaldılar. Savaştaki kayıpları ciddiydi ve esir alınanlar yüzünden orduları tükenmişti. Herakles'in öldürülen adamlarının boşalttığı bir geminin güvertesine toplanan esirler Yunan filosuyla Themiserya'dan uzaklaştılar ve asla ülkelerine dönemediler. Bununla birlikte uzun süre esir olarak kalmayacaklardı.

İSKİTLER

Herakles'in filosu Boğaziçi'ne yaklaştığında, esirlere ayrılan gemideki Amazonların birkaçı gizlice zincirlerinden kurtulmayı başardı. Gemiyi ele geçirmek için birkaçı yeterliydi. Sıradan bir talimdeymişçesine atıldılar. Gemiciler işleri ve denizin zorluklarıyla sertleşmiş, güçlü kuvvetli, hızlı, sırım gibi adamlardı fakat güç ve çeviklikle yaşayan kadınlara fazla karşı koyamadılar. Adamlar güçsüz düşürüldüler, silahları alındı ve kırıntı gibi Karadeniz'e atıldılar.

Filonun geri kalanı Amazonların kadırgasına yaklaşamadan tanrısal bir rüzgâr çıktı. Kadınlar gemi tekniklerine yabancıydılar ve yelken, kürek ya da dümen kullanmaya dair hiçbir şey bilmiyorlardı. Gemileri rüzgârla ve dalgalarla sürüklenerek başıboş ilerledi. Herakles böylesine başıboş bir rotayı takip ederek gemilerini tehlikeye atmayı göze alamadı ve kısa sürede ko-

valamaktan vazgeçti. Kaçan kadırga günlerce rotasız dolaştıktan sonra Kremni'de, Macotis Gölü'ndeki özgür İskitlerin ülkesinde kıyıya oturdu.

Gemi burada karaya vurduğu için şanslıydılar. Otlayan bir at sürüsüne el koydular. Savaş ustası bu güzel süvariler Kremni'nin savunmasız sakinlerinin üzerine, vahşi bir şeytan sürüsü gibi saldırdıklarında saçlarında hâlâ deniz kokusu vardı.

Topraklarında özgürce dolaşan bu saldırgan süvarilere bir anlam veremeyen İskitler şaşkına döndüler. Kadın savaşçılara dair hiçbir bilgileri yoktu. Amazonların dili anlaşılmaz, giyimleri yabancıydı. Davetsiz misafirleri sakalsız gençler zannedeп İskitler, karşılarında saflarını aldılar. Çarpışmaların ardından Amazon cesetlerini inceleyen İskitler saldırganların cinsiyetini öğrendiler.

Hayrete düşen İskitler toplantı yaptılar. Savaşmak yerine bu üstün yaratıkları kazanmaya ve onlarla çiftleşmeye karar verdiler. Sayılarını tespit ettiler ve aynı sayıda genç erkeği onları gözlemlemeye gönderdiler. Gençler, kadınlar savaşmaya başladığında kaçmaları fakat kovalamaca durduğunda tekrar kadınların yanına gidip kamp kurmaları için tembihlendiler.

Genç İskitleri gören Amazonlar hemen savaş düzeni alarak savunmaya hazırlandılar. Buna karşın İskitler güvenli bir uzaklıkta durarak beklediler. Amazonlar, gençlerin kendilerine zarar vermek gibi bir maksatları olmadığını anlamışlardı, düşmanlık ve güvensizlik yerini meraklı bir ilgiye bıraktı. İskit yaşlılarının saf ve sevimli stratejisi semeresini vermeye başlamıştı ve kamp her gün biraz daha birbirine yaklaştı.

Sonunda, uzun boylu bir genç, bütün sabah izlediği güzel, sarışın bir Amazon işemek için çalıların arasında eğildiğinde,

silahsız olarak yaklaştı. Jestlerle ne demek istediğini anlattı ve Amazon nazikçe yanıtladı. Çekingen değildi ve çalılığa gelmesine izin verdi. Daha sonra, ertesi gün aynı yere bir arkadaşıyla gelmesi doğrultusunda el hareketleri yaptı ve kendisinin de aynını yapacağını söyledi.

Genç adam başarısını arkadaşlarına anlattı ve ertesi gün bir başka genci beraberinde götürdü. Amazon onu bir arkadaşıyla beraber bekliyordu. İskitler aşk anlaşmasının tamamlandığını öğrenince heyecanla Amazonların kampına koşturdular. Eşler seçildi ve iki kamp tek kamp olarak birleşti.

Amazon dili erkekler için çok zor olduğundan, Amazonlar İskitçe öğrenmek zorunda kaldılar. Anlaşabilmeye başladıklarında erkekler: "Bizim ailelerimiz ve mülklerimiz var. Bu kamp yaşantısını daha fazla sürdürmeyelim. Bizimle birlikte gelin, aramızda yaşayın, sizden başka kimseyi karımız olarak almayacağız," dediler.

Amazonlar: "Biz sizin insanlarınızın arasında yaşayamayız," diye itiraz ettiler. "Ne aynı geleneklere ne de alışkanlıklara sahibiz. Hiçbir zaman kadınca davranmaya razı olmadık. Oklarla vurduk, kılıç kullandık ve ata bindik. Sizin kadınlarınız erkek alışkanlıklarının hiçbirine sahip değil, arabalarda, kadınlara özgü işler yaparak yaşıyorlar. Avlanmaya gitmiyorlar ya da yolculuk etmiyorlar. Hayır, onlarla anlaşamayız. Eğer bizi karılarınız olarak kabul ediyor ve dürüst davranmak istiyorsanız gidin ve miraslarınızı isteyin. Sonra birlikte gidelim ve tek başımıza yaşayalım.

Genç adamlar bu eşsiz kadınları kaybetmemek için tekliflerini kabul ettiler. Miraslarıyla geri döndüklerinde Amazonlar: "Hoşnutsuzluk içinde yaşıyoruz," diye açıkladılar. "Bu ülkede

nasıl barınabiliriz? Sizi ailelerinizden aldık ve ülkeyi yağmaladık. Bizi karılarınız olarak arzuluyorsanız bir kez daha dinleyin. Buradan ayrılalım. Tanais Nehri'nin ardına gidip orada yaşayalım."

Amazonlar bu isteklerini de kabul ettirmeyi başardılar. Genç çiftler Tanais Nehri'ni geçtiler ve yükselen güneşe doğru üç gün yolculuk ettiler. Macotis Nehri'nin kuzeyinde yerleştiler (bu bir eve dönüştü çünkü Kraliçe Lysippe gelişmekte olan Amazonlarını çok zaman önce buradan uzaklaştırmıştı) ve Sauromatacların, -daha sonra Sarmatiyonlar diye çağırılacaklardı-, ataları oldular. Sauromataclar Amazonlar İskitçeyi iyi öğrenemediklerinden bozuk bir İskitçe konuşuyorlardı.[1] Sauromataclar yüzyıllar boyunca, erkekleri gibi giyinip avlanarak, kocalarıyla ya da onlar olmadan savaşa giderek eski törelerinin bazılarını korudular. Ve evlilik kanunları eski savaşçı Amazon toplulukların sert kurallarını korudu: Hiçbir kadın bir düşman öldürmeden evlenemezdi.[2]

THESEUS

Herakles'in kanlı ziyaretinin üzerinden çok zaman geçmeden, Atina kralı Theseus, Amazonya'ya geri döndü ve Amazon kraliçelerinin en güzeli -Hippolyte'in kız kardeşi Antiope'u- alıp götürdü. Theseus evde, karada ve denizde avare dolaşan bir maceracı, cesur, meraklı ve mertti. Ne uçan bir küheylanı ne de

1 İskitler Amazonlara "Erkek katilleri" anlamına gelen Oiorpata ismini vermişlerdi. İskit dilinde erkek "oior" ve öldürmek "pata" idi. (Herodotos: IV. 110).

2 İskit Amazonlarının varlığına dair kanıt Sovyet arkeologlar tarafından bulunmuş olabilir. Bir süre önce güney Ukrayna'daki Ordzhonikidze kasabasında açığa çıkarılan mezarlarda mızrak, ok ve yaylarla gömülmüş kadın iskeletleri bulundu. Bakınız *Time* (17 Ocak 1972), sayfa 36.

delinmez bir zırhı vardı ama keskin bir zekâ ile onurlandırılmıştı. Amazonları çoktandır düşman bellemişti fakat onları kışkırtmaktan kaçındı. Onunki çok daha zekice bir fetihti. Antiope'un kalbini yaralayacağına, kazandı ve onu istekli bir esir olarak Atina'ya götürdü. Kaçırmanın hemen ardından tüm Amazon ordusu toplandı. Antiope'u kurtarmak için girişilen sefer -Atina'ya saldırı- Amazonların tarihinin doruk noktası oldu.

Theseus, Atina kralı Egeus'un oğlu olmasına rağmen bunu ancak 16 yaşında öğrenebildi. İki evlilik yapmasına karşın Egeus'un bir yolculuk sırasında Troezen'de durana kadar çocuğu olmadı. Troezen Kralı'nın kızı Aethra, Bellerophon'u beklemekten sıkıldı ve sarhoşken Egeus'u kendisiyle yatmaya ikna etti. Uyandığında kendini Aethra'nın yatağında bulan Egeus onu bir oğlu doğarsa, gizlice büyütülmesi gerektiği konusunda uyardı. Egeus'un hepsi de onu yenilgiye uğratıp Atina tahtını ele geçirmek isteyen elli kuzeni vardı ve Aethra'yı da bebeği de öldürebileceklerinden korktu. Atina'ya dönmek üzere ayrılmadan, kılıcını ve sandaletlerini, Troezen ile Hermium arasında dikili bir taş olan Güçlü Zeus altarının altına sakladı. Aethra'ya oğlan büyüdüğünde ona taşı göstermesi ve eğer taşı kaldırabilirse altındaki işaretlerle birlikte onu Atina'ya göndermesi talimatını verdi.

Aethra, Egeus'un karar verdiği gibi yaptı ve çocuğun, Theseus'un değil, deniz tanrısı Poseidon'un oğlu olduğunu söyledi. Çocuk dikkat çekici biçimde cesur ve güçlü olarak büyüdü ve güreş sanatını icat etti. 16. yaşgününde annesi onu kayaya götürdü. Çocuk taşı kolayca kaldırdı, kılıcı ve sandaletleri alarak doğumdan gelen hakkını talep etmek için Atina'ya yürüdü. Annesinin daha güvenli olan deniz yoluyla gitmesi rica-

larını reddetti. Bunun yerine, kendisine örnek aldığı Herakles'i taklit etme arzusuyla tehlikelerle dolu sahil yolundan gitti. Yolda, içlerinde kötülüğüyle ün salan, insanları hapseden, Procrustes'in de olduğu, kendisine saldıran canavarları ve hırsızları yenerek yiğitliğini gösterdi. Atina'ya vardığında kahramanlıklarının sayısı yaşını aşmıştı. Egeus kılıcının fildişi kınına oyulmuş yılanları tanıdı ve çok mutlu oldu. Atina'da yapılan en büyük kutlamanın ortasında, Theseus'un oğlu ve varisi olduğunu duyurdu.

Theseus öncelikle, tuzak hazırlığı içindeki elli dev gibi güçlü kuzenini öldürerek mirasını emniyete aldı. Daha sonra ülkeyi harabeye çeviren Marathon'un beyaz boğasını canlı yakalayıp getirdi ve Apollo'ya kurban etti. Bunca kahramanlık yetmemiş olmalıydı ki her yıl yarı boğa, yarı insan bir canavar olan Minotaur yesin diye Girit'e gönderilen yedi kızın ve yedi erkeğin arasına katılmaya gönüllü oldu. Bu kurbanlar, oğlu Androgeus Atina'nın çevresindeki bölge olan Attika'da haince öldürüldüğü için Girit kralı Minos'un Atina'ya saldırmasını önlemek için gönderiliyordu. Theseus Minotaur'u katledip Atina'yı korkunç haraçtan kurtarmaya ant içmişti. Siyah yelkenle donatılmış bir gemiyle yola çıktı fakat beyaz bir yelken ambara istiflenmişti; babasına eğer girişiminde başarılı olursa beyaz yelkeni çekeceğine dair söz vermişti. Girit'te kendini akıllıca Kral Minos'un kızı Ariadne'i kazanmaya verdi. Ariadne ona Minotaur'un yaşadığı labirentten bıraktığı izleri takip ederek çıkması için bir ip yumağı ve bir kılıç verdi. Bundan aldığı cesaretle canavarı yendi. Atina'ya geri dönerken siyah yelkenleri değiştirmeyi unuttu ve bir tepenin üzerinde ümitle dönüşünü bekleyen babası bunu gördü. Theseus'un öldüğüne inanan babası üzüntü içinde denize atladı ve boğuldu.

Theseus tahta çıktı ve kahramanlığının sadece savaşa ve maceraya dair olmadığını çabucak ispatladı. Devleti yönetebiliyordu. Girit'le barış yaptı. Silah ve zorbalık kullanmaksızın Attika'nın tüm şehirlerini birleştirdi, kendi kraliyet güçlerini sınırlandırarak asilleri sakinleştirdi ve Atina'yı gerçek bir başkent düzeyine yükseltti. Fakat o sivil işlerle ilgilenerek içinde yanan macera ateşini söndürmeye ne kadar uğraşırsa uğraşsın, bu ateş durmadan yandı. Hava, yolculuk edebilecek kadar düzeldiğinde Herakles'in çağrısını yanıtladı ve Amazonya'ya kadar ona eşlik etti. Yıllar sonra, arkadaşı Lapith Kralı Peirithous'la Karadeniz'e dönüş hakkında konuşulduğunda, hâlâ evli değildi. Peirithous kuzey rüzgârının arkasında sular altında altın olduğuna dair söylentiler duymuştu. Theseus altınlardan çok, güzel Amazonları düşünüyordu.

Filo Karadeniz'e kayıp doğuya yöneldiğinde, gözcü sayısı iki katına çıkarıldı. Theseus'un tavsiyesiyle, Amazon oklarına karşı bir siper oluşturmak için kalkanlar geminin karaya bakan tarafında birbirlerine bağlandı. Gitgide Amazonya kıyılarına yaklaşıldı. Kılavuzun gözcüsü, yalçın tepelere gölge gibi kayarak tırmanan bir Amazon fark etti. Adamlar merak ve korkuyu aynı anda yaşayarak güvertelere toplandılar. Savaşçı, yabancı bir fon üzerinde gerçekdışı bir figür olarak, su kuşlarını izleyen bir kaplan gibi, esrarlı bir sabırla gözleyerek, gemilerin uzağında kaldı. Manzara değiştikçe bir göründü, bir kayboldu. Theseus yemyeşil ormanların arasından bir an için açığa çıktığında, onun sadece bir gözcü olduğunu fark etti. Şimdi bir eşlikçisi vardı ve sonra bir ikincisi daha. Sahil şeridi gizlenmeye elverişsiz alüvyonlu teraslarda cılız çalılarla kaplıydı. Theseus'un adamları bu üç kadının güzelliğiyle büyülenmiş, tedbiri elden bırakmışlardı, görmeseler de diğer Amazonların varlığını hissediyorlardı.

Amazon başkenti Themiserya görüş mesafesine girdiğinde kadınlar saklanmayı bıraktılar. Yüzlercesi atlarını kumları havalandırarak, cesurca suyun kenarına doğru sürdüler. Theseus geminin rotasını Amazonların toplandığı kıyıya çevirerek niyetlerini anlamak için ok atımı mesafesine kadar yaklaştı. Amazonların çıplak omuzlarından sadakları sarksa da kavgacı bir halleri yoktu. Erkekler güvenle karaya çıkabilirdi.

Yelkenler toplandı ve kürekler çalıştı. Gemi Themiserya Limanı boyunca hareket etti.

Altın işlemeli bir tunik giymiş, uzun saç örgüleri gümüş kurdelelerle süslenmiş bir Amazon gemilere doğru yaklaştı. Kumsaldan aşağı tek başına ilerledi. Diğerleri ancak kraliçelere gösterilecek bir saygıyla arkada kaldılar. Theseus'u sordu ve onu hediyelerle karşıladı. Theseus onu, Herakles'le yaptıkları seferden hatırlıyordu. O, iki cinsin en iyi yönlerinin harmonisi olan bir ırkın kusursuz örneği olan -bir kadının güzelliğini ve çekiciliğini, bir erkeğin gücünü ve saldırganlığını taşıyan- Antiope'tu. Kardeşleri Hippolyte ve Oreithyia'yla Amazon kabilelerini yönetiyordu. Önemsiz ve sıradan bir kralın kraliçesi olamazdı. Hiçbir erkek hatta Atina kralı bile onunla flört edemedi. O emir verdi, o kur yaptı. O erkek dünyasının en büyük kahramanını kendisi için seçti ve gemisinin yanında, penceresinin altında sevdiği kadına kur yapan bir âşığın cesareti ve gösterişiyle durdu.

Antiope yüzünden Theseus Themiserya'da aylarca oyalandı. Diğer erkekler kendilerine savaşçı kadınlar aldılar (ya da kadınlarca alındılar); bir süre için hepsi neşeli ve hoşnuttu. Fakat Antiope gibi bir kadın arzu uyandırmadan bir adım bile atamazdı ve kaçınılmaz gerçekleşti. Theseus'a iki kardeşi, Euneus ve Thoas'la birlikte eşlik eden bir Atinalı olan Soloon, kraliçeye delicesine âşık oldu. Hislerini kendisi açıklamaya cesaret ede-

meyerek, kendi adına konuşması için Euneus'u gönderdi. Antiope, Soloon'un tekliflerini nazikçe ve acıyarak reddettiği ve daha sonra da ona iyi davranmaya devam ettiği için Theseus'un rakibinden hiç haberi olmayabilirdi. Fakat kalbi kırık genç kendini Thermodon Nehri'nde boğdu. Theseus hazin olayı öğrendi ve huzuru kaçtı. Bu trajedinin tekrarlanmasını önlemek için Antiope'u bir an önce Atina'ya götürmeye karar verdi. Buna rağmen, Delphi Kâhini'nin bir uyarısını hatırladığından öncelikle tanrıları yatıştırdı: Eğer yabancı topraklarda kendini kederli hissederse, orada bir şehir inşa ettirmeli ve kumandanlarından birkaçını şehri yönetmek üzere orada bırakmalıydı. Bu yüzden Pythia Apollon'unun onuruna Pythopolis şehrini inşa ettirdi ve şehrin yanındaki ırmağa Soloon ismini verdi. Soloon'un iki kardeşi Euneus ve Thoas'ı ve Atinalı bir asilzade olan Hermus'u şehirde bıraktı. Sonra Antiope'la birlikte Atina'ya doğru yola çıktı.

Antiope, Theseus'la birlikte mutluydu ve onun erkeklerce yönetilen dünyasına alıştı. Kız kardeşleri olan kraliçeler Hippolyte ve Oreithyia, hakarete uğramışlardı. Theseus'u affedilemez kaçırma olayı yüzünden suçladılar ve Antiope'u suça ortak olması yüzünden küçümsediler; o kadınların kurallarını reddeden ve sürekli evliliğe karşı çıkan Amazon inancına saygısızlık eden bir haindi. İki kraliçe Atina'ya bir sefer düzenleyip öçlerini almayı planladılar.

Üzerlerine aldıkları basit bir girişim olmadığı gibi, müthiş bir organizasyon, dayanıklılık ve disiplin gerektiriyordu. Ordu yüzlerce mil katetmek, yabancı ülkelerde yaşamak, düşman ülkelerle savaşmak ve önceden uyarılan düşmanın beklemekte olacağı Atina surlarına savaş gücü azalmadan varmak zorundaydı. Ancak kaçırılma olayının üzerinden uzunca bir zaman

geçtikten -Antiope Theseus'un oğlu Hoppolytus'u doğurmuştu- sonradır ki kız kardeşler hazırlıklarını tamamladılar.

Atina'ya doğru uzun yolculuklarına çıkmadan önce savaş tanrısı Ares'e at kurban edildi. Bu zorlu yolculuğa kumanda edecek olan Kraliçe Oreithyia ve mahiyeti Themiserya'dan Karadeniz'de kuşların istilasına uğramış, düz bir adaya doğru yelken açtılar. Kraliçe, kıyıya ilk yerleştiklerinde burada bir tapınak yaptırmıştı ve hâlâ savaşa çıkacakları zaman burada tapınıyorlardı. Tapınak çatısızdı ve kaba altarı çakıllardan yapılmıştı. Eskiden olduğu gibi tapınakta öküz ve koyun değil, rahibelerin adada başıboş dolaşmasına izin verdikleri atlar kurban ediliyordu. Theseus'a karşı girişilen mücadele için oluşturulan ordu kadınların anlaşma yaptıkları vahşi ve dağınık İskitler tarafından desteklenecekti. Girişimin öneminin farkında olan Oreithyia askerler için İskit kralına başvurdu. Ona aynı soydan geldiklerini ve Themiserya'ya iki kez filo gönderen Atinalıların, önemsenmezlerse ileride İskit'e de saldırabileceklerini söyledi. İskit kralı Sagillus, ülkesinin gelişmesi konusundaki hassaslığıyla, oğlu Panasagoras'ı çok sayıda atlı askerle birlikte Amazonların yardımına gönderdi.

Vahşi müttefikler zorlu bir kavgadan fazlasını sezebiliyorlardı. Önlerinde aylarca sürecek inanılmaz tehlikelerle dolu bir yolculuk vardı. Fakat amaç tüm zorluklara değerdi. Orada, Kara'nın Sonu'nda Amazonlar'ın şimdiye kadar savaştıkları düşmanların en soyluları, Atinalılarla karşılaşacaklardı. Zafer, Yunanlılardan o ana dek yaptıkları tüm hataların öcünü almanın yanı sıra uygarlığın merkezini kontrol altına almak anlamına gelecekti.

Amazonlar Karadeniz'in doğu kıyısı boyunca ilerlediler, kışın buz tutan Cimmerian Boğazı'nı geçtiler ve İskitli müttefikleriyle buluştular. İskit kısraklarına binen kadınların öncülü-

gündeki karma güç, İster'in (Danube) karanlığını aşarak güneye Trakya'ya ve Boeotia'ya vardılar. Ossa Dağı'ndan Theba'ya kadar yağmurlu bir bahar vardı.

İstilacılar bölgenin sırtından geçinerek, küçük köyleri ve çiftlik yerleşimlerini talan ederek ve karşılaştıkları her direnişi kırarak, güneye Attika'ya doğru yavaşça ilerlediler. Haberciler, buzlu dağ geçitlerini aşıp haberlerini Atina'ya ulaştırdılar: İskitler kadınların peşinde kabadayılık edip köyleri silip süpüren çapulculardı. Fakat Amazonlar... onlar savaş baltalarıyla güneş ışıklarını yansıtıyorlardı: Korkusuzca savaşıyorlardı. Ölüm saçan tanrıçalar gibiydiler. Thessaly'e, Scotussaea ile Cynoscephalae arasında ve Haemon Nehri üzerinde Chaeronaea'da zorlu kavgalarda ölen isimsiz arkadaşlarını düştükleri yerde gömüyorlardı.

Theseus, gücü yerinde olan her erkeği savaş alarmına geçirdi. Tayın miktarı tespit edildi, silahlar temizlendi ve bilendi. Amazonlar geliyordu ve hiç de azımsanacak düşmanlar değillerdi.

Oreithyia hatlarını toparlamak için Atina'ya at üstünde iki gün uzaklıkta mola verdi. Bir birliği ayırdı ve Peloponnesos üzerinden Laconia'ya kadar gitmek üzere yolladı. Görevleri Peloponnesosluları yıldırarak Isthmus üzerinden Theseus'a yardım ulaştırma düşüncesinden caydırmaktı. Kısa bir süre içinde gönderdikleri gözcü dönerek görevin planlandığı gibi ilerlediğini bildirdi. Amazonlar, Laconia'nın Pyrrhichan bölgesindeydiler. İki mabet çoktan dikilmişti ve biri Apollo'ya -onları himaye ettikten sonra Amazonlu olarak anılmıştı- diğeri Artemis'e - Astrateia diye anılırdı çünkü gelişmelerini ve savaş bilgilerini ona borçluydular- adanmak üzere iki ahşap heykel yapılmıştı. Peloponnesoslulara boyun eğdirildi.

Oreithyia mutluydu. Son tehdit de ortadan kalkmıştı. Atina'ya doğru bir fatih edasıyla ilerledi. Themiserya'dan başlayan

çetin ve uzun yürüyüş tüm direnişleri kırmış, tüm zorlukların üstesinden gelmişti. Yükselişini ateş ve dehşetle sağlamlaştırmıştı. Şimdi dost Ege Denizi'nin dalgaları yanı başında kıyıya vuruyordu. Yüksek ruhlu savaşçılarını Attika'nın dağlarından ve küçük düzlüklerinden geçirirken ona karşı koyan tek şey gür saçlarını dalgalandıran ılık güney rüzgârlarıydı.

Atina'ya, süvarileriyle birlikte, Theseus'un onu oyalamak için gönderdiği müfrezeleri dağıtarak girdi. Atinalılar kaleye ve Akropolis'e, iki yüz fitlik taştan bir platoya mevzilenmişlerdi. Oreithyia hareket merkezi olarak, düşmanı gözetleyebileceği Ares Tepesi'nin (daha sonra Areopagus diye anılacaktı) hemen yanı başını seçti. Öne fırlamış bir kaya kütlesi olan Ares Tepesi dik tarafını Akropolis'teki Yunanlılara gösterirken uzak tarafı hafif bir eğimle Pnyx'e doğru iniyordu. Ares tepesi savaş cephelerinin merkezi olmak üzere Amazonlar sol kanatlarını daha sonra Amazonya veya Amazon düzlüğü olarak anılacak bir noktaya, sağ kanatlarını ise Pnyx Tepesi'ne Khrysa yakınına, sonraları Atina demokrasisinin halka açık meclis toplantılarının yapılacağı yere kadar genişlettiler.

İki taraf da savaşa başlamaya hevesli değildi ve mücadele kuşatma karakterine büründü. Yarma girişimleri düzenlendi ve karşılık verildi, fakat temelde muharebe, devriye çarpışmaları düzeyinde tutuldu. Oreithyia Theseus'unki ile rekabet etmek için yüksek kuleli bir kale inşa etti. Savaşçıları günlerini, çadırlarını ve tuniklerini onararak, oklarını ve kılıçlarını yağlayarak geçiriyorlardı. İki taraf da Ares'e kurban veriyordu.

Amazonlar bir kez ileri atıldılar, Akropol'ün duvarlarına saldırdılar ve erkekler onları geri püskürtmeden önce Museum* Tepesi'nde kamp kurdular. Kadınların ölülerini yakabilmeleri için ateşkes yapıldı. Birçoğu duvarların dibinde ölmüştü, me-

* Dokuz güzel sanatlar tanrıçasından her biri.

zarlar uygun taşlarla işaretlendi. Sonra iki taraf da saflarını aldılar ve vurdulu kırdılı savaş düzenine yeniden geçtiler.

Kuşatma yaz boyunca ve sonbahar başlarına kadar sürdü. Kesin savaş Theseus tarafından açıldı. Bir kâhinin öğüdüyle Ares'in oğlu Phabus'a kurban verdi ve Bocdremion'un (Eylül-Ekim) yedinci gününde harekete geçti. Sağ kanadı Museum Tepesi'nden yola çıktı ve düşmanın sol kanadına çullandı. Erkekler, -Amazonlar kan dondurucu savaş çığlıklarını atana kadar- tereddütsüz bir cesaretle saldırdılar.

Atinalılar, Amazonların öldürücü oklarından korunmak için yakın dövüşüyorlardı. Erkeklerin ve kadınların safları göğüs göğüse kilitlendi. Yakın dövüşte usta olan Amazonlar, Atinalı erkeklerin saflarını dağıttılar. Atinalılar silahlarını atarak Furilerin tapınağına doğru kaçarken, Ardettus Dağı'ndan, Lyceum'dan ve Palladium'dan yeni birlikler yetişip Amazonların sağ kanadına saldırarak durumu Atinalıların lehine çevirdiler. Sayıları azalan kadınları Ares Tepesi'ndeki kalelerine doğru geriletttiler.

Savaşı Atinalılar kazanmış ama ağır da bir bedel ödemişlerdi. Theseus'un yanında kendi halkına karşı savaşan Antiope, Amazon Molpadia'nın attığı bir okla göğsünden vurularak ölmüştü. Molpadia'nın kendisi de Theseus'un göğsüne sapladığı mızrakla can verdi.

Ağır kayıplar iki tarafı da barışa itti. Amazonların savaş cephelerini Ares Tepesi'nde oluşturmalarından dört ay sonra ateşkes yapıldı. Anlaşma Theseus Mabedi'nde imzalandığından, sonradan mabedin bulunduğu yerin bu anlaşmadan dolayı Horcomosium adını aldığı söylenir. Bu dinsel olay dört yıl boyunca, Theseus Festivali'nin arifesinde Amazonlara kurbanlar verilerek anıldı.

Atinalılar topraklarını ele geçirmeye ilk kalkışan yabancıları geri püskürtmüşlerdi ve bu zafer Yunanlıların belleğinde derin izler bıraktı. Uzun yıllar sanat eserlerine konu oldu. Theseus şövalyece davrandı. Yaralı Amazonlar tedavi edilmeleri için Khalkis'e taşındılar. Ölüler Amazonya'da onurluca yakıldılar. Antiope ve Molpadia Toprak Ana Tapınağı'nın yanında gömüldüler ve Antiope'un mezarının üzerine toprak bir sütun dikildi. Kraliçe Oreithyia, ordusunun üzerine çöken felaket yüzünden harap oldu, Themiserya'ya dönmek konusunda ümitsizliğe kapıldı ve birkaç takipçisiyle birlikte kaçtığı Magara'da öldü. Kahraman Pandion'un kutsal mezarının yanına, Amazon kalkanı şeklindeki bir kabre gömüldü.

Oreithyia'nın ordusundan kurtulanlar ve İskitli müttefikleri, ateşkesin güvencesinde geri çekildiler. Kadınlar başarısızlığın utancıyla Karadeniz'e dönmekten çekindiler. Bir kısmı Trakya'daki İskit yerleşimlerinde kaldı ve ayrı bir topluluk olarak tanınmaktan vazgeçip zamanla uyum sağladıkları ülkenin erkek topluluklarınca özümsendiler. Diğerleri özerk kolonilerde soylarını sürdürmek üzere orta Avrupa'nın derinliklerine daldılar.

Oreithyia'nın askerlerinin sonuncuları Peloponnesos'a doğru at süren görev birliği, Atina'da ne olduğundan habersiz, Isthmus üzerinden geri dönmeye çabaladılar. Ateşkesi kasıtlı olarak bozduklarını düşünen Theseus onlarla karşılaştı ve yok etti. İstilacılara karşı kazanılan bu son zaferin hatırasına Troezen'de bir Ares Tapınağı yükseltildi.

Atina'ya varmak üzere yola çıkan muhteşem ordunun tek bir savaşçısı bile Karadeniz'deki atalarının evine dönmeyi başaramadı.[1] Nüfusun bu en geniş ve yetkin kısmının yokoluşu, kadın

1 Muhalif bir bilim adamı Amazonların Atina yenilgisine kadar Themiserya'ya taşınmadıklarını söyler. Savaş yeterliliği olmayan geride kalanlar komşularının öldürücü intikam saldırılarından sakınmak için "Thermodon üzerindeki daha sakin bir yerleşim noktasına" taşınırlar. (Ammianus, XXII, 8. 18-19).

devletine bir daha toparlanamayacağı kadar büyük bir darbe indirdi. Sonraki günlerde kadınlar kapsamlı akınların yerine seyrek hücumları koydular. Güneyi Sangarius Nehri'ne kadar yağmaladılar fakat son Truva kralı genç Priam'ın da aralarında bulunduğu Frigler ve müttefikleri tarafından püskürtüldüler. Bu bozgundan sonra Amazonlar kendi ülkelerine geri çekildiler. Bu güzel savaşçı kadınlar hiçbir zaman o görkemli günlerine geri dönemediler. Irklarının gençliği geride kalmış, sayıları azalmış, zafer günleri tükenmişti.

Bir kez başladıktan sonra, Karadeniz Amazonlarının düşüşü çok hızlı oldu. Atina'daki bozgundan otuz bir yıl sonra başka bir Yunan kahramanı, İason, kıyılarında boy gösterdi. İason, elli dokuz Argonaut ile birlikte altın postu aramak için yola çıktı. Kolkhis'e giderken, Amazonların at kurban ettikleri adaya uğradı ve siyah taşlı altarın önünde tapındı. Hippolyte'in hâlâ Amazonların başında olduğu zamanlardı ve İason onun ve diğer ünlü Amazon kabileleri, Lycastianlar ve Chadesianların şöhretini duymuştu. O ve Argonautları kadınların övülen gücünü denemek için fırsat kolladılar, fakat rüzgâr çok uygun olduğundan kan dökmeden hızla geçtiler. Gerçekte savaşçı kadınlar o kadar durgunlaşmışlardı ki Argonautlar tüm kıyı boyunca ne tek bir Amazon devriyesi ne de nöbetçisi gördüler. Erkeklerin araştırmalarında bulabildikleri tek işaret Sthenelus'un suyun kenarındaki mezarıydı. Sthenelus, Hippolyte'in kemerini çalmak için yapılan seferde Herakles'e eşlik etmişti. Bir okla vurulup kumsalda ölmüştü. Argonautlar onun ruhu için kurban verdiler ve Kolkhis'e doğru yön değiştirdiler.

PENTHESILEA

Argonautların Amazonya'nın hayaletli sahil şeridi boyunca yaptıkları yolculuktan neredeyse yarım yüzyıl sonra, kadın sa-

vaşçılar dikkate değer son askeri harekâtlarıyla Yunan dünyasını sarstılar. Kadınlardan oluşan savaşçı devlet hızla geriliyordu, fakat sönmeden önce daha parlak yanan bir mum gibi, onlar da göz kamaştırıcı bir alev yaydılar.

Amazonların bu son kıvılcımı büyük bir yangını başlatacak güçte değildi. Son bir varoluş çığlığı olarak yankılandı ve söndü. Amazon kraliçelerinin seçkin hanedanının sonuncusu olan Penthesilea, maiyetindeki on iki muhafız ile birlikte Thermodon Nehri'nden, Truva'ya doğru tehlikeli bir işe atıldı ve Truva ovasını müthiş cesareti ve çekiciliğiyle şaşaaya boğdu. Savaş çığlığı en kahraman Yunanlı'nın bile moralini bozmaya yeterdi ve öylesine güzeldi ki Truvalı müttefiklerinin hiçbiri ölümüne baş düşmanı, Yunanlı Akhilleus kadar ağlamadı.

Yunanlılar ile Truvalılar arasındaki savaş, Zeus ile Leda'nın kızı güzeller güzeli Helen yüzünden başlamıştı. Sparta Kralı Menelaus'a evlilik sözü vermeden önce yirmi yedi prens ona talip olmuştu. Menelaus büyükbabasının cenaze törenine katılmak üzere Girit'e yelken açtığında, krallığını ve dokuz gün için konuğu olan Paris'in ağırlanmasını Helen'in gözetiminde bıraktı. Paris, ev sahibesine büyük bir tutkuyla bağlandı. Menelaus'un ayrıldığı gece, Helen'i babası Priam'ın kral olduğu Truva'ya kaçırdı. Menelaus Odysseus'la birlikte Truva'ya gitti ve karısının geri verilmesini istedi. Reddedilmesi üzerine, o ve büyük ağabeyi Mycenae ve Argos kralı Agamemnon başkumandan seçildiği ve diğer tanınmış Yunanlı komutanlarla desteklenmiş bir ordu kurdu.

Aulis Limanı'nda toplanan birleşmiş Yunan güçleri 100.000 adam ve 1.186 gemiden oluşuyordu. Yelken açmadan önce Agamemnon, bir çınar ağacının altında kurban kesti ve savaşın

dokuz yıl süreceği, onuncu yılda Truva'nın tamamen yok olmasıyla sona ereceği yolunda bir kehanette bulundu. Truva'ya varınca, Yunanlılar Priam'a kan dondurucu bir ültimatomla elçiler gönderdiler: Helen bırakılmazsa Truva bir kül yığınına döndürülecekti. Priam, felakete davetiye çıkarmak anlamına geldiği ve Helen de vefasızlığının yasını tutmaya başladığı halde, bu ültimatomu reddetti. Savaş ilan edildi. Dokuz yıl boyunca küçük çarpışmalarla devam etti. Sayıları neredeyse bire on olduğu halde Truvalılar Akhilleus'tan çekindiklerinden büyük bir çarpışmaya girişmekten kaçındılar. Bu arada, Yunanlılar, kalın duvarlarla korunan şehrin karşısında hiçbir şey yapamadılar ve pusularla, yiyecek yağmalamakla ve civar kasabalarda zamparalık etmekle yetindiler.

Penthesilea, ünü çok uzaklara yayılan kente savaşın onuncu yılında ulaştı. Halkının serzenişlerinden kaçabilmek için Thermodon'u terk etmişti. Avlanırken kargısını bir geyiğe fırlatmış ve kaza sonucu kız kardeşi Hippolyte'i vurarak öldürmüştü.[1]

Bellerophon, Herakles ve Theseus'un Amazonlara verdiği zarar nedeniyle Truvalıların yanında yer aldı. Yunanlılardan nefret ediyordu. Kız kardeşinin Erinylerini (ölüler tarafından çağrıldıklarında suçluyu cezalandıran dişi yaratıklar) savaşın insafsız düzeniyle yatıştırmayı umuyordu.

Penthesilea ve on iki Amazon Truva'nın en karanlık anında mucizevi şekilde ortaya çıktılar. Tanrılara denk Truvalı şampiyon Hektor, kısa bir süre önce Akhilleus tarafından öldürülmüştü ve insanlar karşı koyulmaz Akhilleus'un önüne çıkmak-

1 Bu Hippolyte muhtemelen aynı adı taşıyan bir başka kraliçe olmalıdır. Herakles, Theseus ve İason tarafından ziyaret edilen Hippolyte daha erken bir nesildendir ve Penthesilea'nın büyükannesi olacak kadar yaşlıdır.

tan korktuklarından şehrin duvarları arasına sinmişti.[1] Fakat yeni gelenlerin verdiği cesaret onlara geçmiş ıstıraplarını unutturdu. Onlarda adaletli ve umut verici bir işaret görenler, Amazonların etrafını sevinçle kuşattılar.

Penthesilea'nın mahiyeti Clonie, Polemusa, Thermodosa, Derinoe, Evandre, Antandre, Bremusa, Hippothoe, Harmothoe, Alcibie, Derimacheia ve Antibrote'den oluşan seçme bir topluluktu. Her biri erkekleri alt etmekle ünlü birer prensesti ve her biri savaşmaya düşkündü. Buna rağmen ihtişamları kraliçelerinin yaydığı parlaklıkla gölgelenirdi. Truva'nın oğulları, korku saçan savaşçının kendi yanlarında olmasından heyecan duydular. Euxine Denizi'nin karanlık-vahşiliğinden kendi topraklarına at süren bu yabancıya şaşkın gözlerle bakıp yaltaklandılar. Sadece silahlanmış bedenini görmeleri bile, hüznü umuda döndürdü. Kral Priam gençken Frigya'da Amazonlarla savaşmıştı ve kudretlerini biliyordu. Yeni gelenleri yüksek tavanlı salonuna aldı ve ağırladı. Onurlarına ülkelere hükmetmiş krallara layık bir ziyafet verdi. Penthesilea'yı değerli hediyelere boğdu ve ülkesini yaklaşan felaketten kurtarabildiği taktirde daha fazlası için söz verdi. Penthesilea'nın karşılık olarak verdiği sözler yaşlı kralla birlikte tüm dinleyenlerin düşünü bile göremeyecekleri türdendi. O ve Amazonları, düşmanı geri püskürtecek ve kadırgalarını koruyan yüksek duvarı ve kuleleri ele geçirecek bir saldırıya öncülük edeceklerdi. Akhilleus'a meydan okuyup bire bir dövüşe davet edecek ve onu kendi bağırsaklarının içinde süründürecekti.

Sözleri karşısında salon sessizliğe büründü. Sarı saçlı, kadınların en güzeli Helen, Priam'ın yanında oturuyordu ve heye-

1 Giritli Dietys, Hektor'un cenaze töreni sırasında Penthesilea'nın dağınık bir orduyla birlikte Truva'ya vardığını görür. Hayal kırıklığına uğrayan Penthesilea eve dönmek ister. Fakat Paris, altın ve gümüş vaat ederek onu kalmaya ikna eder.

canla Penthesilea'yı süzerken göz göze gelip uzun süre birbirlerine baktılar. Birinin uysal güzelliği binlerce gemiyi harekete geçirmişti, diğerinin güzelliği ateşle sınanmış bir hayatın izlerini taşıyordu. Salondaki hiç kimse kraliçeyi şüpheyle karşılamadıysa da hiç kimse Hektor'un dul karısının konuşmasını engelleyemedi. Penthesilea'nın kurumlanmalarını duyan Andromache acı düşüncelere daldı:

"Ah seni kibirli talihsiz! Bu kadar yüksekten konuşmak niye? Senin Peleus'un oğluyla dövüşecek gücün yok. Hayır, o seni bahtsız, hızlı bir ölüme götürecek. Yazık sana. Hektor kılıçta senden daha becerikliydi ve tüm yiğitliğine rağmen öldürüldü... Tanrıymışçasına üzerine titreyen Truvalıları acıya boğarak öldü. Kocamın ölü bedeni Akhilleus'un çevik küheylanlarının arkasında sürünerek şehrin etrafında dolaştırılırken tarifsiz acı duydum. Keşke toprak onun ölü bedeni yerine benim bedenime bulansaydı. O yok artık, bana sonsuz bir acı bırakarak yok oldu."

Andromache böyle düşündü, fakat kuşkularında yalnızdı. Diğer davetliler Amazon Kraliçesini ve takipçilerini kurtarıcıları olarak kabul ettiler. Sözlerindeki ve tavırlarındaki kendine güveni, onları söylediklerini aynen yapacağına ikna etti.

Sabah olduğunda savaşçı kraliçe yatağından doğruldu ve giyinip kuşandı. Dizlerinin altına sıkıca saran altın baldır zırhlarını taktı. Gökkuşağının renklerini taşıyan zırhını kuşandı ve fildişi ile gümüşten yapılmış kınında parıldayan kılıcını belinden sallandırdı.[1] Daha sonra tepesinde altın tellerden yapılmış bir yele bulunan parlak miğferini taktı. Sol eline iki mızrak

1 Penthesilea sanat yapıtlarında omuzunda leopar derisi ve elinde İskit yayı ile tasvir edilir. (Pausanias: 10. 31. 8).

aldı; sağ elinde ise iki ağızlı savaş baltası vardı. Heyecan, yüzüne güle benzer bir pembelik yaydı. Hilal şeklindeki kalkanının şeridini kavrarken göğsü kabardı ve kanı kuzey rüzgârlarının taşıdığı atalarının savaş davullarının barbarca sesine karşılık verdi. Başını arkaya attı ve durdurulamaz bir coşkunlukla güldü. Sonra, öldürmeye ve ölmeye hazır, surlara doğru atıldı.

Toplanma çığlığını duyan Truvalılar onu görebilmek için koştular ve uzun sözün kısası onun ilhamıyla sarhoş oldular. Gözleri parıldadı ve sesi yankılandı. Bu savaş çığlığını duyan Truvalı gençler kendilerini cesaret ve gururla dolu hissettiler. O, Yunanlıları paramparça edecek savaş kraliçesiydi! Truva'nın surlarından teşvik sözleri ve mağrur övgüler haykırarak çıkıp onu muzafferane takip ettiler. Akhilleus'u gördüklerinde ürküp donakalan onlar, böyle bir liderin önderliğinde şimdi devlerin karşısına bile istekle, kararlı bir cesaretle çıkabilirlerdi. Korkusuz, savaşta kurnaz ve bir ilahe kadar güzel Penthesilea yenilmez görünüyordu.

Priam şehrin yüksek duvarlarının üzerinden, neşeli tören alayının, sarayın uzun duvarlarını arkalarında bırakıp düzlüğe çıkışlarını izledi. Ellerini vakurca gökyüzüne kaldırdı ve Zeus'a dua etti.

"Baba, kulak ver! Şahit ol ki, bugün Yunan askerleri, savaş tanrısının çocuğu savaşçı kraliçemizin ellerinde yenilsinler. Sana, Ares'e bahşettiğin ateşli kalplerle yakarıyoruz, onu incinmeden sarayıma geri getir... Yaralı kalbime merhamet et! Yok edici savaşın kaderinin benden çekip aldığı oğullarım yüzünden çektiğim acıları biliyorsun. Dardanus'un asil kanından gelenlerin bir kısmı henüz yaşarken, bu şehir hâlâ ayaktayken şefkatin üzerimizde parlasın. Bu dehşetli katliamdan ve çekişmeden nasıl kurtulacağımızı bize göster."

Gözlerini göklerden aşağı indirmeden önce, pençelerinde bir güvercini tutan bir kartal üzerinden hızla geçti. Bu kasvetli bir kehanetti ve Priam'ın bütün kalbi buz kesti. Başı göğsüne düştü:

"Penthesilea'yı asla savaştan canlı dönerken göremeyeceğim" diye ümitsizce fısıldadı.

Yunanlılar üzerlerine doğru gelen Truvalı askerleri düzlük boyunca izlediler. Penthesilea'nın görüntüsü gözlerini kamaştırdı ve biri hepsi adına konuştu: "Bu kim olabilir, kim Hektor öldükten sonra Truvalıları savaş için ayaklandırabilir. Biz bir daha asla karşımızda duracak cesareti bulamazlar diyorduk. Hah, şimdi birdenbire delice savaşmaya istekli hücuma geçiyorlar. Kesinlikle aralarındaki güçlü biri onları savaşın bitkinliğinden uyandırdı! Gelin, biz de kendi göğüslerimizi silahlandıralım; cesaretimizi toplayalım. Bugün Tanrıların yardımına ihtiyacımız var!"

Hep bir ağızdan bağırdılar ve silahlarını, zırhlarını ve emektar pelerinlerini kuşanarak gemilerden dışarı aktılar. Saflar göğüs göğüse geldi; parlak zırhlar çınladı, kılıçlar göğüslüklere, kalkanlara ve miğferlere çarptı. Her biri diğerinin vücudunu durup dinlenmeden deldi ve Truva toprağı koyu kırmızıya boyandı.

Penthesilea öldürücü kuzey rüzgârı gibi esti. Önce Moilon'u öldürdü, sonra savaşın sevgilisi Persinous'un bağırsaklarını döktü ve sonra Eilissus'u öldürdü. Lernus'un gururu Antitheus'u kılıcıyla yere çiviledi. Kurnaz Hippalmus, hızlı kılıcının karşısında onu açıkta bırakmak için kalkanını yakaladı. Penthesilea onu salladı ve harman yerindeki mısırlar gibi çiğnenmesi için atının ayaklarının altına fırlattı. Kibirli bir horoz gibi diklenen Elasippus gücünü savaş kraliçesine karşı denedi ve tüyleri yolunup sonsuz bir hiçliğe karıştı.

Amazon muhafızları Yunan komutanlarını tepelemekte kraliçeleriyle yarıştılar. Derinoe, Laogonus'u öldürdü. Clonie, Menippus'u kaldırıp ikiye biçti fakat zaferi çok kısa sürdü; Podarces kılıcını kalçalarının arasına sapladı. Karşılığında Penthesilea, Podarces'i gözüne kestirdi. Ona meydan okudu. Cellatla, kanlı kraliçeyle yüz yüze gelen Podarces'in cesareti söndü ve uçup gitti. Tırnakları kılıcının kabzasına geçerken, ağzından merhamet dileyen anlamsız sözler döküldü, fakat dehşetten elini kılıcının kabzasından ayıracak gücü bulamadı. Çılgınca bir haykırış kopardı ve kaçmak için döndüğünde Penthesilea'nın kargısı sağ koluna indi. Aldığı darbeyle sağa sola koşturdu. Dehşet içinde inledi, kıvrandı ve arkadaşlarının kucağında öldü.

Korkunç günün devamında altı Amazon daha kargı ve kılıçla öldürüldü. Idomeneus, Bremusa'yı sağ göğsünden hançerledi ve Evandre ile Thermodosa öne atılırken, Meriones onları iki darbede öldürdü. Oileus'un oğlu, Derinoe'yi omzuyla boğazının arasına vurup öldürdü ve Tydeus'un oğlu, Derimacheia ile Alcibie'nin peşine düşüp ikisinin de boyunlarını omuzlarından ayırdı.

Penthesilea muhafızlarını kaybetse de hiç duraksamadı. Yunanlıların arasına ruhlarına korku salarak kaplan gibi atıldı. Kaçanları kovaladı ve direnenlerle alay etti ama ne korkaklık ne cesaret ölüm saçan savaş baltasından kurtulabildi. Ürpertici zafer çığlığı yalnızca yeni meydan okumalar ve tehditler savurmak için duraksadığında kesilerek savaşın gürültüsünü delip geçti.

"Köpekler" diye bağırdı. "Bugün Priam'a yaptığınız zulmü ve kötülüğü ödeyeceksiniz! Aranızdan tek biriniz bile yaşamını ellerimden kurtaramayacak ve eve dönüp anne babasını mutlu edip karısını veya çocuklarını rahat ettiremeyecek. Akbabalara

ve kurtlara yem olmak için öleceksiniz ve kimse bedenlerinizin üzerine toprak yığamayacak. Tydeus'un oğlunun gücü şimdi nerede gizleniyor, Akhilleus'un cesareti nerede? Ajax'ın büyüklüğü nerede? Onlar, ayaktakımınızın en cesur adamları olarak övdünüz. Ha! Onlar yalvaran ruhlarını, korkak bedenlerinden çekip çıkaracağım korkusuyla benimle karşılıklı savaşmaya cesaret edemeyecekler!"

Sonra hızlı atını ustaca ve zamanında yer değiştirmeleriyle yönlendirerek Yunanlıların arasına daldı, savaş baltasını kafatası, göğüs, kalça demeden indirdi. Arkasından savaş tanrısının sıcak nefesi göğüslerinde soluyan, Truva'nın fanatik erkekleri ortalığı kırıp geçirdiler. Acı çeken topraktan müthiş bir feryat yükseldi. Oklarla delik deşik edilmiş, kargılanmış atlar son anlarını yaşıyorlardı. Truvalı savaş arabası sürücüleri, biçilmiş, devrilmiş, son nefeslerini veren adamları, ölmek üzere olanlarla ölüleri ayırmadan, ceset ceset üstüne yığıp ortadan kaldırıyorlardı.

Penthesilea yarılan safların ve yükselen tozun arasından savaş baltasını zırh, kemik demeden rastgele savurup oburca düşman üstüne düşman öldürerek fırladı. Kadınlar Truva surlarından başarısına tanık oldular. Onun becerilerinden habersiz ortaklıkta çalım satan gururlu erkekleri nasıl da deviriyordu, ya da, boş umutlarla dolu, onu teke tek dövüşe davet edip nasıl da çabucak kaçıyorlar ve kendi pisliklerinde debelenerek ölmek için yakalanıyorlardı.

Truvalı yüzbaşılardan Antimachus'un kızı ve Meneptolemus'un karısı olan Tisiphone, Penthesilea'nın kahramanlıklarından etkilenerek Truva duvarlarının üzerinden seyreden kadınlara bağırdı:

"Arkadaşlar, haydi göğüslerimizdeki cesareti uyandıralım! Biz de babalarımızın toprağı için, bizim için, çocuklarımız için

savaşan ve mücadele sırasında nefes almak için bile duraksamayan erkeklerimiz gibi olalım. Biz, biz kadınlar, erkeklerden farklı bir topraktan biçimlenmiş yaratıklar değiliz. Onların içindeki yaşam enerjisi bize de verildi. Gözlerimiz, kollarımız ve bacaklarımız onlarınki gibi ve baştan ayağa aynı şekillendirildik, aynı ortak ışığa bakıyoruz, aynı ortak havayı soluyoruz. Aynı yiyeceklerle besleniyoruz. Tanrılar bize erkeklerden daha az mı yetenek bağışladılar? Dinleyin, haydi savaşmaktan çekinmeyelim. Görmediniz mi kavgada erkeklere üstün çıkan kadınları? Üstelik o ne bizim kanımızdan gelen bir kadın ne de kendi şehri için savaşıyor. O, kendi kalbinin isteğiyle, ruhu cesaretle titrediği için savaşıyor. Fakat biz ne yapıyoruz? Her taraf düşman üstüne düşman dolu: Biri sevgili oğulları için yas tutuyor, diğeri aşkının ve ölen sevdiği kocasının; bazıları artık yaşamayan babalarının; bazıları kaybettiği akrabalarının yasını tutuyor. Fakat hüznün acısını tadanlardan biri bile orada değil. Tüm bunların arkasında dehşet verici bir hayal beliriyor; kölelik günü! Bu yüzden savaşmaktan çekinmeyelim, oh keder yüklü! Şimdi savaşarak ölmek, daha sonra arkamızda yanan bir şehir ve kocalarımızın mezarlarını bırakarak esir düşmekten çok daha iyi."

Cesaretli sözleri kadınları mücadele etmek için pervasız bir arzuyla tutuşturdu. Kendilerini parlak zırhlarla silahlanmış, savaş çığlıkları savurarak şehirden çıkıp hücum ederken gördüler. Kavgaya katılmak için birbirleriyle yarışırken, bir ses bu çılgın çabaya karşı konuştu.

Trakya kralının kızı Theano bağırdı: "Niçin savaşın korku dolu tuzağını ve zorluklarını arzuluyorsunuz? Sizin bedeniniz asla mücadelede kullanılmadı. Hiç düşünmeden üstesinden gelemeyeceğiniz bir işe atılıyorsunuz. Gücünüz hiçbir zaman her

gün savaşan erkeklerinki gibi olamaz. Amazonlar çocukluklarından itibaren süvari atlarının üzerinde zorlu kavgalara katıldılar, erkekliğin tüm zorluklarına dayandılar ve savaş tanrısının ruhu içlerini titretti. Hiçbir şeyde erkeklerden aşağı kalmadılar. Bedenleri başarı için sertleşti ve dizleri ne titredi ne de zayıf düştü. Söylentilere göre Penthesilea Ares'in kızıdır ve bu yüzden hiçbir kadın cesarette onunla boy ölçüşemez, onun dualarımızı yanıtlamak için aşağı inen bir tanrı değil de bir kadın olduğu bile şüpheli. Evet, tüm insan ırkının aynı kandan geldiği doğru, ama farklı işlere yöneldiler ve her biri en iyi yaptığını buldu. Bu yüzden kendinizi savaştan uzak kadınlığın yolunda tutun ve bırakın savaş efendilerimizin işi olarak kalsın. Bakın Yunanlılar yeniliyor ve erkeklerimizin gücü artıyor. Düşman şehri kuşatamaz. Kadınların savaşa gitmesi için şiddetli bir gereksinim yok."

Kadınlar duraksadı, heyecanları söndü. Bilge Theano'nun öğüdünü dinlediler, kadınlık ve annelik görevlerine tekrar büründüler ve Truva'nın güvenli, yüksek duvarları üzerinde kaldılar.

Bu arada düzlükte Penthesilea ve Amazonları düşmanı dağıttılar. Karşılarında duran her Yunanlı'nın içindeki savaşma arzusu öldü, sadece dehşet kaldı. Deneyimli savaşçılar -başka günlerin mağrur galipleri- keçiler gibi bağırarak koştular, kovan gibi kaynaşan tozun, kargıların ve kırmızı gözlü atların arasında kadınlardan saklanarak bir siper ya da gözden uzak yer aradılar. Bazıları daha hızlı koşmak için silahlarını attılar, bazıları kalkanlarının altına gizlenip yere kapandılar.

Amazonlar zafer sevinciyle hücum ettiler, Yunanlılar acı iniltilerin ve feryatların arasında vahşi ve ateşli kuzey topraklarından gelen kadınlarca erkeklikleri çürütülmüş, mahvoldular.

Dünyalı kahramanların ortasında tanrıçalar gibi, Amazonlar oltaya yakalanmış düşmanlarını kovaladılar, parça parça ettiler,

baştan başa biçtiler ve alay ederek havaya fırlattılar; Yunanlılar dehşet içinde dağılana kadar savaşa devam ettiler.

Uzakta çadırında emsalsiz Akhilleus, Ajax'la birlikte oturmuş, Hektor'un elinde ölen Patroclus'un yasını tutuyordu. Hüzne boğulan Akhilleus savaşın gidişatıyla çok az ilgileniyordu. Kalabalığın haykırışları artınca, Ajax çadırdan çıktı ve tehlikeyi gördü. Yunanlılar düzlükten püskürtülmüştü. Gemilere doğru şiddetle geriletiliyorlardı ve gemiler ateşe verilme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Ajax Akhilleus'a yalvardı:

"Savaş yıldırımları etrafımızı kuşatıyor. Truvalılar adamlarımıza büyük zarar vermeden, gemileri ele geçirip yakmadan önce atılalım Akhilleus. Eğer böyle bir şeyin olmasına izin verirsek, bu bizim için iğrenç bir şerefsizlik olur, çünkü oturup hiçbir şey yapmamak Zeus'un soyundan gelenlere yakışmaz."

Akhilleus Ajax'ı dinledi ve ikisi de aceleyle parlayan zırhlarını kuşandılar. Savaşın akışını değiştirmek için iki tanrı gibi at sürdüler. Ajax, Truva artçılarının üzerine gitti ve savaşın merkezine varmadan önce Deiochus, Hyllus, Eurynomus ve Enyeus'u katletti. Akhilleus Amazonların üzerine yayından boşalmış bir ok gibi atıldı.

Peleus'un hızlı oğlu, Penthesilea'nın sağ kalan beş prensesinin üzerine dişbudak ağacından ihtişamlı kargısını çevirdi. Ona korkusuzca karşı koydular ve korkusuzca öldüler. Ona direnmek boşunaydı, çünkü o büyüyle korunuyordu. Çocukken annesi onu, topuğundan tutarak Styx Nehri'ne daldırmıştı. Bu yüzden annesinin tuttuğu topuğunun dışında bedeni tanrısal bir koruma zırhına bürünmüştü. Prenseslerin cansız bedenlerini geride bırakan Akhilleus, Truvalıların taburlarına saldırmak üzere Ajax'a katıldı.

Penthesilea bu ikilinin verdiği büyük hasarı gördü. Etrafındaki karışıklıktan sıyrıldı, iki kahramana doğru atıldı. Sevinçle onu karşılamaya hazırlandılar.

İlk kargısını Akhilleus'a fırlattı. Kalkanına çarpıp geri döndü ve taşa çarpmışçasına parçalara ayrıldı. İkinci kargısını başının üzerinde tuttu ve ölümcül bir kahkaha atarak kahramanlara küstahça bağırdı:

"Evet, ilk kargı elimden bir işe yaramadan fırladı, fakat bu ikincisiyle iki düşmanımın da cesaretini ve gücünü bastıracağım; evet, kendinizi Yunanlıların savaşta en cesurları olarak övseniz de öleceksiniz ve Truva savaşçılarının üzerindeki savaş kederi hafifleyecek. Yakınlaşın, kalabalıktan çıkıp benimle uğraşın! Böylece Amazonların göğüslerinin nasıl bir cesaretle dolu olduğunu öğreneceksiniz! Savaş benim kanıma işledi. Savaş çığlıklarına susamış savaşın efendisi dışında hiçbir ölümlü erkek bana sahip olamadı. Bu yüzden cesaretim her erkekten fazladır."

İyice yükselerek arkaya gerilip fırlattığı ikinci kargı Ajax'ın gümüş baldır zırhına çarptı. Hızlıydı fakat çarptığı nokta madenle kaplıydı, yaralamadı çünkü kader acımasız savaşta hiçbir bıçağın onun kanını tatmamasını emretmişti. Ajax bütün hünerlerine rağmen Penthesilea'nın Akhilleus'a ancak bir kumrunun bir kartala verebileceği kadar zarar verebileceğini bildiğinden, onu Akhilleus'a bıraktı ve tepeden bakarak uzaklaştı.

Penthesilea atışlarının boşa çıkmasına kızarak tısladı ve bu kez Akhilleus onunla konuştu:

"Kadın, sen hangi boş gururla, sıradan kahramanlardan çok daha cesur olan bizim karşımıza çıktın? Biz ki Kronos'un yıldırım-yuvarlayan oğlunun yüce soyundan gelmekle övünürüz. Evet, Hektor bile nasıl saldırdığımızı uzaktan gördü, karşımızda cesaretini kaybetti. Evet, kargım onu tüm cesaretine rağmen öldürdü. Fakat sen; senin yüreğin bizi bugün ölümle tehdit etmeye kalkışman için tamamen çıldırmış olmalı. Son saatin hızla üzerine çökecek; geliyor! Dağda bir cırcırböceğinin, sürü-

leri yok eden bir aslanla karşılaştığında olduğu gibi, karanlık kıyımın borcunu ödeyeceksin. Bana bak, kadın! Xanthus'un coşkun sularına ellerimle attığım katledilen yığınları duymadın mı? Ya da, Tanrılar aklını ve mantığını tamamen yok etti de, cehennemin merhametsiz kapıları senin için açılıp duyduklarını boşvermene mi neden oldu?"

Konuşması bitince ihtişamlı kolunu kaldırdı. Ustası Chiron'un yaptığı kargısı Penthesilea'yı sağ göğsünün üzerinden vurdu ve yaradan parlak kan fışkırdı. Penthesilea'nın kolları ve bacakları gevşedi, savaş baltası cansız elinden düştü. Gözlerine inen karanlığın arasından yaklaşan Akhilleus'u gördü. Bayılırken düşündü:

"Becerikli kılıcımı çekip Akhilleus'un saldırısını mı karşılasam, yoksa atımdan inip bu tanrısal adamın önünde diz çökerek, ona fatihlerin kalbini merhametle dolduran, çelikten ve altından dağlar mı sunsam? Belki beni duyar ve bağışlar; veya kazara gençliğim onda merhamet uyandırır da evimi tekrar görebilirim. Tanrım, ölmek istemiyorum!"

Yaşama dair düşünceler aklından geçerken, tanrılar ölümüne karar verdiler. Akhilleus kılıcını onu delip atına işleyecek kadar derine soktu, öyle ki at ve binicisi şişe geçirilmiş et gibiydiler.

Penthesilea aşağıya kaydı; zarif, bitkin, büküldü, hiçbir yakışıksız duruş endamını bozmadı. Yüzü aşağıda yattı, divan-daymışçasına atının üzerine uzandı, derin derin soludu. Gücü azalmıştı ve şimdi sadece güzelliği hüküm sürüyordu.

Savaşçı kraliçenin öldüğüne dair haberler Truvalıları ümitsizliğe düşürdü. Lidersiz, geri döndüler ve ağlayarak Truva'nın uzak yüksek duvarlarına doğru koştular. Akhilleus kraliçenin ölü bedeninin üzerine dikildi ve onu azarladı:

"Orada tozun içinde yat, köpeklerin dişlerine ve kuzgunların gagalarına av ol, sefil şey! Kim seni karşıma çıkman için kan-

dırdı? Evine, yaşlı kral Priam'ın, öldürdüğün Yunanlılar için vereceği kraliyet hediyeleriyle sağ salim döneceğini mi düşündün? Ha! Sana bunu ilham eden ölümsüzler olamaz, çünkü onlar benim kahramanların en cesuru ve Yunanlıların koruyucu ışığı ama Truvalıların ve senin, ey lanetlenmiş, düşmanı olduğumu bilirler! Hayır, seni kadınların işlerini bırakıp güçlü erkekleri bile korkutan savaşa kışkırtan karanlığa bürünmüş ecel perileri ve kendi budalalığındı!"

Akhilleus böyle konuştu ve dişbudak ağacından kılıcını Penthesilea'dan ve atından çekip çıkardı; sonra at ve binicisi ölümün şiddetiyle bir kez daha sarsıldılar.[1] Akhilleus ihtişamlı miğferini başından çekip çıkardı, toza ve kana bulanmış yüzü ortaya çıktı. Kusursuz güzelliği onu bir ölümsüz, Ares'in gelini kıldı. Aşağılamak için çevresine biriken Yunanlılar, tersine büyülendiler. Her biri sonunda eve dönmeyi başardığında kendi karısının aşk yatağında bu kadar güzel ve tatlı görünmesi için dua etti.

Kıpırtısız bedenine bakan Akhilleus vicdan azabıyla doldu. Kendisinin olabilecek genç bir kadını; kraliçeler kadar güzel bir gelin olup onunla eve dönebilecek kadını katletmişti. Yunanlılar etrafında Truvalıların cesetlerinden kanlara bulanmış ganimetleri soyarken, keder ve öfkeyle titredi. Güzel, güçlü bakire tozların içinde yatıyordu ve tüm kalbi hüzünlü bir aşkla doluydu.

Sonra yanı başına çok konuşan Thersites geldi. Topal ve kambur olmasına rağmen Thersites'in arkadaşları arasında sevilmemesinin nedeni sakatlıkları değil, zehirli diliydi. Yüksek sesle yas tutan kahramanla alay etti.

1 Penthesilea'nın Akhilleus tarafından katledilmesine edilen bir itiraz Akhilleus'un oğlu Neoptolemus (Pyrrhus)'u yaraladıktan sonra önünde yere kapanan bir Amazon'a dairdir. Dio Chrysostomus bu görüşü paylaşır görünür (On birinci veya Truva Söylevi: 117).

"Üzgün ruhlu Akhilleus! Şeytansı bir gücün kalbini, bizim yok olmamızı isteyen bir Amazona karşı acıyla doldurmasına izin vermekten utanmaz mısın? Ha! Sen kadın delisisin! Bu şey sanki ev işlerinde çok başarılı, evlenmek için kur yapan zeki bir kadınmışçasına ruhun onu arzuluyor. Keşke onun kılıcı senin kalbine, senin hâlâ kadın denen yaratıkları özleyen kalbine girseydi! Gözün bir kadına takıldığında cesaretin zafer dolu yolu umurunda olmuyor! Üzgünüm zavallı! Bütün o müthiş yiğitliklerin şimdi nerede; zekân nerede? Çelikten bir krala yakışacak cesaretin nerede? Bu kendini beğenmiş kadın düşkünlüğün Truva'ya nasıl bir felaket getirecek biliyor musun? Hiçbir şey erkekler için bir kadının güzelliğini arzulamaktan daha zarar verici olamaz; bu zeki adamları aptallara çevirir. Onun gibi birinin güzelliğini ve yatağını ancak bir savaş kaçkını arzular!"

Akhilleus öfkeyle ayağa kalktı ve yanıtını Thersites'e kulağının dibine bir yumruk atarak verdi, vuruşu o kadar güçlüydü ki Thersites'in dişleri bir kan şelalesiyle birlikte fırladı ve Thersites ölü yere düştü.

Akhilleus "Orada tozların içinde yat" diye gürledi, "tüm ahmaklıklarını unut! Kendilerinden üstün olanlara karşı koymak hilekârlara göre değildir. Bir kez Odysseus'un sabırlı ruhunu, zehirli dilinin yüzlerce alayıyla kışkırtmıştın ve canını zor kurtarmıştın. Fakat Peleus'un oğlu o kadar sabırlı değil. Tek bir yumrukta köpek ruhunu kulübesiz bıraktı. Acı bir cehennem seni yuttu, ruhun alçaklığı yüzünden uçtu. Bu yüzden git ve yergilerini ölülere anlat."

Yunanlıların arasında Thersites için kuzeni Diomedes'ten başka kimse yas tutmadı. Akhilleus'la çarpışacaktı, çünkü bir kez Truvalıların karşısına savaş meydanına tek elle çıkmış, mert bir savaşçıydı. Buna karşın iki kahramanın kavga etmesi

Yunanlı komutanlarca engellendi ve öfkeli Diomedes Penthesilea'nın bedenini Mondores Nehri'ne sürükleyip attı.

Beden Truvalılarca bulundu ve iki tarafın ölülerini gömebilmesi için yapılan ateşkeste Priam, savaşçı kraliçe için asil bir cenaze töreni düzenledi. Şehir duvarının dışında yüksek bir odun yığını oluşturuldu ve Penthesilea değerli hazinelerle birlikte üzerine koyuldu. Ateş onu tükettikten sonra, insanlar yığını güzel kokulu şaraplarla söndürdüler, kemikleri toplayıp üzerlerine kutsal yağ boşalttılar ve bir mücevher kutusuna koydular. Hepsinin üzerine İda'nın doruklarında otlayan sürülerin en çok ödül almış hayvanı olan bir düvenin yağını döktüler. Mücevher kutusunu, bir zamanlar Truva kralı olan Laomedon'un ihtişamlı mezarında, onun kemiklerinin yanına gömerlerken, savaşta liderlik ettiği erkekler acı dolu çığlıklar atıyordu. Düzlükte onun yanı başına, onunla birlikte Truva için savaşmaya gelmiş Amazonları gömdüler.

Aşağıda gemilerin başında ikinci bir ayin yapıldı. Savaşçı kadınların isimlerini kahramanlaştırdığı birçok Yunanlının üzerlerinde yattığı yığınlardan dumanlar yükseldi. Çünkü bir Amazon'a meydan okumak bir erkeğin atalarının ruhlarına götüreceği azımsanamayacak bir ündü. Onurlandırılan ölülerin en önde geleni, Penthesilea'nın yaşına bakmadan silahsız bırakıp af dilerken kılıcına hedef olan Podarces idi. Genel yığından ayrı olarak balçığa yatırıldı ve anısına kule gibi yükselen bir toprak yığını kümelendi. Nefret dolu Thersites'in bedeni sıradan bir çukura atıldı.

Uzun süre iki tarafta da odun yığınları yandı. Sonra Truvalılar akşamın alacakaranlığında hâlâ Penthesilea için yas tutarak dizildiler. Fakat Yunanlılar gemilerine gidip gece boyunca Akhilleus'un gazabını kutladılar.

Akhilleus uzun ve sıradan bir yaşamın yerine kısa ve zaferlerle dolu olanı seçmişti. Bazıları Paris'in okunun onu Scaen

surlarında dövüşürken, yaralanabilir topuğundan vurduğunu söyler, fakat ölümü hakkında birçok farklı rivayet şarkılara dökülmüştür. Her birinde, annesi Thetis'in yasını tutmak için denizden çıktığı anlatılır. Ağlarken Poseidon onu Akhilleus'un bir krallığa hükmedeceğine dair söz vererek teselli eder ve şöyle der:

"Euxine Denizi'nde bir ada var
Benim kudretimle Akhilleus'un Tanrı sayılacağı;
Ve ona kurban ayinleriyle
Komşu milletler tapınacaklar."

Bahsi geçen ada Leuke* idi. Tuna Nehri'nin ağzına yerleşmiş olan ada, Amazonların at kurban ettikleri Ares Adası'ndan çok uzakta değildi. Leuke Adası'nın yakınından geçen gezginler Akhilleus'un ve arkadaşları -Antilokhus, Patroklus, iki Ajax ve Helen'in- seslerini duyduklarını anlattılar. Lir çalarak kahramanlıklarını öven şarkılar söylüyorlardı. Bazen dalgaların üzerinde, kalkanlarının çınlaması ve atlarının nal sesleri duyuluyordu.

Adaya kadınların girmesi yasaklanmıştı ve kimse orada yaşayamazdı, fakat gezginlerin, güneş batmadan önce adayı terk etmek şartıyla inip Akhilleus'un tapınağında kurban kesmelerine izin veriliyordu.

Ruhlar krallığının söylentileri Themiserya'ya ulaştı. Kraliçe Penthesilea'nın katiline besledikleri nefretin etkisiyle, Amazonlar, bu onu öteki dünyadaki krallığında rahatsız etmek anlamına da gelse, öç almaya karar verdiler. Donanmaları, sefer birliklerini taşımak için yeterli olmadığından gizlice nehrin kenarında kamp kurdular ve karaya çıkan denizcileri esir aldılar. Adamlar donanma yapımında çalıştırıldı. Amazonlar bir süvari müfrezesini gemiye bindirdiler, zor kullanarak tayfa topladılar ve gölgeli adaya doğru yola çıktılar.

Leuke'nin sevimli orman manzarası suda aksederken, direnişle karşılaşmadan adaya indiler. Heybetli korulukların ara-

* Yunanca beyaz anlamına gelir. Yunan Mitolojisi'nde "ölüler krallığı"nın girişidir.

sından, Akhilleus'un bir kısmı küçük bir koruluğa gizlenmiş süslü bir yapı olan tapınağının yanına yaklaşana dek hiçbir uyarı olmadan at sürdüler. Birden atlar huzursuzlanmaya başladı. Her adımda huzursuzlukları arttı. Eşsiz süvariler kontrolü sağlamak için uğraştılar fakat atlar insan gücünün karşı koyamayacağı bir ilhamla telkin ediliyorlardı. Yönetilemez bir şiddet içinde kişnediler, kendi etraflarında döndüler, binicilerini bitkin düşürüp yere fırlattılar ve çılgınca çiğneyip ısırdılar. Sonra tepelere doğru dörtnala koştular, boşluğa atlayıp aşağıdaki kayalarda kendilerini parçaladılar.[1]

Doğa Amazonların felaketine felaket kattı. Kurtulan savaşçılar büyülü adadan kaçmak için kadırgaların güvertelerinde sakatlanmış, kötürüm sürüklenirken şiddetli bir fırtına koptu. Rüzgâr ve şimşekler öteki dünyaya intikam ve savaş taşımalarının cezasını verdi. Atlarının başlattığını köpüren deniz bitirdi. Kadırgalar devrildi ve battı; filo denizde başıboş yüzdü. Birkaç savaşçı felaketin hikâyesini Themiserya'ya ulaştırıp uyarmak üzere deniz tarafından canlı olarak bırakıldılar.

Penthesilea'nın ayrıcalık kazanan -aslında, ismi hatırlanan son Amazon bireyidir- son Amazon Kraliçesi olması gibi, Leuke'ye girişilen başarısız sefer de eski çağın Amazonlarının cüret ettiği son hücumdur. İhtişamlı seferlerinin son aydınlığı küllenmiş bir kor gibiydi artık. Bir daha asla Amazonlar bilinen dünyanın yüzeyini dalgalandırmadılar. Varoluşları yıldan yıla istikrarsızlaşarak kendi imparatorlukları içinde kaldılar. Leuke'deki kayıplar ırklarını bir kez daha tüketti ve o saatten sonra, saldırganlıklarının yatışması, yokoluşlarının işareti oldu ve hükmettikleri küçük kabileler önce merak ettiler, ardından araştırdılar. Keşfetmeleri uzun sürmedi. Amazonlar kahramanlıklarını yaşayıp tüketmişlerdi. Erkekler birleştiler, kadınları Karadeniz'deki İmparatorluklarından sürdüler ve kalıntı bırakmadan yok ettiler.

1 Rothery: Sayfa 48-49.

II. BÖLÜM

AÇIKLAMA

3. AMAZONLAR ve YUNAN TARİHÇİLERİ

Eski zamanların şaşaası şimdi nerede?
Kadınlarda daha önce olan canlanmayacak mı?
Bazılarınca yapılan cesur işler nerede?
Savaş nerede, kalkan ve kargı nerede?
Ve onların zaferleri, yükseklere taşıdıkları,
Ünlü şairlerin dizelerine konu olan,
Ve övünen erkeklerin duymaktan hep utandıkları.
Hepsi öldüler ve cenaze arabalarında kederli yatıyorlar mı?
Ya da yalnızca uyuyorlar da tekrar geriye mi dönecekler?

–Edmund Spenser

Amazonlar, tarihöncesi zamanlardan, muhtemelen bronz çağı ile demir çağı arasındaki bir dönemden hatta belki de daha önceki zamanlardan beri varoldular. Zaman, Yunan mitolojisi-

nin örgüsünde onlara ait motifleri hâlâ eskitemedi. Yokoluşlarından çok sonra eski Yunan ve Roma tarihçileri, bu müthiş kadın topluluğunun tarihi bir gerçek olarak varolup olmadığını çok tartıştılar. Ne yazık ki araya giren yüzyılar puzzle'nin parçalarını yok etmiş ve tartışmanın taraflarını daha çok spekülatif kestirmelerle baş başa bırakmıştı. Mit bilginleri, kelime zanaatkârlarının en eskileri olan hikâyecilerin sözlü raporlarının üzerinde çoktan çalışmışlardı. Anlattıkları, nesilden nesile sözlü olarak iletildi, Amazonların yaşadıkları en eski çağlara dair anlatılar edebiyatta Amazonların ele alındığı 4. bölümde incelenecektir.

Hikâyecilerden yüzlerce yıl sonraya düşen, tarihçilerin devriyle birlikte, erken Helenik ve Helenik dönemlerin sonlarında edebiyata ve sanata yansıyan hümanist ruh, hikâyeleri güzelleştirmek ve romantikleştirmek için süsledi. Amazonlar artık Khimaira gibi korkunç ve doğa ötesi düşmanlar değillerdi. Onlar, silahlı, fakat güzellikleri, zarafetleri ve cesaretleriyle hayranlık uyandıran ve mahkûm oldukları yenilgiye şefkatle acınan yabancı kadınlardı. Geç kalmıştı tarihçiler; sanatçılarla şairler tarafından çoktan karmaşıklaştırılmış bir Amazon tarihiyle uğraşmak zorunda kaldılar.

Amazonlar ne zaman yaşamışlardı? Yaşadıkları dönemi kuşatan düzensizlik eski tarihçilerin önemli olayları tam olarak tarihlendirmedeki yetersizliklerine dayanır. Sıkça "tarihin babası" olarak anılan ve eserleri günümüze kadar ulaşan Yunan tarihçisi Herodotos (İÖ 484-425 yy.), kendi yaşadığı süre içinde olan bazı olayları yanlış tarihlendirirken, örneğin doğumundan sadece iki yüzyıl önceki Marathon savaşı gibi kritik bir olayın tarihini atlar. Arkeolojiyle birlikte tarihöncesi bir kronoloji belirlemek için çaba harcanmış ve bu uğraşıdan, eskilerin de yol göstericiliğiyle Yunan efsanevi tarihinin "geleneksel" bir takvimi oluşturulmuştur. Amazonlara yapılan tek kesin gönderme Ati-

na'yı kuşatmaları da olsa, takvimin yardımıyla Amazon kronolojisi hakkında bir sonuca varmak olanak dahilindedir.

İÖ 1261-1209 - Herakles

İÖ 1256 - Amazonlar Atina'da

İÖ 1225 - Argonautların Seferi

İÖ 1192-1183 - Truva Savaşı

Amazon fenomeni hakkında mantıklı bir açıklama getirmeye çalışan eski tarihçiler, tamamen reddetmekten, kısmen fakat ihtiyatlı kabullenişe kadar değişen, çok farklı sonuçlara varırlar. "Olduğu söylenir," "hikâye bu şekilde devam eder," "derler ki," "anlatı sürüp gider" gibi kalıplar tarihçilerce şüpheli bilgilerin sorumluluğunu kendi üzerlerinden atıp daha önceki belli belirsiz tanınmış bir otoriteye yüklemek için sıkça kullanıldı. Aktarılan olayların uzaklığı bir tuzak olduğundan tarihçi "bundan kısa bir süre sonra," "o sıralarda," gibi cümlelerle geçiştirmeye çalıştı. Sicilyalı Diodorus, (İÖ I. yy.), bu eksiklik yaratan geçiştirmelere dair şöyle yazar, "Ne zaman bir yazar onların kahramanlıklarla dolu hayatını yeniden yazsa, bunlar Amazonlara ait kurmaca öyküler olarak okundu."

Herodotos'un Amazonların bir zamanlar varolduğuna dair şüphesi yoktu, fakat kendi yaşadığı günlerde tükenmiş olduklarını düşünüyordu. Eski araştırmacıların çoğunluğu bu önermeyi benimsedi. Amazonları uzak geçmişin gerçekleri olarak kabullenerek şüpheciliklerini hafiflettiler, fakat nesillerinin tükendiğini doğruladılar. Amazonlara inanmayan coğrafyacı Strabo (İÖ 63? - İS 24), uygun bir çözüm öne sürer.

"Amazonların tarihinde bir tuhaflık var," diye yazar. "Başka halkların hikâyelerinde, efsanevi olanla tarihsel olan kısımlar ayrı tutulur. Çünkü eski, asılsız ve olağanüstü olana mit denir. Fakat tarihin kendi nesnel doğrusu vardır ve eski de olsa, yeni de olsa fevkalade unsurları reddeder ya da nadiren kabul eder. Buna

rağmen Amazonlara gelince, modern ve eski yazarlarca aynı olaylar anlatılır ve anlatılan olaylar fevkalade ve abartılmış kanaatlerdir. Kim kadınlardan oluşan bir ordunun, bir şehrin ya da bir ulusun erkeksiz yaşayabileceğine inanır? Daha da ötesi yörelerindeki diğer halkların bölgelerine saldırır; onları güçsüz düşürerek, günümüzdeki İonya'ya kadar ilerler ve hatta Attika'ya deniz aşırı bir sefer düzenlerler. Bu, o günlerde erkeklerin kadın, kadınların erkek olduğunu söylemeye benzer. Fakat şimdi bile, Amazonlar hakkında aynı şeyler anlatılıyor ve tarihlerinin tuhaflığı günümüzünkilerin yerine eski anlatılara itibar edilmesiyle arttırılıyor."

Plutarkhos (İS 46?-120?) *Theseus'un Yaşamı* adlı eserinde Amazon destanlarının çoğuna şüpheyle yaklaşır. Amazonların Atina'yı kuşatmalarını anlattıktan sonra, "Amazonlar hakkında anlatılmaya değeceklerin hepsi bu kadar" sözüyle diğer kahramanlıklarını es geçer. Fakat Atina Savaşı hakkında dikkatli bir tarihçi gibi yazar "Onların (Amazonlar) şehrin içinde kamp kurdukları kesindir." Aslında savaş Amazon tarihinde tartışmasız bir gerçektir. Saygın bilginler, tarihçiler ve hatiplerce kabul edilmiştir. Bunun açıkça görülebilir delili, şehirdeki ve sefer rotasındaki savaşçı kadınlara ait mezarların sayısı, Amazonium gibi yer isimleri ve Theseus Festivali'nde her yıl Amazonlara kurban verilmesi gibi geleneklerdir. Amazonların gerçekliğini zedeleyen tüm itirazlar ve şüpheler Atina Savaşı'na yöneliktir. Seferin yanlarında az sayıda kadın yardımcı bulunan İskitli erkeklerin işi olduğuna dair varsayım tatmin edici temellere dayandırılamaz. Üstelik Herodotus bu varsayımı yıkar. Atinalıların Plataea Savaşı'ndan önce eski kahramanlıkları için, zaferlerinin dört üstün örneğinin üçüncüsü olan "Thermodon Nehri'nden gelen, bir zamanlar Attike topraklarına saldıran" istila gücüne karşı kazandıkları zafer için bir onur sütunu diktiklerini anlatır. Hiç şüphesiz, bu açıkça Amazonlara yapılan bir gön-

dermedir. Yunanlıların ruhuna, kadınların Atinalılarca yok edilmesinden daha derin işleyen tarihöncesi bir olay yoktur. Bu Atinalılara sadece zaferi değil, Amazonları savaşta bir topluluğu yok etme itibarını atfeden olay oldu. Lysias (MÖ 450-380) ahlaki açıdan değerlendirir: "Onlar (Amazonlar) hemen oracıkta yok oldukları ve akılsızlıkları yüzünden, şehrimizin anısını cesaretiyle ölümsüz kılarak, cezalandırıldıkları için kendi felaketlerini ve atalarımızın yiğitliğini anlatabilmek üzere evlerine dönemediler; fakat bu bölgede uğradıkları felaket yüzünden kendi ülkelerini isimsiz bıraktılar. Ve, bunun içindir ki, başkalarının toprakları için duydukları oburluk, kendi topraklarının kaybına neden oldu." Atinalıların zaferi, kâtiplerce, aynı çağda yapılan Marathon ve Salamis savaşları kadar tutkuyla ve onurla anlatıldı. Heykeltıraşlar, çömlekçiler ve ressamlar yalnızca Atina'da değil Yunanistan'ın her yerinde bunu sanatlarının gözde konusu haline getirdiler. Bu efsanelerde bile eşi olmayan parlak bir başarıydı. Atinalıların lideri olarak anılan Theseus, şeref dolu yaşamının en büyük zaferi olarak, kadınlara karşı yaptığı müdafaayı gösterir. Güzel bir kadını kazanmak için yardımını isteyen arkadaşı Peirithous'u yanıtlarken güvence vermek için meziyetlerini över. "Ben yaşayan en cesur kral değil miyim?" diye sorar. "Bak Amazonlara neler yaptım! Bak Minotaur'a neler yaptım!"[1]

Atina için yapılan gerçek savaşın ve sonrasında olanların hikâyesi, önemiyle örtüşmeyecek şekilde, çeşitlemeler, yenilemeler ve çelişkilerle dolu yamalı bir bohçadır. 2. bölümde anlatılan üzerinde en çok fikir birliğine varılan öyküdür. Çoğunluğun

1 Amazonların gücünü hatırlatan Julius Caesar'dan başka bir şahsiyet olamazdı. Gaul'de Genel Valiyle buluştuktan sonra düşmanlarını hayal kırıklığına uğratarak en büyük isteğine -damgasını onların önemli kişilerinin üzerine basmak- ulaşmasıyla övünür. Küstahın biri bir "kadının" böyle bir işi başarmasının kolay olmadığını söyleyerek dudak bükünce, dostça karşılık verir, "Neden olmasın? Semiramis Suriye'ye hükmetti ve Amazonlar bir zamanlar Asya'nın büyük kısmını ele geçirdiler."

fikrine katılmayanlar savlarını bu mihver etrafında döndürürler: Bazıları Theseus'un Amazonya'ya ayrı bir sefer yapmadığını, fakat Herakles'le gittiğinde Hippolyte'i yakaladığını, Herakles'in de onu bu başarısından dolayı Antiope'u köle olarak vererek ödüllendirdiğini söyler; bazıları Herakles'in Hippolyte'in kemerini değil yüz kollu deniz canavarı Briareus'un kızına ait olan kollarını çaldığını; Herakles'in Themiserya'yı kuşattığını fakat Theseus'a âşık olan Antiope kaleyi teslim edene kadar ele geçiremediğini; Herakles'in Melanippe'in Telamon tarafından katledildiğini; Oreithyia Atina'ya sefer düzenlerken, ülkeyi yönetmek için Hippolyte'in evde kalamayacağını, çünkü yıllar önce Herakles tarafından yatak odasında öldürüldüğünü veya sakladığı bir okla vurduğunu ya da kemerini vermeyi reddettiği için atından düşürüp ölene kadar sopayla dövdüğünü; Antiope'un değil Hippolyte'in Theseus'la birlikte gittiğini ve ona Hippolytes adında bir oğul verdiğini ve Hippolyte'in aynı zamanda Glauce, Melanippe, Andromache ve Neptunis[1] olarak adlandırıldığını; Oreithyia'nın değil Hippolyte'in Amazonlara komuta ettiğini ve Megara'da gömüldüğünü; İskitlerin yapılan bazı saygısızlıklara gücenerek Oreithyia'yı savaştan önce yalnız bıraktıklarını, ama yenilgiden sonra sağ kalan Amazonları kurtarıp Karadeniz'e dönerken koruduklarını; Orthasia diye de anılan Antiope'un savaşta öldürülmeyip barışı sağladığı ve yaralı Amazonların onun gözetiminde Khalkia'e taşındıklarını; Antiope'un Theseus'un yasal karısı olmadığını ve Theseus'un Girit kralı Kral Deucalion'la müttefik olup onun kız kardeşi Phaedra ile evlendiğini, Antiope'un kıskançlık krizi içinde düğün salonunu savaş baltasıyla basıp toplananları katletmekle tehdit ettiğini bunun üzerine Theseus ve komutanlarının kapıları kapatıp onu gürültülü bir meydan kavgası sonucunda öldürdüklerini (ya da konuklardan

1 Sırasıyla Hippolyte ve Antiope'a verilen alternatif isimler Neptunis ve Orthosio, Artemis'in kült isimleriydi.

biri olan Herakles'in öldürdüğünü);[1] Antiope'un Theseus'un yasal karısı olduğunu fakat Phaedra'yla evlenmesine karşı çıktığını, Amazonların da onu cezalandırmak için değil, hakkını aramak için Atina'ya geldiklerini söylerler.

Bu kişilikler karmaşasında elimizde fazla bir şey yok. Theseus Herakles'le birlikte Themiserya'ya yaptıkları sefer sırasında elindekiyle yetinen bir figüranken, daha sonra kendi birliklerini yönetmeye başladığında, Herakles'i gölgede bırakmakta kararlıdır. Herakles, bir kralın şımartılmış kızını hayran etmek için altın kemerle kaçar. Theseus bir kraliçeyi kaçırır. Bütün farklılıklar başlangıca ve sonuca zarar verir. Bir dönüm noktası olan Atina'daki savaş, MÖ 4. yüzyılda bir Attike tarihi bilgini olan Clidemus tarafından resmileştirilerek kutsandı. Anlattıklarına gösterilen saygı, tek başına savaşa ihtişamlı çağının yeşil küfünü verir.

Amazonlar hakkındaki, hikâye anlatıcı tarafından derlenen ya da aktarılan ve destan şairi tarafından zenginleştirilen erken dönem hikâyeleri, sorgusuz bir inançla kabul edildi. Fakat MÖ 6. yy.dan sonra Yunan zekâsı olgunlaştı. Bundan sonra geçmişe eleştirilemez ve dil uzatılamaz bir fazilet mekânı olarak bakmayı bırakıp bunun yerine yaşamın her cephesinde tarihsel ve felsefi gerçeği aradı. Tarihin ruhu uyandırılmıştı. Doğruyu araştıran yazarlar, hayal ürünü hikâyelerle beslenen saf gezginler dünyanın dört köşesinden varlıklarına dair söylentilerle geri dönseler de, Amazonların hâlâ varolduğunu kabullenmeyi reddettiler. "Şu anda Amazonlar neredeler?" diye yazar Strabo. "Hyrcania'da İskender'le, çocuk doğurmak amacıyla ilişkiye giren Amazon kraliçesi Thalestria'nın (Minithya diye de anılır) durumunda olduğu gibi, çok az yazar, beyan ettikleri hakkında geçerli kanıt ya da olasılık olup olmadığını gösterme sorumluluğunu üstleniyor." Hikâyede Thalestria Fars'ı fethettikten sonra üç yüz atlı kadınla

1 Farklı anlatılar arasında en radikal olanında Penthesilea gelecekten çağırılır, Antiope'un (Hippolyte olarak anılır) düşmanı olur ve büyük ihtimalle kazayla Antiope'u öldürdüğü söylenir. (Apollodorus, Epitome, v. 2)

birlikte Makedonya'dan gözdeler aramak için tehlikeli ülkeler boyunca yirmi beş gün sürecek (ve üremek; varisi olacak bir oğlu, dünyayı fethedecek bir kızı olması için) bir yolculuğa çıkar. Kısa bir süre sonra öleceği kendi ülkesine dönmeden önce on üç gün boyunca İskender'e eşlik eder. Olayın çeşitlemelerinden birini rapor eden tarihçi Arrian (İS 2. yy) Media'nın satrapı Atropates'in İskender'e Amazon gibi giyinmiş 100 kadın gönderdiğini fakat İskender'in ordusunun onları suiistimal etmeden acele kovaladığını anlatır. Bununla birlikte Thalestria'ya onu ziyaret edeceğine ve çocukla birlikte olacağına dair verilmiş sözü vardır. "Eğer Atropates İskender'e kadınlardan oluşmuş bir süvari birliği gönderdiyse" diye yazar Arrian, "Bence onlar komşu kabilelerden toplanıp binicilik eğitimi verilerek geleneksel Amazon kıyafetleriyle donatılmış kadınlardır."

Şüphesiz ki Thalestria ve eşlikçileri Büyük İskender'i yüceltmek için icat edilmiş birçok hikâyeden biridir ve MÖ 4. yy.ın Yunanlıları zamanın gerçeğiyle uyuşmayan bu tarih kaydırmasını kabul edilemez buldular.[1] Yine de, savaşçı bir kraliçenin, bir *"troupe de parade"* ile birlikte İskender'e sadakat yemini etmeye geldiğinin iddia edilmesi mümkündür, fakat onun Thermodon'un Amazonlarıyla bir ilişkisi olduğunu söylemek tabii ki edebi kuralları hiçe saymak olur.[2] Fakat Asya'da savaşçı kadınlarla ilgili hikâyeler her zaman varoldu, hatta bugün bile Kyros

1 Lombardiyalıların erken tarihlerinde, bir Amazon, milli kahramanları Lamissio'yu İskender'de olduğu gibi zarifliğiyle değil de salt fiziksel cesaretiyle yüceltmesi için araya sokulur. Bir sefer sırasında Lombardiyalılar Amazonların denetimindeki bir nehirden geçmek zorundadırlar. Münakaşanın Lamissio ile şampiyon bir yüzücü ve dövüşçü olan bir Amazon'un teke tek savaşmasıyla sakinleştirilmesine karar verilir. Lamissio onu yüzmede geride bırakır ve kavgada öldürür ve böylece halkının karşıya geçmesini sağlar. (Hodgkin, cilt 5, sayfa 95).

2 Daha az yaygın bir hikâye Krosinlerin kralı Parosmances'in 1500 atlıyla Büyük İskender'e gelişine dairdir. Parosmances, Kolkhis ve Amazonların sınırında yaşadığını, eğer İskender Kolkhis'i ve Amazonları ele geçirip Karadeniz kıyılarında yaşayan halklara hükmetmek isterse, kendisinin istila gücüne tüm ihtiyaçlarını karşılamak konusunda rehberlik etmeye gönüllü olduğunu açıklar.

zamanında kadınlarca yönetilen barbarların Fars'ı işgal ettiklerine belli belirsiz inanılır. Diodorus "İskitlerin kraliçesinin Fars ordusunu parça parça doğramakla kalmayıp Kyros'u da esir aldığından ve çarmıha gerdiğinden" bahseder. Herodotos, Kyros'un cesedini savaş alanından taşıtıp başını kesen ve kan dolu bir tuluma daldırarak: "Hayatta kaldığım ve sizi savaşta yendiğim halde, oğlumu alarak bana zarar verdiniz; fakat böylece öcümü aldım ve size kana susamışlığınızı ödettim" diyen kraliçeyi Tomyris olarak tanımlar.

Her yüzyılın barbar kavimlerinde kadınlar sıkça kocalarıyla omuz omuza çarpıştı ve *Amazon* yakıştırması olağanüstü cüsseli, bedensel cesaretli ve yetenekli her kadın için kullanıldı. Zenobia'yı* (İS 272) mağlup edişinden sonra Roma Generali Aurelian Roma'da görkemli törenler arasında karşılandı; zafer alayında birçok milletten esirler vardı. Esirler geldikleri yöreye göre gruplara ayrılmış Sarmatianlar, Gothlar, Vandallar, Alemanniler, Franklar, Gaulller, Mısırlılar, Suriyeliler gibi pankartlarla belirtilmişti. Fakat savaş alanında yakaladıkları Gothlu savaşçı kadınlar ayrı bir grupta toplanmış ve sadece "Amazonlar" olarak tanıtılmışlardı. Romalılar onları uzaklardan, yalnızca kadınlardan kurulu bir toplumun esirleri gibi algılamadılar. Gothlu kadınlar zaten "Amazonlar"dı ve dövüşte erkekleri alt etmeyi deneyerek, erkeklerin doğal üstünlüğü esasına Amazonca saygısızlık etmişlerdi. Aynı kalıplarla, imparatorun festivallerinden birinde yapılan, kadınlar arası cesur kılıç oyununu şair Satius (MS 45-96) şöyle anlatır: "Tanais'ye ya da barbar Phasis'e karşı öfkeyle dövüşen Thermodon ordularını andırıyorlardı." Amazon sıradışı bir fiziğe ve yeteneklere sahip bir kadın için her zaman methedici olarak kullanılmayan bir sıfat haline gelmişti.

Eski tarihçiler Amazonlar hakkındaki bilgilerini kendilerinden önceki yazarların yazdıklarından aldılar, onlar da daha önceki yazarlardan ve onların alıntı yaptığı yazarlar sözlü ge-

* Bugünkü Tivali.

lenekten aldılar. Amazonların varlığı hakkındaki şüpheleri önleyecek tek bir görgü tanığı hikâyesi veya olayların geçtiği zamanlarda yapılmış röportaj yoktur. Savaşlar ve fetihler çok nadir olarak çiftleşme gibi dikkat çekici alışkanlıklarla canlandırılarak anlatıldı ve tekrar anlatıldı. Amazonların sosyal, ekonomik ve politik yönlerini açıklamak için şöyle bir göz atmanın ötesinde girişimde bulunulmadı. Amazonları bir, iki ya da üç kraliçe yönetti fakat hangi yönetim örgütlerini kullandıklarına dair hiçbir ipucu yoktur. Günlük yaşamın incelikleri ya da adaletin, sevginin ve kanunların işlerliğinin şaşırtıcı karmaşıklıktaki ayrıntılarına dair gerçekten, tarihe kan verip nabzını attıracak hiçbir şey korunmamıştır. Amazonlar ne tip binalar inşa ettiler? Paraları var mıydı? Şarapları? Tiyatroları? Hatipleri? Ciltlerini nasıl korudular? Sadece boş zamanlarında yaptıklarına dair taslaklar ortaya koyuldu. Parça parça ve çoğu zaman çelişkili tarihsel yazılardan yansıyan, Amazonların, kültürel olarak gelişmemiş, çeşitliliği kabul etmez bir milliyetçilik anlayışı olan, saldırgan, çift taraflı savaş baltasıyla ve yağmayla zenginleşen bir topluluk olduğudur.

Eski tarihçilerin ihmalleri bizi hayal kırıklığına uğrattıysa, gelin biraz anlayışlı olalım. Onlar geçmiş ve gelecek için bizim hislerimize ve geçmiş ile gelecek hakkında bizim bağlantılarımıza sahip değillerdi. Zihinlerini şimdiki an meşgul ederdi. Üstüne üstlük, çoğunluğu eğlendirmek için yazardı ve en iyileri yorumlayıcı olmaktan çok bilgiliydi. Birçoğu zamansal olarak Amazonlardan bizim kadar uzaktı. En hoşa giden kaynaklara, kabile şarkıcılarına ve şairlerine yaklaştılar, şüphe ettiler ve kütüphanelerden, hızlı ulaşımdan veya küresel iletişimden yararlanmadan çalıştılar. Bugün üst sınıf bir lise öğrencisi bir hafta içinde Yunan ve Roma tarihi hakkında çaba harcamış herhangi bir Yunanlıdan ya da Romalıdan daha tam ve geçerli bilgi toplayabilir.

4. bölüm eski edebiyat ve sanatta Amazonlara gösterilen öneme değinecektir. 5. bölüm ırklarının kökenine dair birçok teoriyi detaylandıracaktır. Bu iki bölüme hazırlık olması açısından modern tarihçilere en geniş kabulü gören Amazon yorumunu sunmak yararlı olacaktır.

Amazonlar, birtakım daha yüksek medeniyet seviyesindeki insanlarca (Yunanlılar) primitiv oluşumlarında sembolleşen barbarlığın tehdidi sayıldılar. Kadın savaşçılar Ege Denizi'nin batı kıyılarındaki Yunanlıları ve daha sonraları Anadolu'nun içlerinde Karadeniz'deki az bilinen bölgelerdeki Yunan kolonilerini tehdit eden vahşi kabilelerin ittifakının temsilcileri oldular. Yunanistan ve Asya arasındaki uzun, eski ve acı mücadele panoramasına Truva Savaşı ve Altın Kemer Macerası gibi destanlar yazdılar. Üçünün de arkasında bilinmezin, barbarlığın ve doğaüstünün tehlikesi vardı. Resim, çömlekçilik ve heykel tasvirleri Yunanlılar ve Amazonlar arasındaki çarpışmaları yakın plan ya da geniş planlı, Yunanlılar, santorlar ve devler arasındaki savaşlar olarak gösterirler. Şu not edilmeye değer ki klasik mitolojinin yedi büyük canavar katilinin üçü, vahşiliğin cisimlenmesi olarak görülen Amazonları alt etmeye gönderilmiştir.[1] Üçü de bir çeşit yardımcıya başvurdu. Bellerophon, uçan at Pegasus'a bindi; Herakles darbe geçirmez aslan postuna büründü; Theseus, üçünün en insancıl olanı, aşkın silahını kullandı. Hatta Akhilleus bile, annesi tarafından Styx'in sularında bağışıklanmasaydı, mutlaka Penthesilea tarafından alt edilirdi. Her birinde, oluşturulan ders; Amazon saldırılarının yalnızca kaba kuvvet kullanılarak değil beceriklilikle engellenebileceğidir.

1 Diodorus dördüncü bir canavar katilini, Perseus'u ekler. Fakat Diodorus Perseus ve Amazonlar arasında aynı ismi taşıyan düşmanları Gorgonlar aracılığıyla bir ortaklık kurmak yanlışına düşmüş görünür. Perseus üç canavar kardeş olan Gorgonlarla savaştı, Amazonlar ise bir ulus olan Gorgonlarla. (Diodorus, III. 52. 4)

4. SANATTA ve EDEBİYATTA AMAZONLAR

Dişinin, erkeği fethedeceği zaman gelecektir... ve erkeği çok uzaklara kovalayacağı...

–Eski Kehanet

Önceki zamanların büyük kahramanlarının hikâyelerinde olduğu gibi, Amazonların hikâyesi de öykü anlatıcısıyla başladı. Amazonların bu hikâye anlatıcılarının ve onların dinleyicilerinin inancını ve hayal gücünü uyardıkları ortadadır, yoksa Amazonlar insan yaratıcılığının başarısızlığına uğrayıp hiç dikkat çekmeden ve hatırlanmadan yok olup gidebilirlerdi. Halbuki toplulukları yüzyıllar boyunca yaratıcı zihni büyülemiştir.

Amazonlar hakkındaki bilgimizin iki ilksel kaynağı, antik edebiyat ve sanattır. Sanatta Amazonlar daha sonra ele alınacaktır; şimdi, şunu hatırlamak gereklidir ki, sözlü masalların ilk yazıcıları tarihçiler değil, şairlerdi. Bu nakledicilerin tarihsel olmayan yaklaşımları, dünyayı tanrılar aracılığıyla açıklamak ve büyük kahramanların başarılarını vurgulamak için idealize

etme eğilimindeydi. Amazonlar, rivayetler dışında hiçbir kayıtlı olay bulunmadığından, dogma olarak kabul edildi. Ahmaklık değil, masumiyet, erken Yunan bakışı ve duyusunu tekeline aldı. Bir zamanlar çok uzaklarda, yalnızca kadınlardan oluşan bir devletin varolduğu ve Asya topraklarına korku saldığı düşüncesi fazlasıyla makul göründü. Gizemle kuşatılmış bu bölgelerde, zapt edilemez vahşi göçebeler devamlı bir tehdit oluşturdu. Ayrıca nakledici şairler erken dönem Yunan anlatıcılarının Amazonlara atfettikleri mezar ve diğer işaretlerin açıklanmasına yardımcı oldular. Şairler, geçmişin derinliklerinde, toplumun doğal yasasını reddeden ve yaşamdaki temel amaçları komşularıyla savaşmak olan kana susamış kadınların varolduğuna dair sürüp giden inancı desteklediler.[1]

Amazonların bıraktıkları karmaşık izler, Macotis ve Tritonis Gölleri'nin farklı bölgelerinden başlar, Anadolu'da çılgın bir haç çizer ve en sonunda rüzgârın Penthesilea'nın sandalet izlerini

1 Amazonların kana susamış savaşçılardan yamyamlara dönüşmelerine dair bağlantılar kurulmuştur. Rothery (sayfa 205). "Bazı Yunanlı yazarların Thermodonlu Amazonların insan kafataslarından içki içtiklerini ve Asya efsanelerinin birçoğunda kadın kolonilerinden erkek yiyiciler olarak bahsedildiğini anlattıklarına" değinir. Rothery konuyu genişletmez, ben de dinsel kurban etmenin dışında antik edebiyatta Amazonlarla ilgili yamyamlığa dair hiçbir iz olmadığını söyleyemem. Buna rağmen geç klasik dönemdeki yamyamlığa dair iki örnek, eğilimin yansımaları açısından anılmaya değer ilginçliktedir. Ivor Bannet'ın romanı *The Amazons*'ta (Amazonlar) (Golden Cockerel Press tarafından 1948'de İngiltere'de basıldı) Hippolyte kız kardeşini öldüren bir Aztek'i yakalar ve yer. Heinrich von Kleist'in (1808) tragedyası *Penthesilea*'da, Amazon kraliçesi Akhilleus'u öldürür ve cesedin üzerinden "siyah kan... ağzından ve ellerinden damlayarak" çekilip alınır. Ayrıca, Paul Frischauer, *Knaus Sittengeschichte der Welt*'te (Droemer Knaur, Zurich, 1968) asıl Amazonların düşmanlarının kanını içen ve yüzülmüş kafatası derilerini mendil olarak kullanan sakallı devlerin karıları olduklarını iddia eder. Bütün devler veba yüzünden öldükten sonra, karıları öldürerek yaşamaya devam eder fakat asla kocalarının iğrenç âdetlerinden vazgeçmezler. Gerçek yaşamda 19. yüzyılda Dahomey (Batı Afrika'da bir devlet) "Amazonları"nın cesaretleriyle ünlü düşmanlarının kalplerini yedikleri, böylece cesaretin bir kısmının yiyene geçeceğini düşündükleri söylenir.

Truva topraklarından silmesiyle, kaybolur. Truva Savaşı, nadiren Akalar olarak anılan Bronz Çağı Yunanlılarının son büyük seferiydi. Truva'daki zaferlerinden sonra hızla düşüşe geçtiler ve 80 yıl sonra kuzeyden gelen istilacılar olan Dorlarca sürüldüler. Akaların çoğu, esaretten ve ölümden, Anadolu'ya kaçarak kurtuldu. Fatih değil, eski göçmenler arasında kendilerine yeni yurtlar arayan yerleşimcilerdi. İonya ve Aeolis'teki Aka kavimlerinde, büyük Aka kahramanlarının başarıları her yeni neslin anlatıya eklediği yeni bir macera ağı ya da küçük bir diyalogla yüzyıllar boyunca korundu. Halk ozanları ya da "şarkıyapıcılar" bu sözlü masalları, sözlü şiire dönüştürdüğünde, Yunan destanı doğdu.

Amazonların rol oynadığı destan şiirlerden kaç tanesinin kaybolmuş olduğunu söylemek mümkün değildir. Tarihçi Diodorus ve taklitçi saz şairi Quintus Smyranaeus (İS 4. yy.) gibi daha sonraki yazarların Amazonlarla ilgili anlattıkları, en azından kısmen kaybolan şiirlerdeki bilgilere dayandırılmış olmalıdır. Haklarında bilgimiz olan -bazı zamanlar sadece bir özet- Yunan destanları Truva Savaşı üzerinde yoğunlaşır. Tanımlanan Amazonlar Asyalıdır, bir istisnanın dışında, Libyalılar ve Libyalıların ilk anılışı, derlenmesi, az bulunur bir zekâya sahip ve sözsel geleneği sonuca ulaştıran tek bir ozana, Homeros'a ait olan İlyada'da bulunur.

İlyada, kale şehri Truva'da on yıl boyunca süren savaşın son elli gününü kapsayan süreçteki olayları anlatır. Eser Amazonlara yapılan sadece iki dolaysız göndermeyi içerir. III. kitapta, yaşlı kral Priam Helen'e gençliğinde Friglerle birlikte nasıl savaşa gittiğini ve Sangarus Nehri'nin kıyısında "Amazonların, erkeklere denk geldiği gün" yanlarında olduğunu anlatır. Amazonlar VI. kitapta da, Bellerophon'un hikâyesiyle bağlantılı olarak, benzer şekilde "erkeklerin kadın emsalleri" olarak nitelenirler. Üçüncü gönderme dolaylıdır ve Amazon kelimesi kullanılmaz. Bu gönderme Libyalıların Myrina'sınadır ve II. kitapta Homeros

Yunanlılar ve müttefiklerinin sayıldığı ve ayrıldığı noktayı anlatırken ortaya çıkar: "Şimdi şehrin önünde, uzaktaki düzlükte yüksek bir tepe ve bu tarafında açıkça görülen bir yol var, insanlar tepeye gerçekte Batieia diyorlar fakat ölümsüzler onu hızlı-koşan Myrina'nın mezarı olarak isimlendiriyor. Truvalıların ve müttefiklerinin toplandığı yer burasıydı."[1]

Homeros sahneye tanıklık eden bir muhabir değildi. Anlattığı muazzam dramla ilgili hiçbir şey görmemişti. Ne de, mesela Amerikalı Stephen Crane'in Sivil Savaş'ı araştırırken yaptığı gibi, savaşın tecrübeli askerleriyle konuşmuştu. Homeros Truva Savaşı'ndan 300 yıldan fazla zaman sonra doğdu. Çoktan beridir şarkı olarak söylenen çok sayıdaki sözlü destanı aktardı. Bu ilkel malzeme birikiminden, yüzyılların hazine yığınından, zekâsını kanıtlayarak iki konuyu seçti: Akhilleus'un gazabı ve Odysseus'un eve dönüş yolculuğu.

İlyada'da ve Odyssea'da atlanılan konuları -on yıllık kuşatma süresinde ayrıca kuşatmanın öncesinde ve sonrasındaki olayları- Homeros'un mirasçıları tamamladılar ve çeşitli değerlerdeki kahramanlık şiirlerinin etkileyici bir iskeleti ortaya çıktı. Bunların bazıları, sıraya sokulduğunda, tanrıların yaratılmasından, Truva Savaşı sırasında yaşamış erkeklerin ve kadınların ölümlerine kadar tarihöncesi Yunan dünyasının tam bir hikâyesini oluşturdu. Bu şiir dizisi kaybolan Destan Çevrimi'dir. İşlenen konuların tümü eski tarih ve dinle ilgiliydi, İÖ 12. yy.dan öncesinde geçmişti ya da geçmiş olduğu iddia ediliyordu ve herhangi bir Yunan vatandaşı için kutsal kitap geçerliliği taşımıştı. Destan Çevrimi'nin sonuna denk düşen ve Truva'yla ilgili bu şiirler çoğu zaman Truva Çevrimi başlığı altında toplandı,

1 Amazonlar doğaüstü ve efsanevi olandan sakınan Katalog'dan (İlyada'nın II. kitabı) çıkarılır. Amazonların yokluğu bilim adamlarını onların İlyada'ya sonradan eklendikleri, Homeros sonrası şairlerin ve tarihçilerin Amazonların Homeros'taki yokluğunu açıklamak için Penthesilea'yı keşfederek onu sonradan da olsa kitaba eklediklerine dair bir inanç geliştirdiler.

çünkü Truva'nın hikâyesini başından sonuna kadar altılı vezinle yazılmış dizelerden oluşan bir grup gözlem olarak anlatıyorlardı. Truva Çevrimi ele aldığı konuların sırasına göre; *Cypria, İliad, Aithiopix, Küçük İliad, Truva'nın Yağmalanışı, Dönüşler, Odyssey* ve *Telegony* olmak üzere sekiz ayrı kahramanlık şiirinden oluşur.

Yunan Çevrim şairleri hakkındaki bilgimizi, İstanbul Patriği Photius'a (İS 9. yy.) borçluyuz. Onun *Bibliotheca*'sı, aralarında Proclus'un (İS. 5. yy) *Literary Chrestomathy*'sinin de bulunduğu, özetleri ve alıntıları kapsar. *Chrestomathy* klasik Yunan edebiyatının elkitabıydı ve geniş ölçüde destan şairlerini ele aldı. Böylece destan şiirlerinin Proclus'un yaşadığı dönemde mevcut olduğu, fakat İlyada ve Odyssea'nın dışındakilerin Photius'un neslinden önce kaybolduğu farz edilebilir. Günümüzün bilimi bu kaybı İmparator Justinian'ın İS 529'da resmi bir emirle pagan okullarını kapatmasına yükler.

Photius, Proclus'un kısaltılmış bir kopyasını okuyarak kendi özetini hazırladı. Bu yüzden bizim yazılı destan şiirleri hakkındaki bilgimiz özettir ve İonya'daki ve Aealis'teki Aka kavimleri ozanlarının asıl yaratıcılarından uzak, alelade hikâye anlatıcılarının sözlü malzemesinden derlediklerinin tekrar tekrar aktarılmasıdır. İÖ 7. yy.ın ortalarından itibaren kanunlar ilk kez Yunanistan'da yazılmaya başlandı. Bu yazılar ya da "kazımalar" için kullanılan zemin Homeros Destanları gibi uzun metinleri yazmak için çok sert olan, taş, kil, metal gibi malzemelerdi. Tahminlere göre, yedinci yüzyılın sonraki döneminde, Mısır Deltasının ticarete açılmasından sonra papirüs Yunanlılarca kullanılmaya başlandı. Büyük ihtimalle bundan sonra veya takibeden yüzyılın başlarında Yunan şairleri papirüs üzerine kamış kalemle yazmaya başlayabildiler ve İlyada ve Odyssea Homeros'un öğrencilerince yazıya geçirildi.[1] Altıncı yüzyıldan

1 Carpenter, sayfa 12.

sonra destan şiirinin özgün akışı rotasını izler görünür, bazıları bunun o zamandan itibaren konuların tekrarlanmasından kaynaklandığını söyler.

Amazonların Truva Çevrimi'nin kaybolan altı kitabının bazılarında ya da hepsinde varolduğu üzerine bir teori kurabiliriz.[1] Kesinlikle birinde çarpıcı şekilde tasvir edildiler. Photius'un özetleri, İlyada'nın hemen ardından devam eden Milet'li Aretinus'un (İÖ 750) *Aithiopis*'inin beşinci bölümünde, anlatının Homeros'un bıraktığı noktadan başladığını ve Penthesilea'nın varışını tasvir ettiğini anlatır. İlyada'da, tek bir cümlede, doğudan gelen ve Priam'a ve Friglere karşı savaşan akıncılar olarak, Amazonlara hafifçe değinilir. *Aithiopis*'te, Penthesilea bağlılık gösterir ve Truva'ya Priam'ın dostu olarak gelir. Savaştaki mahvedici becerikliliğinin, Akhilleus'un kılıcıyla öldürülmesinin, Truvalılarca gömülmesinin ve Akhilleus'un cesedine âşık oluşunu yeren Thersites'e ölüm püskürmesinin detaylı hikâyesi verilir.

Eğer Destan Çevrimi eksiksiz varolsaydı Amazonlar hakkındaki bilgilerimizin ne kadar parlak olacağını hayal etmek bile heyecanlandırıcı olurdu. "Fakat temel edebi kaynaklarımız kaybolmuş olsa da, destanlar henüz elde edilebilirken, taslakları ve en önemli özellikleri nesir ve şiir yazarlarınca özgürce alıntılanmıştır. Biz bileklerinin gücüyle yaşayan bu tarihin karanlık döneminde yaşamış kadınlara ait edebi bilgimizi, İÖ 5. yy. ile 4. yy. arasında yaşayan sonraki yazarlara, şüphecilere ve inananlara, ciddi tarihçilere ve macera romancılarına borçluyuz."

Homeros'a göre Amazonlar, sadece Asya dünyasının geçitlerine saldıran, doğulu barbar akıncılardı. Destan Çevrimi'nin ka-

1 Amazonların hikâyesini anlatan kayıp eserler arasında: *Insurrection of the Amazons,* (Amazonlar'ın İsyanı), Theseid (Plutarch, Theseus, 28), varolduğu sanılan Onasus'un (Bennett, sayfa 5n), Amazonkika'sı ve Atthia ya da Amazonides of Hegesinus (Hegesinus'un Amazonları) (F.G. Welker, Der Episehe Cyclus, 2. sayfa 200ff) vardır.

yıp kitaplarında, Karadeniz kıyılarında, Thermodon Nehri'nin ağzında, başkentleri Themiserya olmak üzere yerleşmiş bir topluluktular. Sonuçta, bilinen kadarıyla, az tanınan uygarlıklarındaki bir oluşum olarak anılırlar. Kahraman kraliçeleri aracılığıyla, Yunan destansı tarihinin gerçekliğine taşındılar. Eğer Homeros onları tanımlarken sadeliğe özen gösterdiyse, onun Çevriminin mirasçıları hiçbir engelle karşılaşmamış olacaklardı. Kesinlikle, kullandıkları ifadeleri tenkit edecek felsefi ya da tarihi hiçbir eleştirmenleri olmadı. Onlar ve okuyucuları, tanrıların ve kahramanların yaşamın gerçeklerini aşan başarılarının hikâye-leriyle ilgilendiler. İlk metinlerde, sahip oldukları cesareti bir kadına yakıştıramadıklarından erkek olarak anlatılırlar. Fakat sonunda Homeros'un çevrim mirasçılarıyla birlikte başka bir öğe işlenmeye başlar -kadınsılık. Antiope, Theseus'la birlikte Atina'ya gider; Priam sanki kızıymış gibi Penthesilea için endişelenir; Akhilleus Penthesilea'nın cesedini gördüğünde şehvetli bir aşka sürüklenir. Hellenistik yumuşatmaya rağmen, temel bir özellik asla ortaya konulmaz: Kadınların savaşçı olarak ustalıkları ve çetin rakibeler oldukları. Erkek savaşçılar eğer kadınlar onlara üstün gelirse, onurlarının kırılacağı ve alaya alınacakları korkusuyla savaştan kaçmaya kalkmazlar. Amazonlar korkulasıdır, fakat dövüşülüp yenilmelidirler çünkü en modern bilginlerin düşüncesine göre, mevcut ilişkileri ve devleti tehdit eden tehlikelerin tümünün temsilcisiydiler. Bu yüzden Atinalılar yaşamlarının kavgasına hazırlanmak için kılıçlarını keskinleştirdiler ve yüzyıllar boyunca, Kraliçe Oreithyia'nın istilacılarına karşı koyuşları, Yunanlıların atadan kalan yiğitliklerini gururla ölçtükleri başlıca kahramanlıklardan oldu.

Amazonlar, heykeltıraşları ve ressamları yazarlardan daha çok etkilediler. Aeschylus, Euripides, Aristophanes gibi edebiyat devleri savaşçı kadınlara önemsiz göndermeler yaptılar. Fakat heykeltıraşlar, ressamlar ve çömlekçiler, küçük içki kap-

larından tapınakların en mükemmel örneği Parthenon'un metoplarına* kadar onları sıkça eserlerinin önemli konuları olarak kullandılar.

Akalı ozanların sözlü aktarımlarının çağdaşı sanatın betimlediği hiçbir Amazon'a sahip değiliz ve muhtemelen hiç olmadı da. Sanatçılar tarihsel konular için mit yazıcılarına başvurdular, onlar da kabile şarkıcılarına başvurmuşlardı. Bu yüzden Amazonların sanatsal anlatıları sekizinci yüzyıldaki ilk yazılı belgelerden önce başlamadı ve tanınabilen en eski Amazon -Tiryns'te bulunan pişmiş topraktan adak kalkanının kırık parçalarının üzerinde- bu yüzyıla tarihlenir.

Yunanlılar sanatta, sade bir doğalcılıktan, alışılmamış teknik yöntemler yoluyla elde edilen doğa görüntüleri yanılsamalarına geçtiler. Yunan ruhu tam olgunluğuna, Hellenizm (İÖ 350-150) diye bilinen dönemde erişti, fakat Amazonlar bu dönemden çok önce gittikçe insancıllaşmaya başladılar. Bir önkabul olarak genç bir uygarlığın barbarlar ve barbarlıktan uzaklaşması gerektiği iddiası artık geçerliliğini yitiriyordu. Huzur, duygulara yansıdı. Güzellik, Atina Akropolisini ele geçirmek isteyen istilacıların güzelliği de olsa takdir edilmeliydi.

Yunan Sanatı'nın erken klasik dönemi boyunca (İÖ 480-450), büyük duvar resimleri, ya da duvara tutturulan büyük panolar üzerine yapılan resimler, Atina'da ve çevresinde geniş ölçüde kabul gördü. Bizim Polygnotus ve Micon gibi büyük ustaların fresklerine ve şövalye tablolarına ait bilgimiz azdır ve edebi kaynaklardan alınmıştır. Hiçbir resim günümüze gelemez fakat Amazonlar kesinlikle ressamlar için olduğu kadar heykeltıraşlar ve çömlek süsleyicileri için de çok rağbette bir temaydılar. Pausanias (İS 2. yy.) Olympia Panaenus'undaki Zeus'un tahtının

* Yatay bir başlık kitabesinin altında bulunan, genellikle kabartmalarla bezenmiş kare biçimindeki aralık.

yanlarından birine Penthesilea'ya yaslanmış Akhilleus'un resmedildiğini anlatır. Pausanias bundan başka, Atina'da anıtsal Amazonların Athena Parthenonunun kalkanında, Theseus Mabedindeki Micon'un resimlerinde ve Boyalı Portikoda* görüldüğünü kaydeder. Boyalı Portiko ile aynı duvarda, Marathon Savaşı'nı da içeren tarihi konular resmedilmişti. Çömlekçilerin eserleri temelde genel sanatın kopyaları olduğundan, çömlekçilikten, Amazon resimlerinin Pausanias'ça sayılan birkaç tanesinden çok daha fazla sayıda olduklarını çıkarabiliriz. Çömleklerin üzerindeki grup ya da birey figürleri, parçalarına sahip olduğumuz frizleri** çağrıştırır ve vazo resimleyicileri heykellerin tarzını yansıttıklarından, kendilerininkine daha uygun bir araç olan resmi de rehber olarak kullandıkları ve günümüze kadar ulaşan birçok Amazon kurgusunun büyük bir kısmının kaybolan resimlerin kısmen ya da tamamen kopyaları olduğu, varsayılır.

Mimari heykel örnekleri konusunda çok daha iyi durumdayız. Yunanlılar ile Amazonlar arasındaki savaş gözde bir temaydı ve Herakles'e ve Theseus'a ait figürler yapıtların merkezinde sıkça görülürdü. Yanlarındaki frizler çoğunlukla canavarlara, (Lapithler ile santorlar arasındaki çekişme) ve Yunanlılar ile Persler arasındaki tarihsel savaşa ait olurdu.

Yunan Sanatı'nın arkaik döneminden (MÖ 600-500) kabartma parçaları günümüze kadar ulaşır. Korinth'deki iyi korunmuşlardan biri, beş Amazonun ve Yunanlıların parçalarını içerir; bu pişmiş toprak figürler, doğal boyutun üçte ikisi ölçüsündedirler ve MÖ 500'lere tarihlenen küçük bir mabedin alınlığını süslerler. Theba'da bulunan küçük mermer alınlık aynı stildedir; doğal boyutun yarısından küçük yere düşmüş Amazon okçusu, bir Yunanlının ayakları altında kalmıştır. Delphi'deki Athena

* Revak.
** Duvar resmi.

Hazinesinin doğu tarafındaki dokuz metopa oyulmuş Amazonlar daha büyük ölçülüdür. İki uçtaki metoplardan biri Theseus ile bir Amazonu, diğeri Herakles ile bir Amazonu gösterirler. Aradaki yedi metoptan dördü bir Amazon ile bir Yunanlı arasındaki birebir dövüşü gösterir. Bu dört karşılaşmanın, üçünde Yunanlılar, birinde Amazonlar galiptir; bu oran Amazon tasvirlerinin tamamı düşünüldüğünde kadınların lehindedir.

Selinus'taki bir tapınağın tek metopu çok daha iyi korunmuştur. Herakles bir Amazon'un sağ ayağına basmıştır ve kaçmasını önlemek için sol eliyle de miğferinden tutmuştur. Bu el ve ayak hilesi, çömlekçiler genelde tutarken gösterse de, erken dönem vazo süslemelerinde sıkça kullanılır. Herakles genel olarak sol elini rakibini hareketsiz tutmak için kullanırken, sağ eliyle süngülemeye veya vurmaya hazırlanır, ancak kalkansız düşünüldüğünden bu duruş mümkündür. Olympia'daki Zeus Tapınağı'nda bulunan bir istisnadır; kahramanı, kemer için bir Amazonla dövüşürken gösteren metopta, Herakles'in kalkanına ait iki parça bulunmuştur. Tapınağın on iki metopunun konusu Herakles'in İşleridir ve bulunanların arasında en çok hasar gören Amazonların metopudur. Pausanias bu metopu tapınağın arka bölümündeki kapıların üst kısmına ait olarak tasvir eder. Diğer sütunlarda yirmi dokuz adamdan oluşan bir grubun Herakles'le birlikte Amazonlara karşı dövüşürken gösterildiğini ekler.

Heykeltıraşlar arasında çömlekçilere nazaran daha nadir izlenen bir konu olan, Antiope'un kaçırılışı, Eretria'daki Dapnephorus Apollo'sunun tapınağındaki mermer bir alınlıkta mükemmel şekilde tasvir edilmiştir. Geniş bir parçada korunan Antiope ve Theseus'un figürleri doğal boyuttadır. Mantıksal olarak tamamlandığında, alınlığın sağ yarısında savaş arabasını sürerek ayakta duran Theseus görülür. Sağ kolu (kayıptır) yuları tutar ve

sol kolu Antiope'u kucaklar. Sol bacağı (kayıptır) yere basar ve sağ bacağı (kayıptır) savaş arabasına basarken bükülmüştür. Antiope Theseus'un kendisini taşımış olduğu savaş arabasında ayakta durur. Tapınağın batı bölümünde Theseus ve Antiope ile birlikte başka Amazonların ve Yunanlıların parçaları bulunur. Oymalar nefistir özellikle âşıkların anlatıldıkları figürler, tam olmasalar da, uçuş anında yakalanmışlar duygusu uyandıracak zarif bir dengededirler ve zorlamalı bir gariplik ya da doğal olmayan duruş görülmez.

Yunan Sanatı'nın klasik dönemine (İÖ 450-330) ait mimari Amazon heykelleri, çoğunlukla kopyalar olarak bize ulaşmıştır, bu kalkanların üzerindeki kabartmalar ve tek figürler için de böyledir. Atina'daki Hephaisteion'un doğu tarafındaki metop ve Parthenon'un batı metopları başlıca istisnalardır. Hephaisteion metopu, ciddi şekilde zarar görmüştür ve Herakles'in İşlerine ait dokuzlu bir serinin yedincisidir. Kalkan taşıyarak sağa doğru ilerleyen Herakles ve sol dizine düşmüş bir Amazon seçilebilir. Sadece dış çizgileri silik şekilde görülebilse de metop, Atika Sanatında Herakles'le birlikte görüntülenen Amazonların son örneği olduğundan özel bir önem taşır. Theseus, kimse şehrin kurucusunu gölgelemeyeceğinden, çoktan eski kahramanın yerini almıştır. Parthenon'un 92 metopunda da Amazonların bulunması gayet açıktır, çünkü Atina seferleri sırasında Akropolis'e saldırdıkları yer, tapınağın bulunduğu noktadır. 14 Amazon metopu MÖ 447-440'a tarihlenir ve hepsi fena halde silinmiştir. Yedi tek sayılı metopun her birinde, (birincinin dışında) büyük ihtimalle Amazon olan, -çünkü rakibi çoğunlukla çıplak tasvir edildiğinden Yunanlı olmalıdır- bir binici vardır. Theseus'a karşı savaşanlar son metopta Yunanlılara boyun eğerler; ve Theseus, ismiyle ayırt edildiği çömleklerde rastlanan görüntüleri hatırlatan biçimde, diz çökmüş bir Amazon okçusuna saldırır.

Yunan Sanatı'nın çözümlemesini yapmak bu araştırmanın amacının dışında kalsa da, kabartma Amazon heykellerine ait bir özellik vurgulanmalıdır.[1] Yunanlıları Amazonlara karşı gösteren duvar kabartmalarına geleneksel olarak Yunanlılarla Persler ve Lapithlerle santorlar arasındaki dövüşleri gösteren kabartmalar eşlik eder. Sanattaki Yunan idealleri -düşünülen form ideali ve görülen form ideali- eserin, sahnenin anlamını basit fakat açıklayıcı biçimde sunmasını emreder. Sonuç olarak, Pers Savaşı'nı anlatan frizler Yunanlıların Perslere karşı olduğunu, santorlara karşı yapılan savaşı, uygar insanın barbarlarca tehdit edildiğini ve Amazonlara karşı yapılan savaşı anlatan frizlerse erkekler ve kadınlar arasındaki kavgayı gösterir. Bu yüzden, konu Persler olduğunda ulusal giyim tarzına, santorların hayvansı yanlarına, Amazonlar söz konusu olduğunda ise kadınsılıklarına ve barbarlıklarına vurgu yapılmaktadır.[2]

Heykeltıraşlar savaşın tüm hüznüne rağmen, eserlerine sevecen bir hava katmayı başardılar. Yenilmiş Amazonlar, fatihlerce Akhilleus'ça bir vicdan azabıyla seyredilir gibidirler. Galip Amazonlar, muzaffer santorlarda açıkça görülen, vahşi gurur gösterilerinden sakınırlar. En azından bir örnekte kadınlar üstün bir şefkat sergilerler. Phigalia'daki Epikür Apollo'su Tapınağı'ndaki (şu anda British Museum'dadır) daha acemice yapılmış bir heykel, yaralı bir Yunanlıya mücadeleden çıkması için zarifçe yardım eden bir Amazon'u gösterir. Sanatçı burada savaşın karşıt cinsten de olsalar eşit değerdeki düşmanlar arasında olduğunu -elbiselerdeki farklılık da bu temayı destekler- vurgular. Yunanlılar ya çıplaktır ya da arkadan sarkan bir örtüye sarınmışlardır, fakat inceden inceye işlenmiş miğferler giyerler ve

1 Antik Yunan sanatında Amazonlar konusu Dietrich von Bothmer'in monografisi *Amazons in Art* (Sanatta Amazonlar)'ında, (Oxford, London; 1957), kapsamlı olarak ele alınmıştır.

2 Bennett, sayfa 14.

büyük kalkanlar taşırlar. Amazonlar çoğunlukla kısa bir kiton giyerler ve kadınsı görüntülerinin vurgulanmasına özen gösterilir. Kiton şeffaf görünebilmesi için zarifçe tasarlanmıştır, çoğu zaman tek tarafı açıktır ve gövdenin çıplaklığını kısmen ya da tamamen gösterir. Amaç açıkça kadınların, Libya Amazonlarının yılan derisi giysileri gibi yabancı giysiler giyen barbar yabancılar olduklarına dair eski inancı yalanlamaktır. Onlar açıkça erkeklerle savaşan kadınlardır. Hepsi, yabancı da olsalar, ilkel efsanelerin kana susamış kavgacı kadınlarından çok uzaktırlar.

Klasik dönem (İÖ 450-330) Yunan Sanatı'nın ustaları tek heykellerinde de aynı sevgi ve acımayla karışık tutumu gösterirler. En ünlü örnekleri Efes Amazonları bize sadece kopyalar olarak ulaşsalar da, heykeller öylesine berraktırlar ki, kopyacının daha az yetenekli olması, heykeli bozamaz ya da çarpıtamaz. Duruş her zaman sakindir fakat potansiyel bir güçle parlar. Yüz duygusuzdur ve ideal güzelliktedir, beden bir ya da iki göğsü de açıkta bırakan kısa kitonun altında esnektir. Doğa dışı bir gücün izleri geniş omuzlarla başlar, dolgun ve kaslı kollarla devam eder ve bir Adonis'in bacaklarının alt kısmıyla değiştirilebilecek,[1] ince ve uzun olmasa da yağsız bacaklarla doruğa ulaşır.

Bu kadınların diğer kadınlardan farklı olduğu duygusu, sanat eserine yansırken bu ne bir tesadüf ne de sanatçının yetersizliğidir. Bu eserler zamanının en usta heykeltıraşlarının elinde yine o zamanın Amazon imgesine uygun biçimlenmiştir. İÖ 5. yy.daki Yunanlılar için Amazonlar, zorlu bir feragatle, kadınsı eğilimlerini toplumun çıkarları için kurban eden, görkemli kadınların ırkıydılar. Bu yarı-kadınsılık, Efes heykelleri, diğer

1 Mısır'daki bir cinsiyet dejenerasyonu - geniş omuzlu, olgunlaşmamış göğüslü, düz hatlı ve ince uzun - "yarı-açılmış tomurcuk," Yunan idealindeki dişi güzelliğine örnek olarak gösterilmiştir. (Lewinsohn, sayfa 42). Lewinsohn tarafından hiçbir bağlantı yapılmamasına karşın Amazonlar pekâlâ Mısır idealinin bir medifikasyonu olabilirler.

kadın heykelleriyle -sıradan bir bakireninkiyle, bir saray nedimesininkiyle ya da hatta yükselen bir Athena ile- karşılaştırıldığında açık hale gelir. Yunanlılar için erkek bedeni kadınınkinden üstün olarak görüldüğünden erkeğin güç ve zekâsını kendi bedenlerinde dokunulur hale getiren Amazonlar estetik bir meydan okumaydı. 19. yüzyıl İngiliz araştırmacısı Sir Richard Burton, kadın figürünün "yumuşak eğrilerin ve yumuşatılmış çizgilerin, zarif, anlamsız ve tekdüze bir sistemi" olduğunu ve erkek figürünün "form çeşitliliği ve enerjisiyle kadın figürünü alt ettiğini" yazarken bu dönemin kadına dair Yunan zihniyetinin sözcülüğünü yapmaktadır. Artemis'e atfedilenler, hikâyeden sanata geçirilirken, Amazonlarda olandan çok daha köklü bir kadınsılaşma sürecine tabi tutulur. Amazonların tanrısal örneği olan tanrıça, erken dönem sanatında, güçlü, neredeyse iri yarı, Amazonlar gibi bütün gün kargı savurabilecek bir avcı-savaşçıdır. Sonraki eserlerde Artemis narin ve çeviktir, elbisesi daha kısadır ve saçları kadınsı bir dağınıklıkla omuzlarına iner.

Beşinci yüzyılın ortalarında, büyük ihtimalle MÖ 445-435 yılları arasında, Efeslilerin Artemis Tapınağı'ndaki ibadethane için Amazonların bronz heykellerini yapmak üzere dönemin ünlü heykeltıraşlarından dördünü davet ettikleri söylenir. Hatırlanacaktır ki Libyalı Amazonlar Dionysus'dan kaçarken bu ibadethaneye sığınmışlardı. Tanrıça'nın çok göğüslü heykelinin etrafında Amazonların yaptıkları dans yüzyıllarca tekrarlandı. Şair Kallimakhus (İÖ 3. yy.) "Haydi kimse yıllık dansı kaçırmasın," öğüdüyle biten Artemis'e İlahi'sinde dansı anlatır. Heykeller için yapılacak yarışma atletik idealin ustası Polyelitus'u ve doruktaki eseri Parthenon'un mahzenindeki Athena Porthenos'un altın ve fildişi heykeli olan genç rakibi Phidias'ı cezbetti. Plutarkhos'a göre Tanrıçanın kalkanına bir Amazon sahnesi inceden inceye işlenmişti: "Kendisini iki eliyle bir taşı kaldıran

kel, yaşlı bir adam olarak tasvir etti, ayrıca bir Amazonla dövüşen Perikles'i ekledi ve Perikles'in yüzünün önündeki kılıcı tutan elin duruşu, sanki benzerliği gizlemek istermişçesine, ama yine de iki taraftan yüzü açıkça görülecek şekilde çok akıllıca düşünülmüştü." Üçüncü yarışmacı Cresilas Atina'da çalışıyordu ve Perikles'in bir büst heykeliyle tanınıyordu. Dördüncü yarışmacı Phradmon'la ilgili olarak yalnızca Pausanias'ın bir güreşçi heykeli yaptığına dair anlattıklarını biliyoruz.

Dört heykel de bittiğinde, karar heykeltıraşların kendilerine bırakıldı. Diğer üçünün ilk sırada kendi heykellerine, ikinci sırada Polyclitus'unkine oy vermeleriyle Polyclitus kazandı. Phidias, tahminen Polyclitus'un kullandığı bir ikincilik oyunun farkıyla, ikincilik ödülünü kazandı. Kaybolan dört orijinal bronz heykelin üçü birçok kopya yoluyla bize ulaştı. Kopyalar doğal boyutta ya da daha küçük, bronz, mermer, bazalt ya da taştan, kabartma, taş oyma ya da tek heykel olarak yapılmıştır. Yüzyıllar boyunca kopyalar da kırıldıklarından ve onarım gördüklerinden özgün biçimlere mutlak bir kesinlikle ulaşmak artık mümkün değildir. Sütuna yaslanmış Amazon, Polyclitus'a atfedilir. Pliny (İS 23-79) Cresilas'ın Amazonunu yaralı olarak tanımlar ve Lucian (İS 120-200) Phidias'ın Amazonunu kılıcına yaslanmış olarak tasvir eder. Eski kaynaklar bize daha fazlasını söyleyemez.

Amazonların eski Yunanlılarda uyandırdıkları hayranlığı heykel alanından çok, Atika vazo resimleyiciliğinde görürüz. Sıradan bir adamın doğal boyutunda mermer bir heykel, ya da inceden inceye oyulmuş bir lahit (MÖ dördüncü yy.dan itibaren sıkça Amazonlarla süslenmişlerdir) ya da duvar resmi yapmaya gücü yetmez. Fakat savaşçı kadınları bir vazonun, ya da örneğin bir içki kabının, su testisinin, kavanozun, tavanın ya da benzerlerinin üzerine yapabilir. Çömlekçiler bilhassa İÖ

6. yy.da her çeşit kabı Amazonlarla süsleyerek talebi karşıladılar.

Savaş-âşıklarının hâkimiyetine duyulan ilgi geçici bir heves değildi ve Amazon desenleri, çömlekçinin repertuvarının ve yaratıcılığının esası haline geldi. İhtişamlı amforolardan, alçakgönüllü gözyaşı kaplarına kadar kaç vazonun Amazon sahneleriyle süslendiğini tahmin etmek imkânsızdır, fakat, 2500 yıl sonra -MÖ 700 ile 400 arasına tarihlenen- bini aşkın örnek dünyanın dört bir yanındaki özel koleksiyonlarda ve müzelerde korunmaktadır. En azından Herakles'in altın kemeri ele geçirişini, Atina savunmasını ya da Antiope'un kaçırılışının bir hayali temsilini barındırmakla gururlanmayan Yunan evi çok nadir olmalıdır.

Vazo boyayıcısı, eski destanları, nesilden nesile hikâye anlatıcıdan ya da destan şairlerinden çok daha başarılı taşıdı. Amazonların giyimlerinin savaş üniformalarının ve silahlarının güzelliği günlük kullanım aracılığıyla her Yunan ailesince bilinir hale geldi. İÖ 1. yüzyılda Romalı şair Vergilius, *Aeneis* adlı eserinde bir koşu yarışının ikincisine verilecek ödülün "bir Amazon sadağı" olacağını yazabiliyordu. Tanım verilmemişti çünkü gerekmiyordu.[1] Vergilius'un okuyucuları bir Amazon sadağını gözlerinde canlandırabilirlerdi. Amazon sadağı kısaydı ve dalga desenlerinden oluşturulurdu.

Sadağın eşlikçisi olan yay, vazolara iki değişik şekilde resmedildi: Düz yay ve iki kıvrımlı yay. İkincisi çoğunlukla İskit "Cupid'in yayı" olarak adlandırıldı, yanlış bir isimlendirmeydi çünkü muhtemelen gerçek İskit yayının Asya'dan Yunanistan'a ulaşması için henüz çok erkendi. Vazo boyayıcılarınca gerçekte resmedilen ortasından içe kıvrılan tamamen tahtadan yapılmış bir benzeriydi. Amazonlar, destan geleneğine uygun olarak, sık-

1 Xenophon aynı ilgisizlikle bir tutuklunun savaş baltasını "Amazonların taşıdığı cins" savaş baltalarıyla karşılaştırır. (Anabasis, IV. iv. 16).

ça ok ve yayla resmedilirken, düşmanları nadiren ok ve yayla resmedildiler. Yunanlılar hiçbir zaman yayı yardımcı bir savaş silahından öte görmediler. Edebiyatlarında yaydan çoğu kez yabancı ve kadınlara özgü bir silah olarak bahsedildi ve yaşamdan alınan çarpışma sahnelerinde nadiren görüldü. En çok yayla donatılanların arasında, Apollo, Artemis ve Amazonlar vardır.

Heykeltıraşlıkta, Amazonların da Yunanlıların da temel silahları kılıçtı, çünkü bir yay telini ya da ince bir oku mermerden veya kireçtaşından oymak çok zordu. Vazo resimleyicisi için böyle bir sorun yoktu ama yine de en çok resimlenen silah ne yay ne ok ne de kılıçtı, Yunan hoplite'inin* ana silahı olan kargıydı. Kargı (ya da mızrak) çömlekçilikte Bacchylidos'in "kurnaz kargılı-kadınlar" sıfatlandırmasını ispatlarcasına diğer tüm silahların toplamından daha fazla görülür. Garip şekilde, Pliny'nin neden belirtmeden yaratıcısının Penthesilea olduğunu söylediği, edebiyatta Asya'ya özgü bir silah ve Amazonların temel silahı olarak sıkça adı geçen çift kenarlı savaş baltası nadiren resimlendi. Resimlendiğinde de bu çoğu zaman geriye bükülmüş mahmuza benzer bir çıkıntıyla desteklenen tek kenarlı tasarlanışıdır ve bu şekliyle Herodotos'un sagaris dediği silah olabilir. Kılıçlar ortaya çıktığında kullanıcının Herakles olması muhtemeldir. Bellerinde kısa bir kılıç taşıyan Amazonlar genelde onu kınında yedek silah olarak tutup kargıyla saldırır ya da savunurlardı.

İÖ 700-400 dönemine ait olduğu düşünülen vazolarla birlikte, fırlatmaya yer bırakan, sıkı nizamdaki falanslar** gelişti. Böylece kargı piyadenin izini kolaylaştırdı. Hafif silahlı askerler olan peltastlar*** mızrak atıcı olarak kullanıldılar. Mızrağı, kargıdan daha kısa ve hafifti. Bununla birlikte vazo resimleyicileri, sayıları ve tutuluş şekilleri dışında silahların birini diğerinden ayırmadı-

* Hoplite: Eski Yunan'da piyade askeri.
** Eski Yunan'da mızraklı alay.
*** Eski Yunan'da koşucu asker.

lar. Omuzun altında tutulduğunda atılmak üzere olan bir kargıydı. Omuzun üstüne yerleştirildiğinde fırlatılmak üzere olan bir mızraktı. Eğer Yunanlı ya da Amazon bir savaşçı birden fazla silah tutuyorsa, silahlar mızraktı. Koşucular savaşa çok sayıda mızrakla giderdi ve sonuncusunu yakın dövüş için saklarlardı.

Hoplite'in ismini hoplon denen büyük yuvarlak kalkanından alması gibi, peltastlar da pelta denen, koyun ya da keçi derisiyle[1] kaplı sazdan bir çatıdan oluşan kalkanlar taşıdıkları için bu ismi almışlardı. Amazon peltası yarım-ay şeklindeydi ve edebiyatta anlatıldığına göre yüksek değil yayvandı.[2] Parmak uçları yukarı bakacak şekilde tutulurdu. Vazo resimleyicisi kendine konuyu çeşitlendirme iznini verdi. Amazonları bazen yarım-ay peltayla -Nonnus'un deyimiyle "barbarların yarı bükülmüş öküz postları"- bazen, keman şeklindeki Bocotian kalkanıyla ve bazen çok büyük hoplonlarla donattı. Kalkanlar, şekilleri ne olursa olsun, hemen her zaman bazı işaretlerle amblemlenirdi. Gözde amblemler, toplar ve yaylar, üç ayaklar, öküz kafası, yılanlar, çakan şimşek, gül, aslan, sarmaşık çelengi ve halkalardı. İşaretler cinsiyete göre seçilmediğinden bu ayrım yapmazlık o zaman olduğu kadar şimdi de şaşırtıcı bir uygunsuzluğa neden oldu. Örneğin Rodos'taki bir kupanın üzerindeki muzaffer Amazonun kalkanı yalnızca erkeklere ait bir simge olan satiri taşır.

Miğferler de en az kalkanlar kadar vazo resimleyicilerinin eklektisizmini yansıtır. Altıncı yüzyıldan itibaren Amazonlar sorguçlu bir kafatasını temsil eden miğferlerle tasvir edilirler. Atika miğferi (modern bir terim) olarak adlandırılan bu başlıklar genelde bir boyun kalkanı, alnın üzerinde bir siper ve genelde L

1 İS ikinci yüzyıl dilbilimcisi Bithinialı Phrynichus'tan A.D. Snodgrass'ın (Arms, sayfa 28) alıntıladığına göre "tablolarda Amazonların taşıdıklarına benzeyen" Wickerwork kalkanlarına gerrha deniyordu ve gerrhan Pors kalkanı olarak biliniyordu.

2 Peltata terimi şairlere göre milli savunma aracı olarak kalkanı kullanan bir Amazon'u nitelendirmek için kullanılıyordu.

şeklinde ya da dikdörtgen menteşeli yanak parçalarıyla desteklenir. Atika miğferi Athena'nın Atina'daki betimlemelerinde sıkça görülür. Daha eski olan Korinth miğferi -ki adını Korinth sikkeleri üzerindeki Athena tasvirlerinden alır- genelde Amazonların düşmanlarınca kullanılan bir başlıktır. Korinth miğferi beşinci yüzyılın ortalarına kadar Yunanlılarca kullanıldı; gözler, ağız ve burun için T şeklinde bir açıklığı olan bir yüz kalkanı vardı. İki tip miğfer de tepeden direkt olarak çıkan ya da sorguç desteğiyle yükseltilen at kılından ya da kuş tüyünden sorguçlarla birlikte resimlenir. Herakles, Amazon kraliçesini sorguç desteğinden ya da kolundan sıkıca yakalamış olarak gösterilir. (Burada şunu belirtmek gerekir ki, vazolardaki savaşçıların çoğu altlarına yazılan isimleriyle tanıtılır ve kendini Herakles'ten kurtarmaya çalışan Amazon, Hippolyte olarak değil şaşırtıcı biçimde "Andromache" olarak isimlendirilmiştir.) Bazen, geleneksel olarak süvari miğferlerinde görülen, çift sorguç desteği, ünlü ve hünerli at binicileri oluşlarına uygun olarak Amazonların başlarına resimlendi. Hoplit ya da okçu olarak, Amazonlar ve Yunanlılar Korinth ve Atika miğferleriyle, ya da ikisinin karışımıyla görülür. Diğer Amazon başlıkları yuvarlak kep, çukur kep ve benekli kürk başlıklardır.

Atina, Amazonların üzerine çizildiğinde Yunan savaşçıları örnek alınarak, baldır zırhı ve bazen uyluk zırhıyla tamamlanan, zırh yapımcılığıyla tanınır. Pers Savaşı (MÖ 550-449) doğulu giyimini tanıtmıştır ve sonrasında Amazonlar sıkça uzun gömlek ve pantolon, yüksek başlık (kidoris) ve hatta saz kalkandan oluşan tam doğulu kostümüyle donatıldılar. Heykelde geleneksel Amazon giysisi olan kiton, vazo resimleyicileri tarafından alındı, mermerin imkân tanımadığı ayrıntılarla geliştirildi. Zengin pileler ve süsleme çizgileriyle, püsküllü ve delikli elbise kenarlarıyla, benekli kemerler ve hayvan derisi giysilerle vazo resimleyicisi kendi mütevazı rötuşunu eski hikâyeye ekledi. Hızlı Amazonlar komutanların yanında botlar, ayakkabılar ve

sandaletlerle savaşırlar. Küpeler, bilezikler ve kolyeler açık bir neden olmadan eklendi. Bu küçük değişiklikler vazo resimleyicisine -o insanların sanatçısı- malzemesine yeni yorumlar katmaktaki yetersizliğini telafi etme imkânı verdi. Tek figürler ya da gruplamalar kavanozdan şarap testisine ve yağ şişesine kadar mekanik olarak tekrarlanır.

Vazo resimleyicisi, Yunanistan'ın günlük yaşamını şaşırtıcı bir ayrıntıyla resmetmesine karşın, konu Amazonlar olduğunda çeşitlilikten uzaklaşırdı. Askeri bir yaşam tarzını sürdüren kadınlara dair geleneksel savaşçı algısının dışında pek az yürekli resmetme girişimi vardı. Dama oynayan ya da lir dersi alan Amazonlar ancak abes çeşitlemeler olabilirdi. Vazo resimleyicisi savaşçı kadınları savaş elbisesi olmadan ve savaş alanından uzakta düşünemediğinden genel olarak ya savaş hazırlığı yaparken ya da savaşırken resimledi. Temelde, yaya ya da at üstünde yapılan büyük savaşları ve Herakles, Theseus ve Akhilleus'u gösteren grupları resmederek saygılıca destanları tekrarladı. (Bellerophon'un uçarak saldırışı varolan vazolarda görülmez.) Amazonlar saldırırlar ve savunurlar, öldürürler ve öldürülürler, ölülerini taşırlar, ata binerler, savaş arabalarında ayakta dururlar, aslanlarla savaşırlar (!) ve trompet çalarlar.

Kadınları güzel ve tutkulu göstermek için gerçek bir çaba harcanırsa da, zaman kaymaları, sanatsal kaygılar ve teknik kabalık vazo resimleyicilerinin hatalarıdır. Amazonlar beşinci yüzyıl Yunan savaşçıları gibi tüylü miğferler, korseler, baldır ve uyluk zırhlarıyla donatılmış olarak yüzlerce yıl önce unutulmuş savaş araçları ve savaş arabalarıyla gösterilirler. Ata binen ya da atın yularından tutup götüren Yunanlılar modern bakışla süvaridirler fakat sanatçılar büyük bir ihtimalle onları savaş arabalarını koşumlamaya giderken göstermek istediler. Yunanlılar ata binmişlerdir fakat beşinci yüzyıldan önce süvari kullandıkları şüphelidir. Yunanistan'ın birçok bölgesinde bulunan engebeli arazilerde süvari, piyadenin karşısında güçsüzken, Anadolu'nun geniş düz-

lüklerinde çok daha erken tarihlerde atlı askerler yaygındı. Bunun dışında, açık nedenler yüzünden, Yunan süvarisi zayıftı. At nalı henüz keşfedilmemişti. Eyer örtüleri kullanılıyordu fakat Yunanlılar bir kargı darbesine karşı oturuşlarını güvenli kılacak eyerlere ya da üzengiye sahip değildiler. Titizliğe gösterilen büyük gayretler bazen aykırılıklar yarattı. Würzburg'daki bir hidria'nın üzerine savaş arabacısı bir Amazon, onu günümüze ulaşan tek savaş arabacısı kitonu giyen ve benekli başlık takan Amazon yaparak, Yunan rakibiyle aynı giysiler içinde resimlenir. Acemilikler çok fazladır ve birçoğunu belirtmek açısından birkaçı örneklenebilir. Münih'teki bir amforanın üzerindeki Herakles'in kayışı yanlış omuzdan geçer ve kılıç kınını tutmaz. Tarquina'daki bir boyunlu-amforada, Herakles'in sağ ayağının altı parmağı ve düşmüş bir Yunanlı'nın iki sağ eli vardır. Ayak parmağı ve el parmağı tırnakları gibi detaylar sıkça bazı figürlere çizilirken hemen yanında duran diğerlerine çizilmemiştir.

Daha ilkel işlenmiş çömleklerde ilk bakışta bir Amazon sahnesini, erkek düşmanlar arasındaki savaş sahnesinde ayırmak kolay değildir. Yunanlılar sakallı olabildiklerinden (Amazonlar asla değildir) ve genelde çıplak olduklarından (Amazonlar asla değildir)[1] çok daha kolay ayırt edilirler. Bazı vazolardaki Amazonlar, söz konusu sahne hakkında bilgi olmadan imkânsız ayırt edilemezler. Erken siyah figür stilinde (MÖ yedi ila altıncı yüzyıl ortaları) kadınların vücudu her zaman beyaz olduğundan ayırt etmeyi kolaylaştırır. Eğer sanatçı eserine özen gösterdiyse, Amazonlar açıkça ayırt edilebilir, eğer dalga geçtiyse ve yanlışlıkla bir Amazon'u siyaha ya da Yunanlı'yı beyaza boyadıysa,

1 Çıplak Amazonlar genelde rüyaların ve hayallerin ürünüdür. Bir iddiaya göre Adolph Hitler rüyasında uzayın derinliklerinde ata binen üç çıplak Amazonla dövüştüğünü gördü. Amazonların gerçekte Yahudi olduklarından emin birini öldürmek için atıldığında hamlesi boşa gitti ve kılıcı kırıldı. Doktoru Kurt Kreuger, Hitler'in geçmişinin ışığında rüyayı seksüel normalliğe dönmek için sembolik bir çaba olarak yorumladı. (Dr. Kurt Krueger, *I was Hitler's Doctor* [Ben Hitler'in Doktoruydum] sayfa 276-81).

karışıklık baş gösterir. Takip eden, detayları ve arka plan siyaha boyanırken, kabın kızılımsı renginin figürler için kullanıldığı, kırmızı-figür dönemi boyunca, Amazonlar geleneksel pantolon ve uzun elbise ikilisini giydiklerinden, yalnızca bu özellikleriyle büyük ölçüde ayırt edilirler. Eğer saçları uzunsa, başı açık savaşçı Amazondur, fakat başı açık değilse kadın figürü ayırt etmenin tek yolu genelde eklenen göğüslerdir. Siyah-figür döneminde, erkeklerin meme başlarıyla karıştırılmayacak büyüklükte kaba iki yuvarlak kabartı kadınlığı belirtmek için kullanılır. Sonraki, kırmızı-figür tarzında resimleyici, kabartmacıdan kurtulunca, göğüsler titiz bir perspektifle çizilir. Yine de, genellikle, çömlekçi dükkânlarında tasarlanan Amazonlar, düşmanları kadar düz göğüslüdür.

Amazonlar için en çok söz edilen efsane daha iyi ok atabilmek için sağ göğüslerinin büyümesini engelledikleridir. Bu kuram, din, sanat, mantık ve etimoloji rasyonalistlerince desteklenmez.

Efsane Artemis Polymastus'un (çok-göğüslü) kutsal heykeline tapınılan Efes'teki mabedi kurma şerefini Amazonlara atfeder. Kraliçe Hippo'nun komutasındaki Asyalılar heykeli dikmişlerdir ve daha sonra Libyalılardan geriye kalan bir grup Dionisos'dan kaçarken buraya sığındılar. Heykel, Yunan tanrısını iffetli kadın avcı olarak temsil ederdi. Tahtadan oyulmuştu, kâğıttan bir tacı vardı ve çok sayıda göğüsle kaplanmıştı. Modern otoritelerden birinin yorumuna göre, Amazonlar ona kadınlığının işareti olan göğüslerini kurban ediyorlardı ve böylece erkek gibi savaşıp anaerkilliğin tanrıçasını güçlendiririlerdi. Efes Artemis'inin taşıdığı göğüsler, Amazonların kendisine kurban ettikleri göğüsleri temsil ederdi. Uzmanların çoğunluğu bu görüşe katılmazlar: Doğu etkilenimli, ilkel heykelin bir bereket tanrıçasını simgelediği kabul edilir. Ve göğüsler olarak yanlış anlaşılanların aslında doğal ölçüden büyük altın hurma hevenkleri olduğunu söylerler.

Günümüze kadar gelen vazo resimlerinin ya da heykelsel eserlerin arasında, hiçbir yerde tek göğüslü bir Amazon tasvirine rastlanmaz fakat heykelcilikte görünüşe bakılırsa tek göğüsü açıkta bırakma âdeti vardı. Ptolemy göğüsleri açıkta bırakma geleneğini "doğalarında kadınsılığın eksikliğini göstermek" olarak yorumlar. Birçok eski tarihçi hiç düşünmeden Amazonların çocukken bir göğüslerini rahatça kargı fırlatabilmek ya da yay gerebilmek için dağladıkları ya da körelttikleri hikâyesini kabul ettiler. Bu kendini sakatlama tasımı Amazon ölçülerine göre bile gerçekten uzaktır. Bir göğsün yitimi, neslin devamı için yaşamsal olan, emzirme yeteneğine ciddi ölçüde zarar verebilirdi. Daha da ikna edici olan askeri kanıttır. Köreltilen değişmez biçimde sağ göğüs olduğundan, uygulama sağ elle savaşması gerekecek solak savaşçıların yeteneklerini azaltabilirdi ve Amazonya'da silah kullanımında en yüksek performanstan daha azı kabul edilemezdi. İnancın kaynağına dair teorilerden biri Sauromatae ile ilişkilendirilir. Herodotos Sauromataelilerin Kremnili İskit gençleriyle gemi kazazedesi Amazonların birleşmesinden doğduğunu iddia eder ve Herodotos'un genç çağdaşlarından Hippokrates, Sauromataeli kadınların göğüslerinden birini yok ettiklerini yazarken detaylardan bahseder: "Anneler bu iş için yapılmış bronz bir aleti kor haline getirirler, bunu kız bebeklerin sağ göğüslerine bastırırlar, böylece göğüsün büyümesi engellenir ve tüm güç ve büyüklük sağ omuza ve sağ kola aktarılır." Buna rağmen, altı yüzyıl sonra Philostratus Amazonlara atfedilen göğüs yok etmeyi reddeder. Bugün inancın en geniş kabul gören kaynağı, a ve mazon yani "göğsü olmayan" veya göğüssüzden türemiş olan "Amazon" kelimesidir. Fakat bu kelime Yunanistan varolmadan önce yaşayan Asyalı ve Libyalı devletleri tanımlamak için sonradan oluşturulan bir Yunan takma ismi olduğundan, ümitsiz bir etimolojik çemberin içine atılırız.

5. AMAZONLAR - MİT Mİ GERÇEK Mİ?

Otoritelerce varoldukları tekrarlanan bu kadın ırkının, hiçbir zaman varolmadıklarını düşünmek bana inanılmaz geliyor.

–Arrian

Roma'nın Pontus kralı Mithridates'e karşı sürdürdüğü uzun savaş sırasında, Roma lejyonları MÖ 72'de Themiserya'yı kuşattılar. Lukullus komutasındaki Romalılar Mithridates'i Cyzicus'tan çıkmaya zorlamışlardı ve Themiserya önlerine gelmişlerdi. İşçiler, prehistorik dönemde muhtemelen sıkı at binen Amazonların dörtnala geçtikleri duvarların altlarında tünel kazmaya koyuldular.

Kazma işi kolay değildi. Kazıcılar çaresiz Themiseryalıların serbest bıraktığı ayıların ve hatta arıların saldırısına uğruyorlardı. Bu olağanüstü zorluklara rağmen Themiserya düştü. Karşı koyanların arasında tek Amazon yoktu.[1]

1 Görünüşe göre Amazon terimi MÖ 66'da genelleşti. MÖ 66 yılında Romalılar Pompey yönetiminde Mithridatik Savaşlarında Cyrtus Nehri'nde

Romalılar Themiserya'yı tamamen yok etmiş olmalıdırlar çünkü harabeleri yok olmuştur. Eskilerin Amazonların başkenti olarak isimlendirdiği şehrin yokoluşu modern Amazon dostlarının temel araştırma alanını kapatır. Themiserya, tıpkı Libyalı Amazonların batan başkenti Cherronesus gibi sırları katman katman soyulan Truva'ya benzeyemez. Toynak izleri silinmiştir. Savaş çığlıkları sessizliğe gömülür. Şehir zamanla boy atan yaban otlarının altında yatar. Ölümlülerin gözlerinden saklanan, Zeus'un yıldırımlar saçtığı ve Dionisos'un üzümlerin kanını sızdırdığı günlerde Amazonların insan soyunu darmadağın ederken bıraktıkları izlerdir.

Romalıların Themiserya'yı tahrip etmesinden dört yüzyıl önce, Amazonların yaşam alanları yok edilmişti ve gittikçe doğuya doğru sürülmüşlerdi. Yunan kolonicilerinin Frigya, Lidya ve Karadeniz kıyıları gibi bölgeleri buldukları zaman sürecinde, bu bölgelerde tek Amazon bulunmuyordu, daha da doğuya Kafkaslar'ın sapa kısımlarına taşınmışlardı.[1] Libya ve İskit'in az keşfedilmiş bölgelerinden gelen kadın savaşçılara dair haberler Amazonların bu bölgelere doğru kovulduğunu doğrular gibiydi.[2] Coğrafya ile ilgili bilgiler arttıkça Amazonlar durmadan bilinen dünyanın dışına doğru geriletildi, Plutarkhos'un batıl harita yapımcıları hakkında alay ederek yazdığı gibi, "vahşi canavarlarla

---

bir zafer kazandılar. "Rehine ve tutsakların arasında" diye yazar Appian, "en az erkekler kadar yara almış birçok kadın bulunuyordu. Bunların Amazon oldukları zannediliyordu fakat Amazonların o anda yardıma çağrılmış komşu bir millet mi oldukları, yoksa oradaki barbarların her savaşçı kadına Amazon mu dedikleri bilinmiyor." (Appian, sayfa 437).

1 Karadeniz MS 5. yüzyıla kadar yaygın olarak Amazonların Denizi olarak anıldı. (Claudian, Against Eutropius, II. 263-64).

2 Kafkas kaynaklı olmayan çeşitlemelerin arasında en garibi, Gotların erken dönem tarihleri için temel başvuru kaynağımız olan Jordanes tarafından ortaya kondu. MS 6. yy.da yazan Jordanes (ya da Jornandes) Got kralı Taunasis'in Mısır'a saldırdığını ve ele geçirdiğini kaydeder. Geride kalan Gotlu kadınlar bu arada bir savaş topluluğu olarak organize olurlar ve Amazonlar olarak Asya'da terör estirirler (Hodgbin, 1. kitap, 1. bölüm, sayfa 95-96, Jordanes'in De Rebus Geticis VI, VII, VIII, aktarılmıştır.)

dolu kum çölleri, aşılamaz bataklıklar ve İskit buzundan başka hiçbir şeyin bulunmadığı" bölgelerin ardına itildiler. "Bilinenin uç sınırlarında," diye ekler Plutarkhos, "mucizeler ve uydurmalar vardır... Bu bölgelerin yegâne sakinleri şairler ve fabllerin yaratıcılarıdır. Bundan başka kanıt ya da kesinlik yoktur." Appian (MS 2. yy.) gibi bazı tarihçiler eski inançları boşa çıkarmamak için ellerinden geleni yeni keşiflerle yaparken aşağıdaki gibi kesinlik içeren cümleler kurmaktan kaçınmazlar: "... ve Thermodon'un çevresindeki, Amazonların ülkesi denen bölgede oturanlar..." Diğer eski vakanüvisler Amazonların Asya'daki varlığını gelişen yeni coğrafi bilgilerle uzlaştırmak için, oldukça dolambaçlı yollara başvurmak zorunda kaldılar. Ciddi Strabe bile, açıklamaları düzene sokmayı denerken tuhaf olmaktan kaçınır. "Amazonların" diye yazar; "Arnavutluk'un dağlarında yaşadıkları söylenir. Zamanımızda, Pompey seferini yapan ve Arnavutların ülkesine giden Theophanes, Gelaeli, Legaeli ve İskitlerin Amazonlarla Arnavutların arasında yaşadıklarını ve Mermadalis Nehri'nin bu insanlarla Amazonların arasından aktığını yazar. Fakat aralarında Skepsisli Metrodorus ve Hypsicrates'in de bulunduğu, bahsedilen bölge hakkında bilgisiz olmayan diğerleri, Amazonların Kafkas Dağları'nın kuzey eteklerindeki Ceraunia denilen bölgede, Gargaryanların sınırında yaşadığını söylerler.

Soru devam eder: Amazonlar hiç varoldular mı? Arkeolojinin yöntemlerini kullanarak bir "Amazon kazısıyla" yanıtı gün ışığına çıkarma girişimi bir işe yaramaz. Kazmaya nereden başlamalı? Geçmişe uzanan izler tamamen silinmiştir. Bize Cherranesus'un Libya'dan Marmara Denizi'ne düştüğü söylenir. Themiserya tahrip edilmişti. Amazonların fethettikleri topraklarda kurdukları farz edilen şehirler -Myrina, Mitylene, Sinop, Symo, Pashos, Smirna ve başkaları- vardır, fakat yüzeylerini işaret edecek tarihsel bağlantı yolları yüzyıllar önce

aşınmıştır.[1] Peki, o zaman, Amazonların gerçekliğine ilişkin soruyu yanıtlamaya nereden başlayabiliriz?

Yalnızca ayrıntısal kanıtlar elde edilebilir olduğundan, bununla yetinmek zorundayız. Tümdengelim güvenilemez kırılganlıkta veya tahminsel bir metot değildir ve dört temel teoriye götürür. Dördü de, bir kez ortaya çıktıktan sonra, Amazonların hikâyesinin günümüzdeki karmaşık şekline ulaşana kadar, değişik söylencelerle beslendiğini ortaya koyar. Birinci teori Amazonların erkeklerinin yanında yardımcı olarak dövüşen barbar kadınlardan türediğidir. İkincisi Yunan kolonilerine saldıran tamamen tıraşlı yabancıların kadınlar olarak yorumlanmasıyla ortaya çıktıklarını iddia eder. Üçüncüsü, diğer güç kullanan atletik Yunan bakirelerini üreten kültürel eğilimden ortaya çıkan, katıksız hayal ürünleri olduklarını öne sürer. Dördüncüsü, ilk örneklerini erkek kurbanlar adayan silahlı rahibelerde arar.

---

1 Tarihsel bağlar binlerce yıl önce silindi... belki de hepsi değil. Bir Florida gazetesinde basılan "Erkekler İyi Ev Kadınları - Bir Gün için" başlığıyla verilen 8 Ocak 1970 tarihli haber şöyle.

"Bereket versin ki kuzey Yunanistan'daki bir kasabada erkek nüfus için, gynaecokratia - Amazon yönetimi - yılda bir kez gelir ve sadece bir gün sürer.

Yüzlerce baba, erkek kardeş ve oğulları evlerini temizler, çamaşır yıkar, yemek pişirir, inekleri sağar ve kadınlar her zamanki efendilerini onlar bebeklere bakarken denetlerler.

Yerel geleneğe göre Bulgaristan sınırı yakınlarındaki dağ kasabası antik Amazonların kalesiydi. Erkekleri yemek pişirir, temizlik yapar ve çocuklara bakarken savaşçı kadınlar dövüşürlerdi. Gelenek her yıl bir kez modern Amazonlar savaşmasalar da tekrar yaşatılıyor.

Yılın geri kalan 364 günü erkeklerinin günlük alışkanlıklarına gıpta eden kadınlar evlerinden fırlarlar, eğlenerek sohbet etmek, kart oyunları ve tavla oynamak için kahvede toplanırlar.

Sonra koyu kırmızı Makedonya şarabından Amazon usulü kana kana içmek için tavernaya giderler. Öğle yemeğinden sonra kasabayı dolaşırlar ve günün kraliçesini seçerler. Akşam indiğinde kızarmış horozlarını -asla tavuk olamaz- yerler ve özgürlük günlerini saatlerce şarkı söyleyerek ve hikâyeler anlatarak bitirirler.

Erkekler turistlerin, habercilerin, fotoğrafçıların ve televizyon kameramanlarının meraklı bakışları önünde günlük ev işlerini yaparlar. Evin dışında yakalanan olursa soyulur ve soğuk suya daldırılır fakat hiçbiri çıkmaz."

Bizans tarihçisi Caesarealı Procopius, kadın yardımcılar teorisini şu düşüncelerle ileri sürer: Sabiri diye çağırılan Hunlar diğer bazı Hun kabileleri gibi o bölgede (Kafkaslar) yaşarlar. Ve Amazonların aslında burada ortaya çıktıklarını ve daha sonra, Thermodon Nehri'nin üzerinde, şu anda Amisos kentinin bulunduğu, Themiserya yakınlarında kamp kurduklarını söylerler. Fakat bugün Kafkas bölgesi civarında, Strabo ve diğerlerince haklarında çok yazılmış olmasına rağmen, Amazonlarla ilgili ne korunmuş tek bir hatıra ne de onlarla ilişkili bir isim vardır. Erkeklerin özelliklerini taşıyan bir kadın ırkının asla varolmadığını ve insan doğasının kabul edilmiş gerçeğinin Kafkas dağlarında bir istisna teşkil etmediğini savunan tez daha akla yakın görünüyor. Fakat gerçek, bu bölgelerdeki barbarların kadınlarıyla birlikte büyük bir orduyla Asya'ya akın düzenledikleri, Thermodon Nehri'nde kamp kurdukları ve kadınlarını burada bıraktıklarıdır. Sonra, erkekler Asya'nın büyük bir kısmını yağmalarken, bu toprakların yerli halkınca kıstırıldılar ve tek kişi kurtulmadan katledildiklerinden, hiçbiri kadınların kampına geri dönemedi. Bundan böyle, kadınlar, çevrelerinde yaşayan insanların intikamından korktuklarından ve erzağın yetersizliğiyle mecbur kalarak, erkeklerin görevlerini üstlendiler, erkeklerin kampta bıraktıkları araçlarla silahlandılar ve tamamıyla gerekli olduğu için tamamen yok edilene kadar erkeksi bir cesaret sergilediler. Olan işte buydu. Amazonların kocalarıyla birlikte sefere çıktıklarına da benim zamanımda da gerçekleşen bir olaya dayanarak inanıyorum. Çünkü sonraki nesillere aktarılan gelenekler, önceki nesillerin karakterinin bir resmini oluşturur. Şundan bahsediyorum, Hunlar Roma topraklarına sık sık akın eder, savaşırlardı, geride bıraktıkları ölü Hunların arasında kadın savaşçıların cesetlerine de rastlanılırdı. Buna rağmen hiçbir başka kadın ordusu Asya'nın ya da Avrupa'nın herhangi bir yöresinde

görülmemiştir. Öte yandan, Kafkas Dağları'nın erkeklerden yoksun olduğuna dair hiç rivayet yoktur.

Hiç tereddütsüz kadın savaşçılar yalnızca Hunların arasında yoktu. Kısrak sağan Kimmeryalılar ve aynı soydan gelen, eski zamanlarda Anadolu'ya akınlar düzenleyen kuzeyliler de saflarını savaşçı kadınlarla takviye etmişlerdi. Özellikle Roma İmparatorluğunun kapılarına ilk dayanan ve sonrasında onları deviren Germanik kavimlerde kadınlar önemli görevlerdeydiler. İri ve sağlam yapılı bu kadınlar işlerin büyük kısmını yüklendiler, rahibe olarak hizmet verdiler, savaşçı olarak seçkin bir yer edindiler. Sitonelarda ise kadınlar yönetici konumundaydılar. Penthesilea'nın Truva'da ölmesinden bin yılı aşkın zaman sonra Roma tarihçisi Tacitus, (İS 55-118) Germanik kabile kadınlarının evlilik seremonisinde üstlendikleri askeri rol hakkında yazdı. Kocanın karısına getirdiği çeyiz, öküz, dizginleriyle birlikte bir at, kalkan, mızrak ve kılıçtan oluşurdu. Kadın bu armağanları alarak, barışta ve savaşta kocasının karşılaştığı tehlikeleri ve görevlerini paylaşmaya istekli olduğunu gösterirdi. İki merkez kabile olan, Quadi ve Marcomannilerin ölüleri arasında Romalılar tepeden tırnağa silahlı kadınlar buldular. Ve Cimbrianlarda öldürmek rahibelere has bir ayindi. Savaşa esirlerin boynunu vurmak için merdivenler taşırlardı. Kan kaplarda toplanır ve bu iksirin güçlerini arttıracağı inancıyla içmeleri için erkeklere verilirdi. Yenilgi halinde de kadınlar daha az gayretli değillerdi. Romalılar Cimbrialı erkekleri kamplarına doğru kovaladıklarında Cimbrialı kadınların siyahlar giymiş, atlı arabaların üzerinde dikilerek kaçanları -bazıları kocalarını, diğerleri erkek kardeşlerini ve babalarını- öldürdüklerini, küçük çocukları boğazladıktan sonra, kendilerini öldürdüklerini gördüler. Benzer şekilde Ambronelar Romalıların karşısında gerilediğinde kampta korkunç bir hiddetle feryat eden kadınlarca karşılandılar

ve silahsız olduklarından Romalılardan çıplak elleriyle aldıkları silahlarla onlara ve takipçilerine saldırdılar.

Procopius'un Kafkaslar'ı Amazonların kalesi olarak göstermesi gelenekle uyum sağlar. Dağlar, sık ormanlar ve genel olarak keşfedilmemiş bölgeler, geç klasik dönemde Amazonların büyüdükleri ve güçlendikleri alışılmış yuvalardır. 16. yüzyıl İspanyol kâşifi Francisco de Orellana, Güney Amerika'da Marnaon Nehri kıyılarında Tapuyas yerlilerinin saldırısına uğradı ve anlattığına göre saflarında silahlı kadınlar vardı.[1] Nehir bundan sonra Amazon olarak anıldı, fakat bu ismin eski savaşçı kadınlardan mı alındığı, yoksa nehir ağzındaki tehlikeli akıntılardan dolayı "kayık deviren" anlamına gelen Kızılderilice amassona kelimesinden veya "kükreyen su" anlamına gelen Kızılderilice amazunu kelimesinden mi türediğini söylemek şu an için imkânsızdır.

Libyalı Amazonlarda olduğu gibi savaşçı kadın kolonileri daha çok adalarda yerleşirdi.[2] (Kadınlar Adası öğesi birçok ır-

1 Amazonlar Yeni Dünya'ya tohumları atılan en eski Avrupa efsaneleri arasındadır ve Eldorado fablinin dışında hiçbiri Amazonlar kadar geniş ve sürekli ilgi uyandırmadı. Edebiyatta yoğun bir kitle aralarında Sir Walter Raleigh'in de bulunduğu misyonerlerin ve kâşiflerin, Batı Yarıküredeki Amazonya'yı bulmak için harcadıkları çabaları belgelemeye devam eder. Elizabeth devrinde Amazonların Penthesilea'nın ölümünden sonra Güney Amerika'ya göç ettiklerine inanıldı.

2 Kaliforniya eyaleti ismini Ordonez de Montalvo'nun ilk kez Madrid'de 1510'da basılan *Los Sergas de Esplandian*'ının kahramanları olan siyah Amazonların odasından alır. Montalvo şöyle yazar: "Bilin ki Hint Adaları'nın sağ tarafında Amazonların yaşam tarzını benimsediklerinden aralarında tek bir erkek olmayan siyah kadınların yaşadığı Kaliforniya adında bir ada vardır. Bu kadınlar güçlü ve sert bedenli, çok cesaretli ve müthiş kuvvetliydiler. Ada dik kayalıkları ve derin uçurumları sayesinde dünyanın en çetin adasıydı. Bütün silahları altındandı; evcilleştirdikten sonra üstüne bindikleri vahşi hayvanların eğerleri ve dizginleri de altındandı; çünkü adada başka maden yoktu. Mükemmelen işlenmiş mağaralarda yaşarlardı; diğer bölgelere akınlarını sürdürebilmek için birçok gemileri vardı..." Yazar kraliçesini antik Amazon kraliçelerinden aşağı bırakmayacaktır. O savaşta erkek şövalyelerden yaşamlarını ve onurlarını alan çılgın bir kaplana benzer: "Sonra, size bu kraliçenin silahlarla yaptıklarını, küstahça düşmanlarının arasına dalarken şövalyeleri nasıl katlettiğini veya yarala-

kın mitolojisinde popülerdir.) Hint Okyanusu'nda seyreden ilk Portekiz denizcileri ve başkaları adaların birinde belki Afrika'nın doğu sahili açıklarından Sacotra'da savaşan kadınlar olduğunu haber verdiler.[1] Christopher Colombus Yeni Dünyaya yaptığı ikinci yolculukta "Espanola yakınlarında, Hindistan'a yakın istikamette Matenina Adası'nda yalnız yaşayan bazı kadınlar" olduğuna dair bilgilendirilir: "Bu kadınlar yay ve mızrak kullanırlar ve kendi cinsiyetlerine uygun hiçbir işle ilgilenmezler... ve savunma silahı olarak çok bolca sahip oldukları pirinçten yapılmış plakaları vardır." Efsanevi Argonautların, Amazonya'dan geçmek zorunda oldukları yolculukları sırasında ilk vardıkları liman, erkeklerden temizlenmiş Lemnos Adası'ydı. Afrodit kendisini onurlandırmadıkları için Lemnoslu kadınları iğrenç bir koku yaymakla cezalandırmıştı ve bu pis koku Lemnos erkeklerini Trakyalı esir kadınlarla birlikte yaşamaya itmişti. Bu utanç verici durum karşısında kadınlar adadaki bütün erkekleri öldürdüler. Buna karşın, adalarının nüfusunu yeni ve güçlü bir nesille arttırmak isteyen kadınlar yakışıklı Argonautları sevgiyle karşıladılar.[2]

---

yıp atlarından aşağı fırlattığını öyle ki hiçbir kadının yaptığı ne anlatılmış ne de inanılabilecek cesaret isteyen işleri anlatacağım."
Montalvo'nun modern çağdaki hemşerisi Vicento Blasro Ibanez romanı *Queen Calafia*'da (E.P. Dutton & Co., New York, 1924), bu macerayı taklit eder. Ibanez'in ilahi erdeme ve güce sahip güzel kahramanı, onurunu atletik bir hayranının karşısında onu yere devirerek iki kez korur. İkinci kez öfkelenişinden sonra hayranı çenesi kırılmış, yarı baygın yerde yatarken yüksek sivri topuğunu ağzına sokar.

1 Meksika'nın Yucatan Yarımadası'ndaki minik Mujeres Adası (Kadınlar Adası) tüm Kadınlar Adaları'nın arasında doğduğum yer olan Miami Florida'ya en yakın olanıdır. 24 Mayıs 1970'in *New York Times*'ı adayı yelkencilik, dalgıçlık, yüzme ve güneş banyosu için ideal beyaz kumsallar ve sakin koylarla dolu ve erkeklerin kadınlardan çok olduğu bir turist cenneti olarak tanıttı.

2 Adada yaşayan Amazonlarla bağlantılı olarak, Sir John Mandeville adıyla yazan 14. yy. ortaçağ gezgininin söylediklerine değinmeden geçemeyeceğim. Kendisinin görmediği yerleri tanımlayabilmek için daha önceki yazarlara başvurarak, Libyalı Amazonlar sanki kendi zamanında varolmuşlar gibi yazar. Onun Amazon Adası Krallığı Akdeniz'de bir yerlerdedir, tarih-

Savaşan kadınlara dair Herodotos'un Libyalı bir kabile olan Ausealıların bir gelenekleri hakkında anlattıkları ilginçtir. "Ausealı bakireler," diye yazar; "her yıl Minerva'nın anısına bir festival düzenlerler ve bu festivalde iki gruba ayrılıp taşlarla ve sopalarla dövüşürler. Bu törelerin atalarından kaldığını ve bu törelerle Yunanlıların Minerva'sıyla (Athena) aynı olan yerel tanrılarını onurlandırdıklarını söylerler. Eğer bakirelerden biri aldığı yaralar yüzünden ölürse, Ausealılar onun sahte bir bakire olduğuna inanırlar. Kavganın başlamasından önce başka bir seremonileri vardır. Bakirelerin en güzeli seçilir, bir Korinth miğferiyle Yunan savaş giysilerinin tümü ona topluca giydirilir.

---

leri ve gelenekleri klasik Asya Amazonları çeşitlemelerinin bir karışımıdır. "Bir zamanlar bu ülkede bir kral vardı" diye yazar. "Ve erkekler diğer ülkelerde olduğu gibi evlenirdiler. Ve kral İskitlerle savaştı, bu kral kibirli Colopeus'tu ve mahiyetindeki tüm asil kandan gelenlerle birlikte katledildi. Ve kraliçe ile tüm diğer asil kadınlar dul kaldıklarını ve bütün kraliyet kanının yok olduğunu görünce, silahlandılar ve duygudan yoksun yaratıklar gibi ülkenin kalan tüm erkeklerini öldürdüler; çünkü kraliçe ve kendileri gibi tüm diğer kadınların da dul kalmasını istediler. Ve o zamandan sonra asla erkeklerin aralarında yedi gün ve yedi geceden fazla yaşamasına izin vermediler; erkek çocuklar da ancak büyüyene kadar yanlarında kalabildiler; ve sonra babalarına gönderildiler. Ve erkeklerle beraber olmak istediklerinde onları çevredeki topraklardan yanlarına sürüklediler. Ve âşıkları olarak kullandılar; ve onlarla sekiz ya da on gün yaşadıktan sonra evlerine geri döndüler. Ve erkek çocukları olduğunda onları bir süre yanlarında tuttular ve kendi başına gidebilecek ve yiyebilecek duruma geldiğinde babasına yolladılar; ya da öldürdüler. Ve çocuk eğer kızsa kalkanı daha iyi tutabilmesi için sol göğsünü aldılar. Ve ayakları yere basan bir kadın olduğunda yayla hindileri vurması için sağ göğsünü aldılar, çünkü bu şekilde daha iyi yay kullanılırdı. O topraklarda tüm toprakları yöneten bir kraliçeleri vardı ve hepsi ona boyun eğerlerdi. Ve her zaman silah kullanmakta en iyi olanı kraliçe seçtiler; çünkü onlar gerçekten iyi savaşçılardı ve bilge, asil ve değerliydiler. Ve onlar diğer askerler gibi altın ve gümüş karşılığında diğer krallara savaşlarında yardıma gittiler; ve güçlerini hep korudular." (Mandeville, sayfa 103-4).

Mandeville hayal gücü yüksek bir yorumlayıcı olarak Amazonları keyfine göre İsrail'in on kayıp kabilesinden zorla haraç alacakları Kafkaslar'a taşır. Amazonlar İsraillileri Hazar Denizi ile dağlar -öylesine dik ve yüksektirler ki oradan çıkamazlar- arasına hapsederler. (Mandeville, sayfa 139).

Böylece donatılmış olarak bir savaş arabasına biner ve alayıyla birlikte tüm gölün etrafını dolaşır.[1]

İlkel kültürlerde gerçek savaşçı kadın hadiseleri Procopius'un Amazonların kabile yardımcılarının kalıntılarından türedikleri tezini desteklercesine çok fazla görülür. Anlattıklarını beslеyen tamamen kadınlardan kurulu bir toplumun diğer hikâyelerde görülmeyen sağlam etkisinin güzelleştirmesidir. Onun kadınları erkeksizdir. Diğer kadın savaşçılar savaş kazanıldığında savaş alanını terk ederek kap kacak ve çocuk bakımının sıradanlığına dönen geçici savaşçılarken, onlar refahlarını güçleriyle sağlamak için mücadele verirler. Kadınlardan oluşan bir toplum düşüncesi birçok çağı ve ülkeyi etkileyen yaygın bir fikirdir. Silahlı kadınlar daha da yaygındır. İki durum da belirgin ve ilişkili bir eğilime sahiptir ve şaşılası olan, edebiyat öncesi tarihteki birleşimlerinin sadece Amazon ırkıyla cisimlendirilmesidir.

Amazonların aslında tıraş olmuş erkekler olduğuna dair ikinci teori ilk bakışta romanesk görünür. Amazonlarla kılsız çenelerden daha geniş alanda bir akrabalığın keşfedilmesini gerektirir. Bu teoriye inanmaya ikna olmadan, en azından mülahaza etmeye başlamadan önce, kadınlarla karıştırılan erkeklerin birtakım koşulları taşımaları gerekmektedir: 1) Amazonların yaptığı gibi onlarda Anadolu'ya birçok küçük kabilenin bulunduğu dönemde yerleşmiş olmalıdırlar; 2) Güçlerinin zirveye

1 Mitolojide Libyalı Amazonların tarihi Helenizmden uzun zaman önce dönemini kapattı ise de (Gerçi bazıları Helenizm ile çağdaş olduğunu söyler) Afrika kıtası günümüze kadar kadın savaşçılar barındırmaya devam eder. *New York Herald Tribune*'ün 2 Aralık 1964 Paris baskısı, Malami'nin kurucusu ve ilk başbakanı Dr. Hastings Banda'nın ordusundaki 5000 kişilik bir Amazon müfrezesinin Malami'nin bağımsızlığını kazanmasında etkin olarak yardım ettiklerini ve Tanganyika ile aralarındaki kritik bölgede devriyelik yaptıklarını rapor etti. 19. yüzyıl Dahomey Ordusu'nda kralın elit muhafızları olan en ünlü Afrika "Amazonları" hakkında açıklama ve analizler için bakınız: *A Mission to Gelele, King of Dahomey,* Richard F. Burton, Routledge and Kegan Paul, Londra, 1966.

ulaştığı dönem Amazonların zaferiyle üst üste gelmelidir ve İÖ 15 ila 20. yüzyıllardan sonra olmamalıdır. 3) Akalar İÖ 1100 dolaylarında Atika'dan Anadolu'ya göç etmeden önce yok olmuş-tamamen yok olmuş olmasalar da soyları, söz şairlerinin Amazon mitini Yunan tarihine işlerken, ne olup bittiğini tam olarak anlayabilmelerine imkân vermeyecek kadar ciddi şekilde tükenmiş olmalıdır; 4) Yunanlıların sakalsızlığı kadınlıkla özdeşleştirdikleri bir çağda sakalsız olmalıdırlar.

Bu yüzden, teori yukarıda anılan gerektirmeleri karşılayan ve kadınların yerini alabilecek bir savaşçılar ve fatihler milleti bulmaya dayanır. İmkânsız; ya da öyle mi?

Hemen hemen Kaliforniya kadar büyük olan Anadolu İÖ 3. yüzyılda önemsiz tiranlar arası savaşın dama tahtasıydı. Birbirlerine karşılıklı olarak düşman kabilelere bölünmüş bu topraklarda, tiranlar Amazonlar gibi ortak bir düşmana karşı birleşemezlerdi. Anadolu'nun erken tarihinde yalnızca bir halk -Hititler- bu toprakları fethederek değişik kabileleri tek bir devlet çatısı altında toplamayı başarmışlardı.

Hititler aynı zamanda eski dünyanın büyük uygarlıkları arasında sayılırlardı. Tarihöncesi döneme ait tarihler çoğu zaman kesin değilse de, muhafazakâr tahminler Hitit İmparatorluğu'nun Yunan efsanevi tarihi takvimine göre Amazon İmparatorluğu'nun zirveye ulaştığı ve Bellerophon, Herakles ve Theseus'un saldırılarına uğradıkları döneme denk düşen İÖ 2000-1200 arasında yükseldiğini ortaya koyar. Hititlerin yükseliş işareti İÖ 1296'da Mısır'ın II. Ramses'ine karşı kazandıkları zaferle geldi. Amazonların Atinalılarca felakete uğratıldığı İÖ 1256[1] tarihine çok yakın olan İÖ 1250'den itibaren imparatorluk kademeli olarak parçalandı. Hititlerin doğudaki ve batıdaki müttefikleri ayaklandılar ve yeni göç eden kavimler sınır boylarını zorladı-

1 Robert Graves Mopsus'un Amazonlar karşısındaki zaferinin Nahilerin MÖ 1200'de Hititler'e karşı kazandıkları zaferin anlatısı olduğu sonucuna varır. (Graves, 131.5).

lar. İÖ 1200 dolaylarında başkentleri olan Hattusas (Boğaz Köyde denir) yakıldı. Amazonların düşüşü gibi, Hitit İmparatorluğu da çabuk ve tamamen yıkıldı. Aslında bu öylesine bütünsel bir yıkılıştı ki, bir zamanlar bilinen dünyanın önemli bir kısmına hükmetmiş bu insanlar tamamen unutuldular. İS 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar, Hititler hakkında Amazonlar hakkında olandan daha az yazılı bilgi vardı.

Eğer Hititlerle Amazonlar arasında heyecan verici bir paralellik olduğu görüşü kabul edilirse, sakal bir anda önem kazanır. Hititler Yunanlıların sakal bırakma âdetini izlemediler. Yunanlılar için sakal, savaş alanında yakın dövüşürken ya da bir sokak kavgası sırasında sorun da yaratsa, hazine değerindeydi. Düşmana sahibini sertçe tutup çekebileceği uygun bir araç sağlıyordu. Tehlike ortadaydı. Bazıları İÖ 331'de Arbela Savaşı'ndan önce Büyük İskender'in önlem olarak askerlerine tıraş olmalarını emrettiğini söyler. Kesin neden ne olursa olsun Yunanlılar İskender dönemine kadar tıraş olmaya başlamadılar. Takip eden yüzyıllarda kıllılık, erkekliğin sembolüydü ve kılsızlık kadınlığı işaret ediyordu. Beşinci yüzyıl heykeltıraşı Callimachus için sakal "erkekliğin müşfik işareti" idi. Aristophanes'in komedilerinden birinde erkek yerine koyulmakta kararlı bir kadın "tıraş bıçağımdan kurtularak işe başladım, böylece tamamen kıllı olacağım ve kadına benzemeyeceğim" der. Diğer bir komedide, Aristophanes, efemineliğiyle ünlü çağdaşı oyun yazarı Euripedes'e Agathon'a cilveli bir eda ile "her zaman yanında bir tıraş bıçağı bulunur. Onu bir saniyeliğine bana versene" dedirtir. Tıraş bıçağı, erkeğin değil, kadın tuvaletinin gerekli aracıydı.

Yunanlılar ile Hititler ilk kez İÖ 12. yüzyılda ilişki kurdular. İki Uygarlık eski Yunanlıların ya da Akaların Dorlardan kaçmak için Anadolu'nun Ege Denizi kıyılarında kurdukları kolonilerin bulunduğu topraklarda karşılaştılar. Hititliler sakal uzatmayı Yunanlılardan görerek benimsediler. 12. yüzyılın ortasından

önceki anıtlarda Hititler tıraşlı gösterilir; sonrasında sakallıdırlar. Yunanlılar için, bu dönem hikâye anlatıcılarının evlerinden uzaktaki göçmenleri hararetlendirmek için masallar oluşturdukları dönemdir. Masallarda Aka kahramanları tekrar tekrar anlatılarak yaşatılırdı. Eski çarpışmaların bazılarında Yunanlılar sakalsız Hitit savaşçılarını küçümseyerek "kadın savaşçılar" olarak adlandırmış veya Hititleri kadın zannetmiş olabilirlerdi.[1] İki durum da herhangi bir Yunanlı hikâye anlatıcısının hayal gücünü yeni bir temayla -erkeklere boyun eğdiren bir kadın ırkının gelişiyle Bellerophon'un, Herakles'in ve Theseus'un kahramanlıklarını arttırma şansına kavuşması- ateşlemiş olabilirdi. Aka dünyası, kahramanların hikâyelerini canlandıracak yeni maceralara susamıştı. "Kadın savaşçıların ırkı gerçekten varolmuş olabilir mi?", o zamanlar devamlı sorulması gereken bir soruydu. Yeterince sık ve uzun süre tekrarlanan bir soru kendi karşı etkisini oluşturur ve sonra soru gerçeğin içinde bir temeli farz edilir kılar. Bu noktada soru iddiaya dönüşür ve eğer iddia etkileyici ve mükemmelse mit ortaya çıkar.

Hitit giyiminin en ayırıcı özelliği olan, ucu kalkık bot bir Hitit figürünün tasvir edildiği her yerde ortaya çıkar. Aslında kar ayakkabısı olan aynı bot British Museum'da Townely Koleksiyonundaki terra-cotta parçalarında Amazonlarca giyilir. Hattusas'taki taşların üzerindeki Hitit tanrılarının ellerinde tuttukları

1 Amazonların temel niteliği olarak sakalsızlık Sir Phihip Sidney'in ilk kez 1590'da basılan Arcadia'sında tekrarlandı. Kahraman Zelmane, Amazonların topraklarında genç kadınlar tarafından yenilgiye uğratıldıktan sonra, meydan okuduğu seksen yaşında bir kadın tarafından dövülür. Zelmane şöyle nakleder: "Kadın canımı bağışlayarak karşılığında silahsız bir Amazon kılığına girmem ve sakallarım uzayıncaya kadar yeminimi tutmam koşuluyla beni esaretten kurtardı."

Shakespeare'e göre kavgacılığın ve sakalsızlığın birleşimi açıkça Amazonluğu gösteriyordu: "Amazonlu çenesiyle önünde kabaran dudakları sıkıştırdığında" (Coriolanus, II. ii).

çift kenarlı balta, 800 yıl sonra, tek dayanakları destan şairleri olan heykeltıraşlar ve ressamlarca Amazonların ellerine yerleştirildi. İlk önce kaybolmuştu. Hitit istihkâmlarının sessiz, sorgulanmamış harabeleri -uzun düz dev blok sıraları- çamurdan barakalar için rüzgâr perdesi görevi yaptı. Babil'i fetheden, Mısır'la başarıyla savaşan, Anadolu'yu ele geçiren güç, Amazonlar olarak yeniden doğmak üzere yeryüzünün hafızasından silinmişti.

En rahatsız edici köken teorisi üçüncüsüdür. Amazonların, erkekleri boyun eğdiren işler yapmaktan zevk alan diğer bakire masallarını üreten kültürün olgunlaştırdığı hayal ürünleri olduğunu öne sürer. Teori Yunanlı kızların, özgür bir ortamda yetiştirildiklerini ve erkek çocuklarla fiziksel olarak yarışmak için eğitildiklerini ve cesaretlendirildiklerini ima eder. Eğer kanıtlar uygun olsaydı, Amazonların özgür kadının hedeflerinin romantize edilmiş abartılması oldukları önsavı hatasızca ortaya çıkardı. Bu durumda Hippolyte ve Penthesilea, bütün kadın özelliklerinin tanrısallaştırılması olarak savaş ve av tanrıçaları, Athena ve Artemis'in yanında yer alırlardı. Fakat kanıtlar, bulundukları şekliyle, erkeksi küçük kızlardan değil, evcilikten yanadır.

Sparta hemen kendini en uygun beşik olarak gösterir. Eski Yunanistan'ın hiçbir yerinde bireyin devlete boyun eğişi bu düzeyde değildi. Sparta sertlikle yönetilen ve hepsinden önemlisi askeri bir devletti. Vatandaşlarının ticaret ve üretim yapması yasaktı ve ticarete karşı kesin ilgisizlikleri Amazonya'yı andırıyordu.[1]

1 Eskilerin, aralarında Apollonius Rhodus'un'da bulunduğu birçoğu, Amazonları, en azından savaş alanının dışında, ilgileriyle onurlandırmayı reddederler. Amazonlar "adalete saygı duymadılar... acı verici küstahlık ve Ares'in işleri tek ilgilendikleriydi" (Apollonius, II. 989-91).

Benzer şekilde seçkin 18. yüzyıl dil bilimcisi, yazarı ve nüktecisi Dr. Samuel Johnson şöyle der: "Antik Amazonların karakterleri sevimli değil,

Doğumlarından hemen sonra iki cinsten Spartalı bebekler, yaşlı erkeklerden oluşan Sağlık Koruma Komitesi'nce incelenirdi. Eğer sakatsa, zayıfsa ya da herhangi bir hastalığı varsa Komite soğuktan ölmesi için Taygetus Dağı'nın doruğuna bırakılmasını emrederdi. Bu insafsız değerlendirmeyle, Spartalılar soylarını korurlardı. Kadınlar küçük yaşlardan itibaren jimnastik egzersizlerine katılırlardı. Mızrak ve disk atmada, güreşte ve koşuda -bazı yazarlar erkeklerle olduğunu söyler- yarışırlardı. Böylesine çetin çalışmaların sonucunda kadınlar sıradışı şekilde idmanlıydılar. Aristophanes'in Lysistrata'sında Atinalı bir kadın olan Lysistrata, Spartalı Lampito'yu karşılar, "Oh, sevgili Spartalı, Oh, Lampito, hoş geldin! Ne kadar güzel görünüyorsun tatlım. Görünüşün nasıl da taze, bedenin nasıl canlı. Bir öküzü boğazlayabilirsin!" "Evet" diye yanıtlar Lampito, "Sanırım yapabilirim, çünkü Castor ve Pollux'la birlikte jimnastik ve yüksek atlama çalışıyorum." Ve aşkın şairi Propertius (İÖ 1. yy.) son derece sağlıklı ve canlı Spartalı bakireler hakkında şarkılar söyler ve onları Amazonlara benzetir: "Sparta, senin güreş alanların beni şaşkınlığa düşürür, bir kız bir erkekle güreşirken çıplak vücudunu utanmadan sergileyebilir, attıkları topları yakalamaya imkân yoktur, çengelli sopanın çevrilen çemberdeki kıvraklığı mahir eller gerektirir, ırkın en yüksek amacına ulaşmış kadınlar toza bulanmış dikilirler ve sert, çetin, karışık dövüşlerde yaralansalar da ayakta kalırlar, yumrukları örten eldivenler sevinç içinde, şimdi saçları buzlarla kaplı, tazılarını Taygetus'un uzun dağ sıralarından geçiriyor, şimdi kılıcını karlı kınına sokuyor ve başını, Thermodon Nehri'nde göğüsleri çıplak yıkanan Amazonların savaşçı kalabalığı gibi içi boş bronzla örtüyor..."

---

korkunçtu. Yalnızca yay germekle ve savaş baltası savurmakla uğraşan bir el pek de narin olamazdı. Güçleri gaddarlıkla kazanılırdı, cesaretleri vahşetle şekillendi ve onların örneği sadece erkeklerle kadınların birlikte daha iyi yaşadıklarını gösterir." (*Universal Magazine,* Nisan 1785, sayfa 180).

Başka benzerlikler de ilgi çekicidir. Bir grup Spartalı kadının Messenianlara karşı kazandıkları zaferin anısına Savaşçı Afrodit için bir tapınak diktiklerine dair bir efsane vardır. Savaştan önce Spartalılar Amazonlar gibi Avcı Artemis'e adaklar verirlerdi; ve Plutarkhos'un Spartalı erkekler hakkında söyledikleri aynen Amazonların cesurluğuna uyar: "Onlar savaşmadıkları zaman savaş için hazırlanan dünyadaki tek askerlerdi."

Yine de Sparta ve Amazonya arasındaki çok belirgin ve ümit verici görünen bu benzerlikler ne yazık ki yüzeysel ve aldatıcıdır. Kadın atletisizmi, askeri totaliterlik, ortak bir tanrı ve kadınların erkeklere askeri açıdan üstün geldiğine dair tek, bulanık bir örnek yeterli değildir.

Spartalı kızların erkek çocuklarıyla güreştikleri ihtimali güçlüdür, fakat en iyi ve güçlü güreşçinin kim olduğuna karar vermek için yapılan dişe diş müsabakalar olarak mı, yoksa gençlere özgü eşek şakaları olarak mı güreştikleri asla belirtilmez. Lysistrata'da kadınlar erkekleri evde tutmak için seferberlik düzenlerler. Fakat silahları savaş baltası değil, seks grevidir. (Garip bir şekilde Spartalı erkekler iki kez Spartalı olmayan kadınlarca savaşı terk etmeye zorlandılar. Sparta kralı Charillus Tegea'ya saldırdığında, şehrin kadınları tuzak kurarak beklenmeyen bir hücum gerçekleştirdiler ve ordusunu dağıttılar. Daha sonraları kadın şair Telesilla, Argos'un duvarlarını koruyabilecek kadar iri yarı kadınlardan oluşan bir grubun başına geçti, Spartalılar kadınlar tarafından yenilmenin mahcubiyetini yaşamaktansa geri çekildiler.) Bütün eğitim kadınları savaşçı yapmak değil, savaşçılar doğurmaya uygun hale getirmek üzere düzenlenmişti. Yumuşaklıktan ve kadınsılıktan kurtarılmışlardı fakat oy verme hakları yoktu ve hizmetkârlıkları evlilik ayinindeki bir töreyle vurgulanırdı. Gelin, damat tarafından ebeveynlerinden sahte bir kaçırmayla "çalınır" ve yeni evine götü-

rülürdü.[1] Festivallerdeki hareketlilik birçok Spartalı kızda (her yerdeki birçok kız için de böyle değil midir?) çapkın bir âşık tarafından kaçırılma arzusu uyandırırdı ki bu hiç Amazonca değildir. Sparta da ekilen etnik tohum, aynı zamanda Amazonlara rollerin değiştirilmesinde önayak olan tohumdur; güzel kadın genç erkeğini yakalayarak, pürüzsüz omuzuna atıp kaçırır. Spartalıların kısır sanatında ve edebiyatında da Amazonlarla ilgili bir iz yoktur. Sparta'da yapılan Laconia seramikleri insan değil, yaratık süslemeleriyle göze çarpar. Bugün var olan çok sayıdaki Amazon seramikleri arasında hiçbiri kesin olarak Sparta'ya mal edilememektedir.

Bir mitin filizlenebilmesi için yaratıcılığın verimli toprağına ekilmesi gerekir. Amazonlar gibi Spartalılarda birey devletin isteği doğrultusunda hareket ediyordu, bu savaşçılar yaratmak için bir avantajken, entelektüellerin, sanatçıların ve tarihçilerin gelişimi için felaketti. O zaman hata buradadır. Sparta tek başına, hoşgörüsüzce çevredeki toplumların etkilerine direndi ve vatandaşları yeni fikirlere ve eskilerin gelişmesine karşı kapalı kaldı. Askeri şöhreti artarken bile Sparta fosilleşmeye başlamıştı.

Amazonlar barbarların mitik sembolleri olarak, Dor akıncılarının önünde Yunan topraklarından Anadolu'nun batı kıyılarına kaçan Akaların geldiği bölge olan İonya'yla yakın ilişkidedirler. Eğer Amazonlardan iz arayan biri varsa, eski çoğrafyada İonya'ya dahil edilen Yunanistan'ın Chio Adası dikkate değerdir. Orada İS 3. yüzyılda hâlâ atletik eğitim modaydı. Athenaeus,

1 Sparta düğün töreninin gelinle damat arasında yapılan halka açık bir güreş müsabakasıyla başladığına dair tezat bir ritüelden bahsedilir. Müsabakadan sonra gelinin başı tıraş edilir, erkek elbiseleri giydirilir (tahminen bir oğlan doğurmasını sağlamak için) ve karartılmış bir odadaki saman yığınının üzerine bırakılırdı. Damat yavaşça içeri girer, zifafla evliliği tamamlar ve eski yatağına dönmek için ayrılırdı. (Diner, sayfa 145).

Chias'ta diye yazar "yalnızca stadyuma ve koşu parkurlarına çıplak genç kız ve erkeklerin yarışmasını seyretmek için gitmek bile haz vericidir." Sparta karma güreşlerindeki yarışmaların gerçekliği hakkında bilgimiz yok. Yine de güreşmek kelimesi kavramalar, atmalar ve kaçmalar konusundaki bilgileri ima eder. Öyleyse maçlar hazırlıksız çocuksu ev dövüşlerinden öte bir şeydi. "Genç kızlar" oğlan çocuğuna benzeyen küçük kızlar değil, bakirelerdi ve rakipleri olan "genç adamlar" da saçlarını çeken afacan çocuklar değillerdi. En azından bu kadarı, her şekilde açıkça belirtilmiştir.

Amazonlara dair ilk belirsiz düşüncenin, delişmen bir kadın avcının yerel bir kabadayıya keyifle meydan okuyup onu çimenlere çivilemesiyle doğduğu fikri pek mümkün görünmez. Amazon mitini -eğer mitse tabii- açığa çıkaracak kesin delili bulabilmemiz de aynı ölçüde mümkün değildir. Güreş Amazonların varlığına ilişkin tartışmalarda hâlâ önem arz eder, çünkü Amazonların ortaya çıkmasını sağlayacak fırsatı yaratmış olabilir. Bugünün bilginleri Yunan kızlarının spora katılımını görmezden gelmeye eğilimliler. Aynı kayıtsızlık Amazonlar için gösterilemez. Eğer Amazonlar silahlı savaşçı kadınlar değilse o zaman pekâlâ bir grup istekli, yüksek ruhlu, vücutlarını, daha sonra Amazonların iki sefer arasında savaşçı yönlerini korumak için yaptıkları gibi, devamlı çalışmayla güçlendiren bakireden türemiş olabilirler.

Eski Yunan'ın erkekleri atletizmdeki kadın etkisini yok etmek için ellerinden geleni yaptılar. Olimpiyatların sertçe uygulanan kurallarından biri kadınları katılmaktan ve izlemekten alıkoyardı. Yalnızca Olympia'daki Demeter -Chamyne'in rahibesi- Oyunlar'a katılabilir ve beyaz, mermer bir altardan izlerdi. Kaçamak bir bakış atmak için ağaca tırmanan bir kadın eğer yakalanırsa, ölüsü Typacan Dağı'ndan atılırdı. Bu akıbetten kurtulabildiği

söylenen tek kadın Pherenice idi. (Callipateira diye de çağrılır.) Duldu ve kendini boksör olan oğlu Peisidorous'un erkek çalıştırıcısı olarak tanıttı. Oğlunun zaferinin heyecanıyla, rolünü unuttu ve onu bir anne gibi kucakladı. Oğlu gibi babası ve kardeşleri de Olimpiyat şampiyonları olduğundan affedildi. Bununla birlikte, onu yargılayanlar o zamandan sonra bütün çalıştırıcıların Oyunlar'a çıplak katılmasına karar verdiler. Daha sonra kadınlar için getirilen yasak kaldırıldı ve seyirci olarak kabul edilirken, hiçbir zaman yarışmalarına izin verilmedi. Sonraları kadınlar Olympia'da Hera'nın onuruna Heraia diye anılan kendi oyunlarını düzenleyecek denli erkek önyargılarının üstesinden geldiler. Heraia'da, Olimpiyatlar gibi dört yılda bir, Elis'in On Altı Kadını diye bilinen yetkili komitenin kontrolünde düzenlenirdi. Etkinlikler yaş gruplarına göre koşulan 160 yardlık bir parkurdaki koşu yarışlarını kapsardı. Yarışçılar saçlarını bağlamadan koşarlardı ve dizlerinin üzerine gelen ve sağ omuzu göğsün altına kadar açık bırakan bir kiton giyerlerdi. Galipler ödül olarak zeytin yaprağından taçlar ve Hera'ya kurban edilen inekten pay kazanırlardı. Ayrıca, isimlerini taşıyan heykellerini dikmelerine izin verilirdi.

Kadın atletizmi popüler mitlerde tekrar ortaya çıkar. Nemea aslanını alt eden Herakles'in rakibi Lapithlerin kralı Hypseus ile nehir perisi Chlidanope'nin kızları Cyrene olur. Cyrene çevik bir avcı ve Peneus Nehri'nin kıyısındaki kraliyet sürülerinin ve davarlarının koruyucusudur. Pindar "Dokuzuncu Pythia Lirik Şiiri'nde şöyle yazar: "O ünlü olmak peşinde ortaklıkta dolaşmaktan hoşlananlardan değildi, fakat bronz mızraklarla ve kılıçla vahşi av hayvanlarına karşı dövüşür ve onları katlederdi." Aslanlara saldırırdı. Bir gün egzersiz yapmak için bir aslanla dövüşürken Apollo onu gördü. Bu "cesur, korkudan uzak, usta kavgacı kadına" hayran oldu. Apollo bu kudretli güzele âşık

olarak onu Libya'ya (Amazonların bir kolunun anayurduna) götürdü ve onuruna Cyrene kentini kurarak onu özellikle avcılara ve çiftçilere karşı konuksever bir bölgenin yöneticisi yaptı. Cyrene karşı koyulmaz avcı-atlet olarak dikkatimizi çeker. Buna karşın o, kendisini bir basamak yukarı çıkarıp tomurcuklandıracak ve mızraklarını canavarlardan erkeklere çevirerek kadın avcılardan oluşan bir ırkı türetecek mit yapıcısından yoksundu. Cyrene gelişmemiş bir Amazondu.

Her istekli, atletik Yunanlı kız, cesur kahramanlar Herakles ve Theseus'un düşlere daldırdığı oğlanlar gibi, Atalanta'nın hikâyeleriyle heyecanlanırdı. Cyrene'nin Atalanta'dan önce yaşayıp yaşamadığını şu anda bilemiyoruz. Fakat eğer mitolojide Amazonlara dair verileri derinlemesine incelersek, bu durumda Cyrene daha önceki bir döneme aitmiş gibi görünür. O Atalanta'nın öncesel bir tasvirine, yarı bitmiş taslağına benzer. Atalanta bağımsız kadının nihai şekillenişidir. Güzelliği ve yetenekleri, koşuda, avcılıkta ve güreşte gölgede bıraktığı erkek şampiyonlarda aşk ve kıskançlık uyandırır.

Atalanta'nın öyküsü temelde birbirinden bağımsız beş hikâyeden oluşur.[1] Üçü -çocukluğu, Calydonian domuz avına katılışı ve çevikliği- bugün okula giden çocuklar için tanıdıktır. Argonaut olarak oynadığı rol ve Peleus'u adamakıllı dövmesi, hikâyesinin antolojistler tarafından sıkça atlanan bölümleridir.

Özet olarak hikâyesi şöyledir. Bir kızının doğması yüzünden hayal kırıklığına uğrayan babası onu bir dağa terk etti. Artemis

1 İki Atalanta temelde anne babaları ve kişilerle, yerler konusundaki küçük farklılıkların dışında aynı maceraların kahramanlarıdırlar. Arkadialı Atalanta Zeus'un ve Clymene'nin kızıdır ve Milanian ile koşarken yenilir. Bocatialı Atalanta Schoeneus'un kızıdır ve Hippomenes tarafından yenilgiye uğratılır. Apollodorus Peleus'un fırlatılması kahramanlığını sadece Arkadialı Atalanta'ya atfeder. Birçok modern bilgin Arkadialı Atalanta'nın bir kralın kızı olarak, bilinen destanlara dahil edilmeden önce tanrıça olduğuna inanır.

ufaklığa acıdı ve ona kendi işlerini öğretmek üzere yol gösterip yetiştirerek avcılar tarafından bulununcaya kadar göz kulak olmak üzere dişi bir ayı gönderdi. Delphi'deki kâhin ona evliliğe karşı öğüt verdi ve evlenirse mutluluğu bulamayacağına dair uyardı. Atalanta bu yüzden erkeklerin bulunduğu çevrelerden kaçındı. Kendini avlanmaya verdi ve öldürdüklerinin listesine kendisini ormanda takip eden iki santoru da ekledi. Sonunda yalnız yaşamından sıkıldı ve Altın Postu aramak üzere Argonautlara katıldı. (Bazıları İason'un bir sürü erkeğin arasında tek bir kadın olmasının birliği bozucu etkisinden korkarak onun tayfalara katılmasını reddettiğini söyler.) Daha sonra Calydonian domuz avında eski bir Argonaut ve sevgilisi olan Meleager'e eşlik etti. Domuz öldürüldükten sonra Meleager onu postla ödüllendirdi. Bir kadına böyle bir onur verilmesi diğer avcıları çok öfkelendirdi ve Meleager öfkeli karşı çıkışları yüzünden iki amcasını öldürdü. Avdan sonra Meleager ve Atalanta aşk için zaman buldular. Atalanta hâlâ bakire rolü oynadığından bebeğini dağa terk etti ve çobanlar bebeği kurtardılar. Meleager amcalarını öldürmesinin ardından öldü ve Atalanta ustalığını topluma sergilemeye girişti. Iolcus kralı Pelius için düzenlenen oyunlarda kahraman Peleus'u güreşte mağlup etti. Erkeksi başarıları babasıyla barışmasını sağladı. Babası onun artık evlenmesini istiyordu. Atalanta bunu bir şartla kabul etti, kendisine talip olan önce koşuda kendisini geçmeliydi, kaybedenleri ise öldürecekti. Güzelliği birçok idmanlı koşucunun gözünü kararttı ve başlangıç çizgisine kendilerine güvenerek ayaklarını bastıkları halde hırçın kız hepsinin nefesini kesti. Birçok galibiyetten sonra, yakışıklı yüzüyle bir an için kararını yumuşatan Hippamenes'le yarıştı. Amazonlar gibi onun da görünüşü öylesine çekiciydi ki insafsız tercihlerine karşın ayaklarının dibinde sıraya giriyorlardı. Şair Hesiod (İÖ 8. yy.) onu, çıplak Hippomenes'in yanı

başında yarışın başlangıcındaki yerini aldığı sırada anlatır. "Sonra karşısına zarif bilekli bakire eşsiz güzelliğiyle çıktı. O sertçe bakınırken etrafında büyük bir kalabalık toplandı ve ona bakan bütün erkekler büyülendiler. Hareket ettiğinde batı rüzgârının nefesi körpe göğüslerinin üzerindeki parıldayan kumaşı kımıldattı." Hippomenes, onu Aphrodit'in verdiği üç altın elmayla oyalayarak yarışı kazandı. Yeni evliler mutluluktan, tanrıçaya şükranlarını göstermeyi unuttular ve bir tapınakta sevişerek saygısızlık ettikleri için aslanlara dönüştürülüp Kibele'nin savaş arabasına koşuldular. Atalanta'yı Amazonlarla ilişkilendirirken, dramatik kişiselleştirme yoluyla kesin bağlantılar kurulabilir. Meleager, Atalanta, Herakles ve Peleus iki hikâyede de rol oynarlar. Birinde Meleager ve Atalanta sevgilidirler, diğerinde Amazonya'dan geçerek yolculuk eden iki yoldaş Argonautturlar. Peleus Calydonia avına katılır ve demir-kaslı Atalanta'ya güreşte yenilmesine karşın erkeklerin lideri olarak o kadar ünlüdür ki (kendisi de bir Argonaut olan) Herakles onu Hippolyte'in kuşağını ele geçirmek için yapılan yolculukta yüzbaşı olarak seçer ve oğlu Akhilleus Truva'da Penthesilea'yı katleder.[1]

Amazonlarla Atalanta'yı ilişkilendirmek, bu ırkın Yunan mitolojisinde erkeklere üstün gelen kadınlara dair tek misal olmadığını örneklendirmek açısından gereklidir. İki mit birlikte

1 Herakles İason'un komutasında bir Argonaut olarak gemiye biner fakat Amazonya'ya ulaşmadan çok önce keşif gezisinden ayrılır. (Apollonius I. 1346-58). Bu Yunan mitolojisindeki zaman karmaşalarının tipik bir örneği olduğundan sonradan araya sokulmuş bir kutuplaşma olmalıdır. Herakles Argo'nun güvertesine bindiğinde çoktan bir tanrıydı ve doğal olarak İason'un yerine lider olabilirdi. Diğerlerinin arasında Diodorus bu sorunu Argonautları Herakles'in ziyaretinden önce Themiserya'ya yerleştirerek çözmeyi dener; bu Herakles'in sekizinci işinden sonraki, kuşağı ele geçirmek olan dokuzuncu işinden önceki bir zamana denk düşer. Bu uygunsuz bir alternatiftir çünkü sakin Amazonya kıyılarının Argonautlarca gözaltına alınması ancak Atina yenilgisinden sonra Amazon ırkının azalmasıyla açıklanabilir ve Atina yenilgisi dokuzuncu işten çok sonraya denk düşer. Geleneksel efsanevi Yunan mitolojisi takvimi Atina savaşını İÖ 1256'ya ve Argonautların seferini 31 yıl sonrasına İÖ 1225'e yerleştirir.

incelendiğinde daha önce değinilen Amazonların kaçınılması gereken bilinmeyen tehlikeleri ve barbarlığın tehdidini simgelediklerine dair genel kabul gören açıklamanın baskısını azaltabilir. Belki Yunan milli hafızasının (Rus neslindekine benzer) derinlerinde Atalanta, Cyrene, Procis, Harpalyce gibi Amazonlar ve şimdi kaybolmuş bulunan diğer mitlerde açıklamasını bulan bir şeyler vardı. Örneğin, sadece koşu yarışında dışarı sızan, mitin karanlık tarafını bilmek hoşumuza giderdi. Atalanta'nın yenilen talipleri için planları vardı: "Onları öldürmeme izin verin!" diye babasına rica etmişti. Böylece babası yarışın finaline korkunç bir son eklemişti. Yenilen gence, Atalanta onu bir silahla kovalarken, parkuru silahsız olarak yeniden koşması emrediliyordu. Eğer parkurun sınırları içinde Atalanta'ya yakalanırsa yerde tükenmiş, korkmuş, kan içinde sürünürken öldürülüyor ve kafası stadyumun kazıklarından birine perçinleniyordu. Peleus'u mağlup edişi de bunun bir parçasıdır. Bu cenaze töreni oyunlarında bahsedilen tek güreş müsabakasıdır. (Cyrene de oyunlarda kendisine Apollo tarafından verilen iki av köpeğiyle katıldığı bir yarışmada ödül alır.) Ya Peleus ve Atalanta'ya karşı karşıya gelme hakkı tanıyan daha önce yapılan maçların anlatıları kaybolmuştur, ya da ikili diğerlerinden çok üstün olduklarından birbirlerinin dışında kimseye kendilerini kanıtlamaları gerekmemiştir.[1] Atalanta'nın bir gecede güreşçi olarak ortaya çıkması şüphesiz İason için kürekçilik yaptığı günleri anımsatmalıdır. Gemisi Argo'nun tayfa kayıtlarındaki en güvenilir isimler Atalanta, Spartalı güreşçi Castor ve Spartalı boksör Ploydeures'un isimlerini de kapsardı. Hiç şüphesiz Atalanta gibi coşkulu bir kız ikisinden de ders almış olmalıdır. Peleus acemi

1 Atalanta'yı domuz avında, güreş kıyafetleri içinde, müsabakadan önce kendini yağlarken ve güreşte Peleus'a sarılmış olarak gösteren vazo resimleri ve açıklamaları için bakınız Charles Seltman, IV *Women in Antiquity* (Antik Çağda Kadınlar) Pan Books Ltd., Londra, 1956.

değildi.[1] Pausinias'ın anlattığı bir resimden edindiğimiz bilgiye göre İason'la sık sık güreşiyorlardı. İason gibi büyük bir kabadayının muhtemel ustası olmak bir kız için önemli bir başarıdır.

Maçın farklı bir anlatımına göre, zeytin yapraklarından bir taç için değil, Atalanta'yla evlenebilmek için mücadele ediliyordu. (Taliplerin denenmesi benimsenmişti: Pelias yaşarken kızı Alcestis'in talipleri için bir sınama düzenlemişti. Sınama vahşi bir domuzu ve bir aslanı savaş arabasına koşup yarış parkurunun etrafında bir tur attırmaktan oluşuyordu.) Cenaze merasimi oyunları Meleager'in ölümünden sonra düzenledi; Atalanta romantik açıdan kimseye bağlı değildi. Atletik bir yarışmayı kur alanına çeviren cesur bakireler birçok bölgenin mitolojisini süslerler. Kasları gergin, kazanmaya azimli erkeklerin yatağa atmadan önce genç kızı arenada yenmesi gereklidir.

Atalanta'dan sonra bu gururlu bakirelerin en ünlüsü *Nibelungenlied*'ın kadın kahramanı Brunhilde'dir. Beyaz, parlayan bileğinden ipek bir mendil sallayarak her talibini üç yarışmaya davet eder; çok büyük bir mızrağı savurmak, devasa bir taşı fırlatmak ve atlama. Talip üç yarışmayı da kazanmalıdır yoksa kafasını kaybeder. Sonunda Kral Gunther Sigrid görevi tamamlarken, hareketleri yapar gibi görünerek Brunhilde'i alt etmeyi başarır. Kral Kaidu'nun görkemli kızı ve mükemmel güreşmeye düşkün Aigiarm'a hayran olan yüzlerce Moğol genci bu kadar şanslı değildi. Bir delikanlının Aigiarm'ın tılsımlarına dair gördüğü tek örnek bel kırıcı bir kucaklamanın ardından başını onun topuklarının arasına sıkışmış bulmak ve ceza

1 Peleus hünerli bir güreşçi olmasına karşın kadın rakipleri karşısında sadece 0.5'lik bir başarı kazandı. Atalanta onu yere serdi fakat Peleus deniz tanrıçası Thetis'i kavradı ve tutsak ederek gelini olarak kazandı. Thetis kendini ateşe, suya, aslana ve yılana dönüştürerek kaçmaya çalıştı fakat Peleus Thetis'i kendine boyun eğene dek bırakmadı.

olarak yanında getirdiği atlara el koymasıydı. Masalı duyan Venedikli on üçüncü yüzyıl gezgini Marko Polo; "Kız bu şekilde on binden fazla at kazandı" diye anlatır. "Şüphesiz onu mağlup edebilecek hiç kimseyle karşılaşamadı. Tüm uzuvları öylesine gelişmişti, öylesine uzun ve güçlüydü ki dişi bir dev olduğu söylenebilirdi."

Amazonlara dair geleneksel folklorün temel motifi erkekleri küçük düşürmektir: Onlar kadının üstünlüğünü ispatlamak için mücadele eder.[1] Yarışmalar çoğunlukla topluluk önünde yapıldığından, erkek tüm gücünü ve yeteneklerini ortaya koymak zorundadır ve bir Amazon'un dermansız bıraktığı, elini kolunu bağladığı ve gölgede bıraktığı erkeklik ruhunun psikolojik saldırganlığıdır. Tarzın değişimi, yarışmanın sonucuna karar verenin kızın gücünden çok güzelliğinin olmasıdır, en azından yenilen erkek böyle düşünür. *The Arabian Nights*'de eğlenen bir güzel tarafından üç kez düşürülen Müslüman şampiyon Kral Sharrkan şaşırır ve yenilgisinin nedeninin kızın dolgun kalçalarının görünüşü olduğunu söyler. Bir Hint prensesi talibiyle yaptığı güreş müsabakasını güzel göğüslerinden birini açarak kazanır. İri yarı bir İzlandalı sabırsız âşığının sağ elini ve sol ayağını ezerek cesaretini kırar. Çeşitlemeler sonsuzdur.

İlkel toplumlardan günümüze kadar kur yapma ritüeli şeklinde birebir mücadele devam eder ve medeni toplumlarda gerçekten yaşayan Atalanta'ların ne kadar yaygın olduğunu sanırım hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Bunlar yalnızca iyi hasılat getireceği zaman açıklanır. Kısa bir süre önce telgraf servisleri Hindistan Bombay'dan Baroda'da yüzlerce kişinin kadın güreşçi

1 Bazı kadınlar erkeklerle boy ölçüşme güdülerini onları eğiterek tatmin ederler. İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda Sovyetler Birliği'ndeki erkek atletlerin koçluğunu kadınların yapması hiç olağandışı değildi. Bazı halk masallarında genç savaşçıların ve avcıların kadınlar tarafından eğitildiği ima edilir. Örneğin İrlanda kahramanlık mitolojisinde Cu Chulainn'in askeri eğitimi Kelt ordusundaki kadınlardan Scathach tarafından tamamlanır; ve hile ile mağlup ettiği "Amazon" Aife ile bir aşk yaşar.

Hamida Banu'nun kocasını belirlemek için yapılan üçüncü maçta erkek minder güreşçisi Bob Pahelwan'ı ezdiğini rapor etti. İki ağır sıklet Hamida'nın eğer baba kendisini yenerse onunla evleneceğini vaat etmesi ve Baba'nın yenilirse güreşi bırakmaya söz vermesi üzerine çarpıştılar. Pahelwan bir buçuk dakika boyunca direndikten sonra hayal kırıcı şekilde köşesine çekildi. Hamida Avrupa minderlerinin devlerine meydan okumak üzere Bombay'dan ayrılmayı planladığını açıkladı.

Nitekim, Amazonların tamamen hayal ürünü olduklarına dair teori, sonraki mitler ve gerçek yaşamdaki hiperatletik kadınlarda inandırıcı bir doğrulama bulur. Akla yakın olması açısından sadece "Yapılmış olan, yapılabilir" özdeyişini "Yapılabilir olan, yapılmıştır" vecizesine dönüştürmemiz gerekir. Fakat bununla tatmin olamayız. Teorinin tamamen açıklanabilmesi için mitin ilksel versiyonunun tasarlandığı ana yoğunlaşmamız gerekir. Bu kesinleştirme için Cyrene'e ve Atalanta'ya dönmeliyiz.

Bu iki mitik kadın kahraman Amazon kurgusunun bir bireyle başlamış olabileceğinin delilleridirler ve tartışmayı doğrulayıcı ipuçları sağlarlar. İkisi de uygarlığın Akdeniz çevresinde yoğunlaştığı ve hayal gücünün üstün insanlar ya da canavarlarca etkilenen sonsuz abartmalarla beslendiği bir zamana tarihlenirler. İkisi de garip ortamlarda yaşadı -Cyrene santorların istilasını püskürten tamamen mitolojik bir halk olan Lapithlerin arasında, Atalanta ise ıssız, ulaşılmaz dağ geçitlerinde ve mağaralarda yaşadı. İkisi de inziva içinde çiçeklenerek cesaretlerini güçlendiren kaynağı vahşi hayvanlarla eğlenerek buldu: Cyrene aslanlarla güreşti. Atalanta ayılarla boğuştu. İkisi de avcıydı. Cyrene bunun yanında çobandı, sahip olanları çekici bir gizemle örten yalnız meslekler. Mızrak temel silahlarıydı; yol göstericileri uçan oktu. İkisi de azizce gizliliklerini ve özgürlüklerini bıraktılar; Cyrene Apollo'ya hizmet vermek için, Atalanta İason'la birlikte yolculuk etmek için. Yukarıda anılanların hepsi, Kafkas

Dağları'nın ve Hespera'nın uzak, sisli kayaklarında olgunlaşan, atları evcilleştirip süvarilerin kullanması için eğiten savaşçı avcı topluluğu olarak Amazonları anımsatır.

Ne zaman ortaya çıkarsa çıksın, insanların yollarından uzakta, güzel, kendine yeten, sürüleri koruyan ya da vahşi hayvanları avlayan, kadın avcılar ve çobanlar, sanatçıları büyülemiştir. Donuk fakat ihtiyatlı ya da ağaçların arasında parıldayan uyluklarının üzerinde uçuşan kitonu ve elinde yayıyla uçar gibi bir an için görünüp kaybolan heykelsi pozlarda gözlemlenen onlar, yabansı, egzotik, büyüleyici yaratıklardı, şiirsel düş ve fantezi için kışkırtıcıydılar.

Tüm bu kurgu, hayalperest bir masal anlatıcısının -Atalanta'yı ve Cyrene'i kadın atletizminin olgularından yaratan tatlı gencin- işiydi; öyle biri ki eski günlerde nadiren üstün erkekliği sayesinde alkışlanan ama onun kadar yetenekli olmayan kasabanın kadın ve erkeklerince saygıyla el üstünde tutulan biri. Baskın kadının pasif erkekte yarattığı etkinin farkında olmak için modern bir davranış psikoloğunun klinik davalar kitabına başvurmamıza gerek yoktur.[1] Bilge Ovid güçlü Atalanta'nın Hippomenes'e bakarken hissettiği aşkı, kendi erkeksiliğinin tesirini süzgeçten geçirirken kendini bilinçsizce tanımlayışını "Ah, genç yüzü ne kadar da kıza benziyor!" diye düşündürerek yazar.

Amazonların hikâyesi bir kez başladıktan sonra aynı yaratılıştaki her hikâye anlatıcısı tarafından hayal ürünü ayrıntılarla ilginçleştirilmiş, duydukları her ayak sesi bir Amazon kraliçesinin zafer dolu uzun adımlarına dönüşmüş ve o kendisini güçlü kollarıyla kaldırıp alaycı kahkahalarla çadırına hapsederken ha-

1 Amazonların seksüel cazibesini pasif mazoşist erkeklerle sınırlamak çok zordur. Glamazon Amerikan argosunda olağandışı irilikteki şov kızlarını tanımlamakta kullanılır ve cazibeli kadınların gece boyunca süren müsabakalarına verilen unvan pajamazondur.

karete uğramanın soluk kesici heyecanını hissetmiştir. Mit, Yunan toplumu kas gücünden beyin gücüne geçene kadar yüzyıllar boyunca ayrıntılarla zenginleşmiş, sonra kadın savaşçılar zaman dışı ve doğallıktan uzak bulunarak hikâye bilinçüstüleştirilmiştir. Amazonlar efsanelerde daha da zenginleşerek, fakat kadın üstünlüğü zayıflatılıp ırkları barbarlığın cisimlenişi olarak tekrar tanımlanarak devam etmişlerdir.

Yeni Amazon mitinin yaratıcıları, korkak bir azınlığın bütün çağlar boyunca ideali olan savaşta kadın imgesine karşı erkekçil bir Yunan çoğunluğudur. Alay edilme veya sapıklıkla suçlanma korkusu inancın kendini ortaya koymasını engelledi. Yine de erkeğin yüceltilmiş pozisyonu standartlarını kabul ettirmesine ve cinsel arzusunu gem vurulmamış bir yetkiyle tatmin etmesine olanak tanıyordu ve Amazon ideali toplumsal ahlakı ihlal ediyordu. Roma İmparatoru Commodus, anlaşılamaz biçimde, cariyesi Marcia'yı Amazon gibi giydirmekten ve kendisi de aynı şekilde giyinerek sıçrayıp oynamaktan zevk alıyordu. Ortalıkta bu şekilde giyinip dolaşma hayalleri kuruyor fakat bu dehşetli manzaranın yaratacağı kesin skandal onun şehvet düşkünü cüretini bile bastırıyordu. Kendini Amazonius soyadını kullanarak, yılın ilk ayına Amazonius ismini vererek ve mektuplarını bir Amazon mührüyle damgalayarak teselli etti.

Öyleyse Amazonların gerçekdışı bir kurgu olduklarına dair teori, yumuşak bakışlı ve duygusallığa eğilimli bir hikâye anlatıcısına dayanır. İonya'da bir tepeciğe uzanır ve uyku getiren yaz alacakaranlığında heykel gibi bir kadın çobanın yırtıcı bir hayvanı sürüden uzaklaştırışını izler. Tehlike uzaklaştırıldıktan, çoban ve koyunları gözden kaybolduktan çok sonra görüntülerinin ılıklığı sürüp gider. Ve zarif hikâye anlatıcımız, zihni altın düşüncelerle altüst olmuş halde kendini, Karadeniz'in güney kıyıları kadınlardan oluşan bir ordunun kokusuyla dolana kadar, bir yığın arzulu düşünceye verir.

Dördüncü ve sonuncu olan, Amazonların silahlara hibelerden (iyi tıraş olmuş erkeklerden değil, sakalsız kadınlardan) türediklerine dair köken teorisi, birçok tarihçi tarafından tasvip edilmiştir.

Bazı otoriteler arasında Heradotos'un anlattığı, daha önce bahsedilen Libya'nın Ausean bakirelerinin savaşının aslında Plato'nun Athena'yla özdeşleştirdiği Libyalı bir tanrıça olan Neith'in bakire rahibelerinin mücadelesi olduğuna dair çekişme vardır. Çekişme ayrıca rahibelerin savaşlarını tasvir eden eski ikonların saf gezginlerce yanlış anlaşıldığını ve sonuçta savaşçı rahibelerin tanımlanmasından bir kadın savaşçı ırkı anlamı çıkarıldığını da kapsar.

Bazıları Amazon kelimesinin Yunanca "göğüssüz" kelimesinden değil "ay-kadınları" anlamına gelen Ermenice bir kelimeden türediğini telakki ederler. İlk kadın düşünürlere göre ay sadece gelgit olayını temsil etmenin ötesinde âdet görmek ve doğurganlık arasındaki akışı da temsil ederdi. Karadeniz'in güneydoğu sahillerinde ay tanrıçasının rahibeleri silah taşırlardı, bu yüzden hilal şeklindeki kalkan aya dair sembolizme vakfedilir ve Amazonların neden bir ay tanrıçası olan Artemis'e tapındıklarını ve bazen "ay-bakireleri" diye anıldıklarını açıklar.

Atina'ya yapılan seferde Kraliçe Oreithyia Themiserya'dan ayrıldı ve yanlış yoldan -doğuya doğru- Karadeniz'in etrafından gitti. Görünüşte bu İskitli müttefikleriyle buluşmak içindi. Yüzlerce mil kazandıracak çok daha kısa bir rota, batıya doğru gidilerek kuzeyden inen İskitlerle Trakya'da buluşmak üzere tutulabilirdi. Oreithyia'nın rotası izlenecek askeri bir rota olarak anlamsızdı, fakat dinsel bir hac seferi olarak fevkalade doğruydu. Amazonların kışın buz tutan Kimerya Boğazı'nı geçtikleri söylenir, sergiledikleri büyülü cesaret ve beceriklilik tarihsel gerçeğin ne olduğunu gizler. Boğazın bir yanında şu anda Kırım diye bilinen bölge uzanır ve Kırım'ın güneybatı ucunda Cher-

sonesus (nasıl göze çarpıcı biçimde Libyalı Amazonların başkenti Cherronesus'a benziyor!) şehri vardı. Chersonesus Artemis'in, erkek kurbanları, özellikle yabancıları katleden rahibelerinin, vahşi Taurian kültünün yuvasıydı. Burada daha sonraları Agamemnon'un ve Clytemnestra'nın efsanevi kızı Iphigeneia rahibe oldu ve tutsakları kurban etti. Amazonlar uzun rotayı pekâlâ Chersonesus'ta tapınmak için izlemiş olabilirler fakat rahibelerin kitlesel hacı çok daha olanaklı bir alternatiftir. (Dördüncü yüzyılın ortamı düşünülürse.) Artemis birçok soyadı altında Chersonesus'ta olduğu gibi Amazonların öykülerinin bazı çeşitlemelerinde kurdukları söylenen Efes Artemisum'unda da silahlı rahibelerin refakatindeydi.

19. yüzyıl Oxford profesörü A.H. Sayce'ın savunduğuna göre Hititler dinin kapısından bulmacaya yeniden girerler. Şöyle iddia eder:

"Amazonlar, inancı, ilerleyen Hitit ordularıyla birlikte Kargamış'tan yayılan Asyalı tanrıçaların rahibelerinden başka bir şey değildirler. Tanrıçaya silahlı rahibelerden ve hadım edilmiş rahiplerden oluşan bir grup Ma adı altında hizmet ederdi, örneğin Kapadokya'da Komana'da altı binden fazlası onu bekliyordu. Aslında Komana ve Efes gibi belirli şehirler onun hizmetine adanmıştı ve bu yüzden nüfusun büyük bir kısmı kudretli tanrının silahlı elçileri olmuştu. Bu elçiler genellikle, eskiden Efes'te olduğu gibi kendisini 'kraliçe-arı' olarak adlandıran yüce bir rahibenin emrindeki kadınlardı. Efes Yunanlıların eline geçtiğinde, burada tapınılan tanrıça Yunanlıların Artemis'iyle özdeşleştirildi ve yüce rahibenin yerini yüce rahip aldı. Fakat Artemis'in rahibesi, eski İsrail'in en büyük kadın peygamberlerinden birinin isminin Deborah ya da 'Arı' oluşunu hatırlatırcasına 'arı' olarak anılmaya devam etti ve tanrıça Hititlerin zamanındaki formuyla tasvir edildi. (Arı, Amazonların taptığı Efes'teki Arte-

mis Polymastus'un simgesiydi.) Başında *mural* çelenk diye anılan taç vardı. (Amazonların Artemis Polymastus'unun başında da vardı.) Bu tacın Hitit kökenli olduğu Boğazköy'de (Hattusas) bulunan resimlerle kesinlik kazandı... Artemis'in kutsal hayvanı oğlak da Hititlerden gelmedir.[1]

"Kapadokya'dan gelen, Anadolu'yu fetheden ve Efes Artemis'ine tapınılmasıyla yakından bağlantılı olan Amazonların 'kargıyla silahlanmış' ordusu, onuruna kalkan ve yayla dans ettikleri Hitit tanrıçasının rahibelerinden başka bir şey olamazlar. Eski sanatta Amazonlar Hitit tuniği giymiş ve Boğazköy'deki kayaların üzerindeki bazı Hitit tanrılarının ellerinde tuttukları çift kenarlı baltanın aynısını savururken tasvir edilirlerken Yunan şairlerinin yakıştırması olan kargı Karabel'in savaşçılarını hatırlatır. Amazon mitini onların Hitit tanrıçasının silahlı rahibelerini simgeledikleri ve Anadolu'daki Hitit imparatorluğu geleneğinin Batıya varışlarının hikâyesinin etrafında geliştiği savı olmadan açıklayamayız. Kurdukları söylenen şehirler Hititlerin yönetimindeki yerleşimler olmalıdır."[2]

Sayce'in sözleri Hititlerin tamamen kurgusal bir kadın savaşçılar ırkının ortaya çıkmasına neden olan model olduklarına dair teoriyi desteklemesi açısından yararlıdır. Geçen yüzyılın bir diğer bilgini olan Adolph Holm da Amazonların "Pontus'ta Cumana'daki tanrıça Ma'nın tapınağındaki savaş danslarıyla savaş egzersizleri yapan bir kadınlar ırkı hakkında hikâyelerin ortaya çıkmasına neden olan rahibelerin şiirsel bir dönüşümleri" ol-

1 Artemis her cinsten hayvanı severdi ve birinin onun için kutsal olduğu söylenebilirse o da oğlak değil, dişi geyiktir. Sayce'in anlattıkları hiç şüphesiz Maraton Savaşı'na dairdir, savaştan önce Spartalılar Artemis'e bir oğlak kurban ettiler ve daha sonra zaferin her yıldönümünde 500 oğlak kurban ettiler.

2 A.H. Sayce, *The Hittites* (Hititler), The Religious Traet Society, 1925, sayfa 101-3.

duklarını iddia ederek aynı görüşü paylaşır.[1] Fakat Amazonların hikâyesi düşünüldüğünde bu yargılama temel önermesinde çöker. Ana tanrıça Ma'nın ayinlerinin hiçbir yerinde silahlı rahibelerle ilgili kayda rastlanmaz.[2] Sayce ve çağdaşı olan diğerleri Amazonlar hakkındaki sonucu Hattusas'taki "Kral Kapısı" olarak adlandırılan yapının üzerindeki heykelsi savaşçı kabartmasından çıkarmış olabilirler. Diğer eski bilginler kabartmanın esasen birçok açıdan -bacakların üst kısmının göreli olarak daha geniş oluşu ve duruş şekli ve göğüslerin dolgunluğu- kadına benzediğine kendilerini inandırmışlardı. Sağ elinde bulunan savaş baltası kadınsı saldırganlık izlenimini perçinledi ve kapının sessiz bekçisi silahlı bir rahibeden bir savaş tanrıçasına, savaş giysileri içinde bir Hitit kraliçesinden "Hitit Amazonu'na" dönüştürüldü. Figür aslında hiç şüphesiz erkek bir savaşçıya ya da belki de beline kadar çıplak bir savaş tanrıçasına aittir.[3] Berlin'deki göğüsleri aynı şekilde belirginleştirilmiş bronz heykelcik yeterli delili oluşturur.[4]

Yunan mitolojisindeki çok az hikâye Amazonlar kadar zihin karıştırıcıdır. Şu ana kadar ileri sürülen yolların herhangi birinden ortaya çıkmış olabilirler: Savaşçı yardımcılardan, kadın atletizminden, tıraşlı Hititlerden veya silahlı rahibelerden. Hepsi teoridir ya da teoriye karşı teoridir. Arkalarında tek bir sanat eseri, çivi yazısı tablet ya da harabe bırakmamışlardır. Hititoloji tanınmış bir bilim dalı haline gelmişken, Amazonoloji burada şu anda icat edilen bir kelimedir ve yalnızca uçucu tahminlerden

1 Adolph Holm, *The History of Greece* (Yunanistan'ın Tarihi), Macmillan & Ce., New York, 1894, sayfa 132.
2 Bennett, sayfa 74.
3 Kabartma figürün kadın olup olmadığına dair O.R. Gurney'in *The Hittites* (Hititler)'inde (Pelican Books, Middlesex, 1952, sayfa 107, 200-201) ikna edici bir tartışma vardır.
4 *Cambridge Ancient History,* tekrar basım, Macmillan New York ve University Press, Cambridge, cilt 3, sayfa 150.

oluşur. Kesin delilin bütünsel yokluğu, herhangi birinin bir düşünce öne sürmesine ve öne sürdüğü fikirle dikkat çekmesine olanak tanır. Herhangi mantıklı bir düşünce yeterlidir. Örneğin, Amazonlar yalnızca erkek zorbalığına karşı modern feminist isyanın ilkel yayımı olabilirler -ya da sadece karşı cinslerin birbirine karşıt duygularının- hikâyesel anlatımı olabilirler. Veya bir şekilde kadın olmayabilirler, fakat kaybolmuş bir erkek travestiler kültüdürler ve büyük Yunan kahramanları -Herakles, Akhilleus ve Dionysus da gözlemlenebilen- doğuya özgü bir cinsel bozuklukları vardır. Ya da Amazonluk dişiliğin veya ana erkilliğin bir yan ürünüdür. Asya Amazonlarının üçlü-kabile düzeni ana erkilliğin tipik bir örneğidir. Libya Amazonları da, daha sonra Herodotos tarafından anlatılan ana erkil toplumların örneklerinden olabilirler.[1] Ve Libya'dan Anadolu'ya tamamen fethedici hızlı yürüyüşlerinin hikâyesi birçok Libyalının yaşadığı ve MÖ üçüncü yüzyılda gerçek bir kitle göçünün meydana geldiği Nil Deltası'ndan muazzam nüfus kayışında bulunabilir.

Asyalı Amazonların evlilik yerine, keyfi çiftleşmeleri koymaları; köy birliklerinin, eski zamanlarda kadınlarca kontrol edilmesi ve kraliçelerce yönetilmesi, *asvamedha* veya at kurban edilmesi ve kadın kraliyet muhafızları tarihiyle Hindistan'ı çağrıştırır. Bombay yakınlarındaki bir ada olan Elephanta'daki heykelleri mağaraların birindeki sol tarafında dolgun bir kadın göğsü taşıyan ve sağ tarafında göğüs bulunmayan figür Yunanlılara "Amazonlar hakkındaki ilk fikri" vermiş olabilir. Eğer mitin doğduğu yer Hindistan'sa Amazon terimi Sonakritçe Uma-Soona, Uma'nın veya Bhavani'nin çocukları, eski Karadeniz yerleşimi olan Amastris "Uma'nın Kadınları" olarak çevrilebilir (Uma ve Stri'den, bir kadın) alınmış olabilir. Amazonlar

1 Robert Graves Theseus'un Amazonları bozguna uğratışını anaerkil sistemin bastırılması olarak yorumlar. (Graves, 124.1).

değil de Umasoonalar, Libyalı olabilir ve Hint anaerkil ırklarının Asyalı torunları olabilirler.[1]

Pek rağbet görmeyen fakat dikkat çekici bir teoriye göre, bir grup kolayca etkilenen, çekingen Yunanlı gezgin ilkel bir kabilenin köyüne varmış olmalıdır. Erkekler avlanmak, dövüşmek ya da yıkanmak için uzaktadır ve evlerini koruma görevi genç kadınlara kalır. Gezginleri düşman addederler. Kadınlar kendi dehşetlerini dışa vurarak bağırarak, kargı şakırtılarıyla dışarı fırlarlar. Gezginler tabanları yağlayıp kaçarlar. Daha sonra gezginler utanç verici kaçışlarına açıklama aradıklarında, köyün isterik savunucuları ellerinden ancak soğukkanlılık ve hızlı düşünmekle kurtulunabilecek savaşçı, şirret bir kadın imparatorluğuna dönüşür.

Daha sonraki Yunan tarihçileri, Hititleri değil yedinci yüzyılın başlarında Anadolu'ya yayılan Kimmerya istilacılarını Amazonların arketipi olarak almışlardır ve modern bilim adamlarından biri Homeros'u ve Bellerophon'u bir çeşit ikinci derece kanıt olarak sunar. Likyalı Iobates, Bellerophon'u önce o zamanlar komşuları olan Solymianların üzerine daha sonra da Amazonların üzerine gönderir; mit ve gerçek, mitle ve olası gerçekle harmanlanır. Kimmerler kesinlikle, İÖ 676 ile Frigya'ya zulmedişleri arasındaki bir dönemde Likya dolaylarından geçtiler ve İÖ 646'da kuzeyden gelen diğer istilacılar olan İskitler tarafından yok edilmeden önce Assurbanipal'ce yenilgiye uğratıldılar ve ümitsizce doğuya doğru geri çekildiler. Frigler ve müttefikleri Frig Nehri Sangarius'un büyük bir yay çizen setinde Kimmerlere karşı işe yaramayan son bir direniş gösterdiler mi? Eğer gösterdilerse o zaman tartışılması gereken Homeros'un

1 Amazon kelimesinin Fenike dilinde Am "anne" ve Azon ya da Adon "hükümdar"dan türediği de söylenir, (Knight, sayfa 34n), aynı zamanda İskitçe Amm Azzon (Burton, sayfa 254n). Ya da kendi cinslerinin görmezden gelinmesini reddederek savaşan ve tarımla uğraşan Efesli kadınlardan; "hasat" yapacaklardı "amao" ve "kuşak" takacaklardı "zanai (Thomson, sayfa 182). Yine Yunanca amazonas, "erkeklere düşman"; azona, "bekâret kemeri"nden; veya Kalmuk dilinde güçlü kadın kahraman demek olan Aemetzaine'den (Diner, sayfa 128).

aklında Kral Priam'a Helen'e hatıralarını anlatırken Kimmeryalıların mı olduğudur? "Bir keresinde Frigya'ya yolculuk etmiştim ve orada Frigyalı erkeklerin Sangarius Nehri kıyısında çevik atlarıyla birlikte kamp kurduklarını gördüm. Amazonların erkekleri olmadan geldikleri gün ben de onların müttefiki kabul ediliyordum. Fakat henüz gözleri parıldayan Akalar kadar kalabalık değillerdi."[1] Teori tökezler. Homeros büyük bir ihtimalle İÖ 676-646 döneminden önce ölmüştü. Modern bilim yanılmış ve Homeros o sırada hayatta ve Kimmeryalı akıncılar hakkında bilgi sahibi olsa bile Priam'a oynattığı rol çok saçma görünürdü. Son saatlerinde Truva'nın duvarları üzerinde dikilirken (Efsanevi Yunan tarihi takviminde İÖ 1183) Priam beş yüzyıl sonra yapılacak bir savaştaki rolünü hatırlatıyordu.

Adolphe Rcinach[2] gibi bazı bilginler çekingen, seçici bir ikna edicilikten yola çıkarak Amazonların Hitit, İskit, Frig ve Kimmer kökenlerinin birleşimi olduğunda ısrar ederler. Uyuşmaz bir dikkafalılık içinde, erkeksiz bir askeri devletin garipliğini vurgulayarak hiçbir zaman varolmuş olamayacaklarını, fakat erkekler tarafından erken dönem geleneklerinin arasına kendi ataerkil kurumlarını sağlamlaştırmak için sokulduklarını iddia edenler de vardır. Son olarak Amazonların ilkel komünist bir kabileden türediklerini; kadınların kölelikten kurtulmak için erkekleri dışlayarak bir kadın devleti kurduklarını söyleyen Emanuel Kanter vardır. "Bu durumda Amazonlar kadınların özgürlük arzusunu sembolize ederler... kadın, Proleter bir Ayaklanmanın modeli çevresinde kendi sınıfı içinde heyecan uyandırmış olmalıdır."[3]

1 Rhys Carpenter, *Folk Tale, Fiction and Saga in the Homerie Epics,* (Homer Destanları'nda Halk Masalları, Kurgusallık ve Saga) University of Californiya Press, Berkeley ve Los Angeles, 1956, sayfa 174-76.
Bugün bile Arap Denizi kıyısındaki tropikal Hindistan eyaleti Kerala'da anaerkilliğin izleri bulunur. Kadın aile reisi artık ailenin parasal konularda yöneticisi veya sosyal konularda karar vereni değildir fakat sevgi ve saygı görür, Ammumma ya da büyükanne ismiyle anılır.

2 *L'histoire des Amazones,* Revue de l'histoire des Religians, bölüm 64-68.

3 *The Amazons, A Marxian Study* (Amazonlar, Marxist bir Araştırma), Charles H. Kerr & Company, Şikago, 1926.

Kanter'ın Amazonları ilk kadın kurtuluş grubu olarak yorumlayışı, savaşçı kadınları idealleştiren modern Sovyet kadınlarınca paylaşılır: Güzel, güçlü ve özgürdürler. (Şampiyon bir binici olan Elena Petuşkova milli bir kadın kahramandır ve kendisine sevgiyle "Amazonka" takma adı verilmiştir.) Sovyet arkeologları birkaç basamak daha ileri giderek Amazonları tamamen kendilerine mal etmişlerdir. Rus dergisi *Science and Life* son sayılarından birinde "Amazonlar eski yazarların icadı değildirler" fakat "şu anda Rusya olan Ural Nehri kıyılarında 2.000 yıl önce yaşadılar," diye açıklar. Sovyet tarihçisi K. Smirnov Amazonları Sarmatyalılara bağlar ve bu yüzden gemi kazazedesi Amazonlarla İskitlerin çiftleşmesiyle ilişkilendirir. (2. Bölüm) Bu çıkarım gemi kazazedesi Amazonlarla ilgili bölümü alıntıladığımız Herodotos'un anlattıklarıyla tutarlıdır. Fakat Amazonların hikâyesinin önceki kısımlarıyla üstünkörü ilgilenir. Smirnov'a göre Sormationların torunları Kuzey Kafkaslar'da yaşayan bir grup etnik azınlık olan Ossetianlardır.

Kesintiler ve ihmaller tüm teorileri zora sokar fakat eğer biz Amazonları mitolojik olmaktan çıkarıp piramitlerden önce varolan tarihi bir kabile olarak kabul etsek bile zorluklardan kurtulmak bir yana yeni ve karmaşık tuzaklar yaratmış oluruz. Amazonlar kadınlıkları, savaşçılıklarının temel öğesi olan askerlerdir. Kadınlıkları aynı zamanda en ciddi kusurlarıdır. Gerçekliklerini araştıran bir dayanak noktası olarak cinsel eksikliklerini ve fiziksel güçlerini almalıdır.[1] Yalnızca efsanelerde bir kadınlar ordusu erkeklere karşı arzu duymayı bir yana bırakarak erkeklerle savaşabilir. Amazonlar ikisini birden yaparlar.

Toplu çiftleşme gelenekleri, rastgele eş seçmeleriyle birlikte bağlanmayı ve birlikte yaşamayı reddeden bir ırkı yaymaya yöneliktir. Belirli bir kadının belirli bir erkeği doğal olarak tercih edişi ortadan kaldırılır ve uzun aşk maceraları önlenir. Karadeniz Amazonlarının yaşantısında yalnızca dört olayda cinsel aşk

1 Eğer bedensel güç Amazonlara modellik eden kaynağın hüküm kriteriyse, başlıca adaylar "kuvvette erkekleriyle boy ölçüşen" Alman kökenli kabile kadınları olmalıdır. (Tacitus, Almanya, 20).

ortaya çıkar. Hippolyte Herakles'e tutulur. Antiope Theseus'la kaçar ve Atina'ya yapılan saldırının nedeni sürekli evlilik günahını işleyerek aşağı ve hizmetkâr durumuna düşüşü olduğu kadar Theseus'un onu aldatmasıdır da. Bununla birlikte Amazonlar fiziksel olarak çok çekicidirler (sıska, sarkık ya da dar kalçalı bir Amazon düşünülemez) ki erkekler onları gördükleri anda hatta cesetlerine bile âşık olurlar. Akhilleus Penthesilea'nın güzelliğini fark ettiğinde onun için sevgilisiymişçesine yas tutar. (Bazıları savaş meydanında nekrofili* yaptığını söyler.) İskitli gençler topraklarındaki istilacıların bir gemi dolusu demirden silahlarla dolaşan büyüleyici genç kadın olduklarını öğrendiklerinde zevkle kendilerinden geçerler. Gençlerin gözleri kamaşırken, Amazonlar inatçı ve makul, şahsi menfaatleri için evlenirler. Karakterlerini korurlar ve asla kırıtan hanım hanımcık gelinlere dönüşmezler. Şartları koyan onlardır ve sevgilileri ebeveynlerinden izin alıp yeni bir yurda doğru itaatkârca onları takip ederler. (Erkekler gözleri yaşlı mı, kızarıp bozararak mı, sevinç gözyaşlarıyla mı, elleri titreyerek mi gittiler?) Amazonlar baskın eş olarak davrandıkları halde bu kısımda arabuluculuğun acı tadı vardır. Heredotos bu bölümde zamanının Sarmatyalı kadınlarının savaşçı yönlerini açıklayabilmek için nesillerinin Amazon ve İskitlerden geldiği icadını yapmış olabilir.

Bizans bilgini Eustathius (MS 1193) Amazonların savaşta yakalanan erkekleri, kaçma şanslarını zayıflatmak için değil, bir kolun ya da bacağın kırılmasının erkek cinsel organlarını dinçleştirdiğine inandıklarından, aşk oyunlarındaki yeteneklerini arttırmak için sakat bıraktıklarını öne sürdü. (Hipokrates'in sağ göğsün alınmasının onun gücünün sağ omuza ve kola aktarılması anlamına geldiğine inanması gibi) Kraliçe Antianara esirlerin yürüyüş molasında kendisine sitem eden İskitleri "Sakat olan aşk görevini en iyi şekilde yerine getirir," diye yanıtlar. Eustathius konuyu 12. yüzyılın bakış açısıyla incelediğinden uzak bir tanıktır. Sadece meraklanıp kusurları düzeltebildi.

* Nekrofili: Ölülerle cinsel ilişkiye girmek.

Başka zamanların araştırmacıları gibi bilgi bulmakta güçlük çekti ve bahardaki çiftleşme döneminin yeterli gelmediği sonucuna vardı. Aşk köleleri hakkındaki makalesi Amazonların günlük seks yaşamı bilmecesine yaygın bir çözüm getirir.

Romantik bir Amazon çelişkili görünür. Yunan otoritelerinin büyük çoğunluğu Acschylus'un "erkeklerden tiksinen Amazon orduları" tanımlamasına katıldılar. O zaman Herakles'i ve Theseus'u gördüklerinde okullu kızlar gibi heyecanlanan Hyppolyte'e ve Antiope'a ne demeli? Eskilerin birkaçı savaş çığlıklarıyla kıkırdamaları bağdaştıramamışlar ve ilkini kesin olarak reddederek, Plutarkhos'ın Theseus ve Antiope'u anlatan şair Bion'dan bahsederken yaptığı gibi Amazonları "erkeklerin doğal âşıkları" olarak tanımlamışlardır. Ortaya çıkan sahne zıttır; Amazonlar kitonlarını bellerinde toplamış Herakles ve Theseus'un donanmalarını karşılamak için kumsala koşarlar.

Homeros'un İlyada'sının Viktorya dönemi çevirmenlerinden biri Amazonların cinsel istekleri konusunda şaşkınlığa düştü ve sonra tüm töreye aykırı durumların tamamen kilitlenmesinde ve unutulmasında karar kıldı. Bunun üzerine "erkeğe benzer" Amazonlar sıfatına başvurdu ve bunu "sekssiz" Amazonlarla birleştirdi ve böylece kabullendi. Seksi periler ülkesi yaratıklarına özgü bir iktidarsızlık içinde görmezlikten gelmek hatta seksten hiç bahsetmemek, yoldan çıkmışlığı ima etmekten çok daha iyiydi! Fakat eğer Amazonların yaşamış olabileceklerini kabul edersek ve her yıl on ay boyunca erkeksiz kaldıkları olasılığını da eklersek, Amazonlara ilişkin cinsel fantezi üretimi şüpheyle karşılanmalıdır. Onlar kadar vücutlarının bilincinde olan kadınlara saflığı ve bekâreti yakıştırmak da çok zordur, öyleyse güdülerinin tatmininin ve askeri harekâtlarının başarısının nedeninin açıklaması kadın homoseksüelliği olmalıdır.

Her zaman Amazonlara karşı çıkışın temel dayanaklarından biri erkeklere hükmetmeleri olmuştur. Mantıksal olarak ortalama bir kadının ortalama bir erkekle fiziksel olarak eşit olmadığı ve ortalama bir kadın askerin ortalama bir erkek asker kadar -fabllerin

dışında- güçlü olamayacağı öne sürülür. Bu yüzden kadınlardan oluşan bir ordu aynı büyüklükteki erkeklerden oluşan bir orduyu yenmiş olamaz. Yeterince mantıklı. Fakat ya kadınların çok daha üstün silahları olmuş olsaydı? Eski yazarlar Amazonların okçuluğu ve biniciliği kullanışları üzerinde ısrarla dururlar. Şurası kesindir ki düşmanlarının da okçuları vardı. Eğer bir şekilde Amazonların okçuları daha iyi eğitim görmüş iseler, piyadelerinin çok üstün olmaları gerekmez. Süvariliğin karşı konulamaz avantajı da eklendiğinde -Amazonların düşmanlarının hiçbiri tarafından kullanılmayan uzaktan saldırı metodu- bu farklılıklar birdenbire kadınları üstün duruma geçirir.[1]

Hiçbir bilgin Helenistik ve klasik dönemlerdeki homoseksüellik akımını görmezden gelemez veya Sappho'nun Lesbos Adası'ndaki kadınlardan oluşan dost grubunun gerçekliğinden şüphe duyamaz. Homoseksüellik Yunan yaşantısında sık rastlanır ve kabullenilmiş bir olgudur ve bu yüzden Yunanistan'ın mitlerini de süsler.

Lesbos'lu kadınlar erkeklerle birlikte yaşamaktan vazgeçtiler ve o zamandan beri aynı şekilde davranan tüm kadınları belirtmek üzere kullanılacak olan Lezbiyenler ismiyle anıldılar. Her birey için lezbiyen kelimesi birçok farklı anlam ifade edebilir

1 Amazonların gerçekliğine dair ikincil derecedeki bir itiraz şu ana dek dikkate değer ilgi uyandırmamıştır. Amazonların ferdi isimleri şüphe uyandıracak şekilde büyüdükten sonra yaptıklarını tanımlar ya da ırklarının atlara duydukları derin sevgiyi gösterir. Hippos Yunanca "at" anlamına gelir ve bu cihetle: Hippolyte - "koşturan attan olan"; Melanippe "siyah kısrak"; Alcippe "güçlü kısrak"; Hippothee "hızlı kısrak", vb. sayabiliriz. Mopadia ve Penthesilea'nın isimlerini annelerinin koyduğunu iddia etmek, annelerinin kehanetsel önsezileri yoksa inanılması güç olur: Antiope'u Atina'da öldüren Molpadia "Ölüm şarkısı" anlamına gelir; Truva'da Yunanlıları katleden Penthesilea "Erkekleri yasa sürükleyen" anlamını taşır. Amazonların isimleri doğumda koyulan isimlerden çok mit yazıcılarının karakterize edici kelimelerini akla getirir. Tabii ki tüm bunlar Yunanlıların gerçekten yaşayan kadın askerlerin yaptıkları izlere dair haberleri duyduktan sonra uygun isimler koymuş olmaları ihtimalini bertaraf etmez.

fakat imkânsızlık bunlardan biri olamaz. Lezbiyenler vardı. Lezbiyenler hâlâ var.

Bir ordugâha ya da savaş seferine kumanda etmiş olan her general düşlenebilecek en etkili ordunun salt homoseksüellerden oluşan bir ordu olacağı düsturuna katılır. Böylece düşmandan daha çok kayıp verdirebilecek zührevi hastalıklar kontrol altına alınabilir, firarın temel nedenlerinden biri ortadan kaldırılabilir ve sıkıcı kamp takipçilerinin ağırlığından kurtulabilirlerdi. Çarpışma sırasında bir askeri -kadın veya erkek- sevgilisince izlenme imkânından daha şiddetli hangi uyarıcı kahramanca davranmaya itebilir? Sivillerle ilgili düşüncelerden bağımsız, düşünceleri kendi içlerine yönelmiş ve kendi kendini esinleyen bir ordu, askerleri tek tek düşmanınkilerden güçsüz de olsa dayanışmanın getirdiği büyük avantaja sahip olmalı. Amansız talimlerle tek vücut haline gelmiş, yıkılamaz bir bağlılığa, üstün okçulara sahip, süvarilikte tekeli elinde tutan, tamamen lezbiyenlerden kurulu bir ordu fiziksel güç eksikliklerini ve menstürasyon döneminin zararlarını telafi edebilmiş olmalı. Yalnızca savaşmak için eğitilmişken ve savaşarak eğlenirken nasıl mağlup edilebilirlerdi? Çarpışmanın dışında tüm ilgileri kaslarının esnekliğine ve o gece bir yük arabasının altında sevişecekleri sevgililerinin bacaklarının biçimine yönelmiş olmalı.

Kölelik veya hükmetmeye dair hiçbir alışkanlık Amazonları dizginlemedi. Hak ettikleri yer savaş alanlarıydı ve onlar savaşçı kadını renklendirdiler. Balta darbesini ve kargı kullanmayı kadının doğal üslubuna dönüştürdüler. Onlar hedeften saptırılamaz kılıçlardı. İnsafsız zafer şenlikleriyle erkek egemenliğini dağıttılar ve erkeği zayıf cins haline getirdiler. Onlara karşı mücadele veren erkek savaşçılar koca çeneli, koca ayaklı ve modası geçmiş gibi görünmeye başladılar.

Amazonlar Ares'in damızlıkları mıydılar? Veya etten ve kemikten, yırtıcı kartallar gibi savaş çığlıkları atarak varoldular mı? Gerçeklikle tek bağlantıları onların kurdukları tahmin edilen şehirlerin isimleri ve ölüleri anısına olduğu söylenen toprak

yığınları. Belki bir gün muammaları tek bir kepçeyle çözülecek Amerikan yapımı bir buldozer Karasu'da bir süpermarket ya da Kandıra'da bir sinema yapımı için toprağı düzeltirken, bir Bronz Çağı kadınının yarım ay şeklindeki kalkanı, dalga desenli sadağı ve elinde çift ağızlı baltasıyla gömülmüş yanmış kalıntılarını bulacak.

Eski Yunanlılar hiç şüphe duymadan Amazonların hayal ürünü değil gerçek olduğuna inandılar. İnancın dayanakları, şu anda yapmış olduğumuz gibi, ancak incelenebilir ancak ne hiç tartışmasız ispatlanabilir ne de çürütülebilir. Herakles ve Pegasus gibi doğaüstü figürlerin Amazon tarihine karışması yorumcuları engellemiş ve inançsızları cesaretlendirmiştir. Fakat kurgu her zaman liderlerin ve ulusların çevresinde kümelenmiştir. Mitik öğeler Amazonları örneğin vişne ağacının George Washington'un çocukluğunu inanılmaz kılmasından daha çok yalanlamaz. Mit mi yoksa gerçek mi? Son karar henüz verilmedi.

Amazonların çekiciliği öylesine vazgeçilmez ve anlaşılması zor ki, Amazon dostu, tatmin olmasa da, sonunda araştırmaya son noktayı koymak ister. Daha fazla kurcalamak tehlikelidir. Çünkü tersyüz edilen toprak gizemli kadın savaşçılar ırkının bir mağarada ya da çamur ve sazdan örülü ahırda ateşin çevresine toplanmış, korkunç deformasyonları; topallıkları, sakatlıkları ve yanlış yaratılmış olmaları yüzünden saklanan erkeklere ve hayvanlara karşı yaşam haklarını savunan hırlayan bir Neolitik acuzeler kalabalığının, Anadolu'nun eski kolonilerinin kabile ozanlarınca anlatılıp sanatçı ve şairlerce gösterişli güzellere dönüştürülerek ölümsüzleştirilmiş olduğunu ortaya çıkarabilir.

Yunan mitolojisinin gerçek Amazonları çerçöpten değil, mermer frizlerden, muhteşem amforalardan ve İyonya'da çimenli tepelerin üzerinde hayal kuran şairlerin düşlerinden oluşur. Onlar pırıldayan zırhlar içinde, bacaklarının arasında atla yaşayan ve cinslerinin üstünlüğünü rüzgârın sonsuz parşömenine küstahça yazan pırıl pırıl genç kadınlardır.

Erkek egemen tarih yazımında, tarihi bir gerçek olarak reddedilen Amazonlar, daha çok ucuz aşk roman ve Hollywood filmlerinin figüranlarına dönüştürülerek, gerçeklik alanından bütünüyle silinmeye çalışılmıştır. Gerçekliklerinin yadsınmaz olduğu zamanlarda "Mars'ın Zenci Amazon'u" adlı kitapta olduğu gibi bu dünyadan Uzay'a sürülen Amazonlar hakkında çok az sayıda ciddi metin vardır. Bu kitap bunlardan biridir.

ISBN 975-584-136-9